

STAROSLOVANSKÝ PŘEKLAD
KNIHY „JOB“

NAPSAL

FRANTIŠEK PECHUŠKA

V PRAZE 1935

Otisk z Časopisu katol. duchovenstva roč. 101. (1935)

Staroslovanský překlad
knihy „Job“

Napsal ·

František Pechuška.

Spisy, jichž bylo použito:

Bible Ostrožská z r. 1581.

Bickell G.: De indole ac ratione versionis Alexandrinae in interpretando libro Job, Marburgi, MDCCCLXII.

Corderi Balth. Commentaria in librum Job. (Supplementum ad Commentaria in Scripturam s. Cornelii a Lapide), Parisiis, MDCCCLXI.

Gorskij-Něvostrujev: Описание славянскихъ рукописей Московской Синодальной библіотеки. Отд. I.: Священное Писаніе. Москва, 1855.

Holmes-Parsons: Vetus Testamentum graecum cum variis lectionibus, T. III, Oxonii, MDCCCXXIII.

Jagić V.: Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache, Berlin, 1913.

Middeldorpf H.: Codex Syriaco-hexaplaris (Jobus e codice Mediolanensi), Berolini, 1835.

Rahlf's A.: Septuaginta-Studien, II.: Der Text des Septuaginta-Psalter's, Göttingen, 1907.

Sborník statí k stému výročí smrti Jos. Dobrovského. V Praze 1929.

Swete H. B.: An Introduction to the Old Testament in Greek, Cambridge 1902. — The Old testament in Greek according to the Septuagint, Vol. II., Cambridge 1896.

Vajs J.: Liber Job e breviario Noviano II., Veglae 1903. — Nejstarší breviář chrvatsko-hlaholský (Prvý breviář Vrbnický). V Praze 1910. — Kniha Rut v překladě staroslovanském. V Praze 1926. — Rukověť hlaholské paleografie. V Praze 1932.

Spisy, jichž jsem použil méně, uvádím příležitostně pod čarou.

ÚVOD.

Již před 30 lety správně postřehl a také hned, pokud mohl, i doložil Josef Vajs,¹⁾ že jedna část chrvatsko-hlaholského textu starozákonní knihy Job v breviáři, který nazval Vrbnickým II., stejně

¹⁾ Glagolitica, fasc. 2: Liber Job, Veglae 1903, str. 65 násl.

jako i ve Vrbnickém I. a III. jakož i v breviáři Víta z Omišlje, jest založena na řecké předloze.

Maje pro to zvláštní důvod, vyšel tu Vajs z textu II. breviáře Novljanského, jež doplňoval tu a tam textem I. breviáře Novljanského. Vyjmeme-li prvních 6 kapitol, jest to však text, který pro srovnávání církevněslovanského textu knihy Job s textem řeckým nemá valné důležitosti. Dnes by ho také v čelo své práce jistě nepostavil. Zato závěr této Vajsovy práce je²⁾ vyvrcholen podáním a krátkým oceněním jazykové stránky staršího chrvatsko-hlaholského textu, pokud je založen ne na Vulgatě, nýbrž na řecké předloze. V prvních 2 kapitolách za příklad vzal text z II. breviáře Vrbnického a v dalších 2 kapitolách text z breviáře Víta z Omišlje, protože je prvému velmi blízký. Z důvodů diktovaných časem a místními nepříznivými poměry Vajs tehdež dále již nešel, nezkoumav zejména, které asi ze 3 čelných řeckých recensí obrazem mohl by býti tento starší chrvatsko-hlaholský text breviární. To ale nebylo nikterak na závadu a tak prof. Jagić tuto krátkou práci Vajsovu po zásluze náležitě ocenil,³⁾ vyzdvihnul zejména její objevitelskou cenu. Při tom prozatím na ten čas zůstalo.

Řešením spleť otázky poměru staroslovanského textu biblického k řecké předloze a určité její recenzi jal se prof. Vajs důkladněji obíratí teprve později, když svou pozornost v tomto směru postupně obrátil nejprve k epištole sv. Judy,⁴⁾ později k evangeliu sv. Marka⁵⁾ a nakonec ke knize Rut.⁶⁾ Pomýšlel sice obíratí se znovu i knihou Job, a to i co do recenze její řecké předlohy, ale plně se k tomu již nedostal, pořídív pouze cenné výpisky z některých řeckých kodexů, obsahujících knihu Job a chovaných v knihovně vatikánské, milánské, vídeňské a drážďanské, a začav třídění sebraného jím srovnávacího materiálu. Doplněním jeho a zpracováním pověřil pisatele tohoto pojednání.

Maje zhodnotiti svrchu zmíněný starší chrvatsko-hlaholský text breviární, přibral jsem k němu jako rovnocenný a na ten čas jedině dostupný cyrilský text z parimejníku Zacharijinského, jak jest zachován ve svědomitém opise prof. Michajlova. Dnes je ma-

2) Str. 65—74.

3) Entstehungsgeschichte der ksl. Sprache, str. 468—69.

4) »Epištola sv. Judy ap. v překladu staroslovanském« v Časopise katol. duhovenstva, Praha, 1918, str. 189—196, 437—440.

5) Evangelium sv. Marka a jeho poměr k řecké předloze. V Praze 1927.

6) Kniha Rut v překladu staroslovanském. V Praze 1926.

jetkem semináře slovanské liturgie při bohoslovecké fakultě Karlovy university v Praze. Že pak velké vážnosti u slavistů se těší též první na Rusi tištěná bible Ostrožská, řídě se příkladem Dobrovského, Gorského a Něvostrujeva, použil jsem pro srovnávání i jí.

Vyplývá z toho ovšem nutnost, obírat se nejen biblickou kritikou textu zmíněných památek, nýbrž všimnouti si především i jejich vzájemného poměru filiačního a posouditi je poněkud i s hlediska filologického.

Výsledky svého zkoumání podávám v této kritické studii.

ČÁST I.

Vzájemný poměr církevněslovanských pramenů s hlediska jazykového.

A. Přehled rukopisných pramenů staroslovanského překladu knihy Job.

I. Texty hlaholské:

1. Breviář Víta z Omišlje v Nár. knihovně ve Vídni (cod. slav. 3) ze stol. XIV. (1396). Na listě 376—380 hl. I.—IV., 9 s nadpisem: *НДЛЕ ПРВЕ МЦА СЕКТЕБРА ПОКЛАДАЮТ' СЕ КНИГИ НОВЛЕ.* V této práci opírám se o jeho text.⁷⁾
2. Breviář Vrbnický II. ve farním archivu městečka Vrbniku na ostrově Krku, rovněž ze stol. XIV. (1391). Na l. 251a nadpis jako u prvního; *чѣи* (l. 252a), hl. I.—III.; IV., 1—9.⁸⁾
3. Breviář Vrbnický III. tamtéž, ze stol. XV. Na l. 295a *НДНЛЕ ПРВЕ КАЛЕНДИ СЕКТЕБРА К ЮТРИИ* bez nadpisu z knihy Job, hl. I.—II, 6.⁹⁾
4. Breviář Novljanský I. v kap. archivu v městečku Novi (Vindol v Přímoří), ze stol. XV. Na l. 197c a násl., hl. I. až XIII., 14.¹⁰⁾
5. Breviář Novljanský II., tamtéž, ze stol. XV. (1493—95); hl. I.—XXVIII., celé na l. 204c a násl.; XXIX., 1—18 na l. 215,

7) Bližší popis je u Vajse v jeho spise: Nejstarší breviář chrv.-hlah., v Praze 1910, str. LXI. a násl.; též v jeho Rukověti hlaholské paleografie, v Praze 1932, str. 150.

8) Vajs: Nejst. brev. . . ., str. LXIX. a násl. — Týž: Rukověť . . ., str. 149.

9) Vajs: Nejst. brev., str. LXXIII.

10) Vajs: l. c. XXI. a násl.

XXX., 18—31 na l. 215b; XXXI—XXXVII., celé na l. 215b násl.; XXXVIII., 1—2 na l. 218; XXXIX. schází; XL. až XLII. celé na l. 218b násl.¹¹⁾

6. Breviář studijní knihovny v Lublani, zn. C 163 a/2, ze stol. XV., hl. I.—V., 9 na l. 236 a násl.¹²⁾
7. Breviář knihovny Vatikánské, zn. Illyr. 5, ze stol. XIV.; hl. I.—XLII. na l. 186 a násl.¹³⁾
8. Breviář knihovny Vatikánské, zn. Illyr. 10, ze stol. XV.; hl. I.—II., 7 na l. 156 a násl.¹⁴⁾
9. Breviář archivu kap. u sv. Petra v Římě, ze stol. XV.; hl. I., 1—5 na l. 212a, sign. D 215.¹⁵⁾
10. Breviář Vinodolský v archivu Jihoslovanské akademie v Záhřebě, zn. IIIb 6, sbírky Kukuljevičovy č. 2, ze stol. XV.; hl. I.—VI., 4 na l. 69d s nadpisem: НЕДНЕ ПРѢ СЕК'ТЕНРА ПОЧНОУТ' СЕ К҃И (sic) НОВ'ЛЕ Ч.¹⁶⁾
11. Breviář Pažmanský, tamtéž, zn. IIIb, 10, ze stol. XIV.; hl. I., 1—12 na l. 166a; vedle toho jsou tu úryvky a ojedinělé verše, uvedené Brčićem.¹⁷⁾
12. Breviář metrop. knih. v Záhřebě, zn. 34—6, ze stol. XV. (1442); hl. I.—II., 6 na l. 228b násl.¹⁸⁾
13. či vlastně 2a. Breviář Vrbnický I. ve farním archivu městečka Vrbniku, ze stol. XIV.; hl. I., 1—22, II., 1—13, III., 1—15 na l. 239a násl.¹⁹⁾

II. Texty cyrilské:

Cyrilský text knihy Job jest obsažen ve 12 parimejnicích, jejichž jména a kratinké zhodnocení podává v úvodu ke své široce založené, ale bohužel nedokončené práci: Григоровичевъ паримейникъ. Въ сличеніи съ другими паримейниками. Москва 1894, Rom. Brandt. Rozumí se, že jsou to jen rozsahem všude stejné úryvky. Na prvním místě uvádí Brandt Grigorovičův parimejník asi

11) Vajs: l. c. XXVI. a násl.

12) Vajs: l. c. XVI. a násl.

13) Vajs: l. c. XLV. a násl.

14) Vajs: XLIX. a násl.

15) Vajs: l. c. LII.

16) Vajs: l. c. LXXX. a násl.

17) Vajs: l. c. LXXXIII. a násl.

18) Vajs: l. c. CI. a násl.

19) Vajs: l. c. 1—99.

z XII.—XIII. stol., na druhém Lobkovský z let 1294—1320 a na třetím parimejník Zacharijinský z r. 1271. Tento jest nazván podle popa Zachariáše a chová se v Petrohradě v býv. carské veřejné knihovně pod zn. N. Q. n. I, N. 13. První dva jsou původu bulharského, Zacharijinský pak ruského. Všechny jsou psány na pergamentu, jen Lapunovský na papíře.²⁰⁾ Protože srovnávací práce Brandtova nedospěla až k vydání textu knihy o Jobovi, musím se omeziti v této své práci jen na text v opise parimejníku Zacharijinského, jak jej pořídil prof. Michajlov.

Z ostatních cyrilských rukopisných pramenů připomínám především 3 biblické svody v Synodální knihovně moskevské, které podle Gorského a Něvostrujeva²¹⁾ mají jeden a týž text a proto jest jimi citován vždy jen prvý svod, který jest nejstarší. Pochází totiž z r. 1499 a byl pořízen péčí a z rozkazu novgorodského arcibiskupa Gennadija, podle něhož se i nazývá Gennadijevským. Gorskij-Něvostrujev číslují jej N.: 1 (dříve byl signován N.: 915). Jest to úplná bible St. i N. zákona. Zmíněný arcibiskup měl co činiti s t. zv. židovstvujícími heretiky a potřeboval proti nim míti po ruce celý St. zákon. Nemaje ho, dal pátrati po ruských monastýrech po knihách starozákonních. Že ale všech nenašel, postaral se, pokud to šlo, o nový překlad scházejících knih, a sice z řečtiny. Že však to bylo spojeno s velkými potížemi, neváhal místy sáhnouti i k t. zv. překladu *t o l k o v a n é m u*, t. j. doprovázenému výklady. Dokonce použil i *V u l g a t y*. Jest tedy překlad prvního svodu velmi různorodý. Druhý úplný svod biblický, signovaný čís. 2 (dříve N.: 21), pochází z r. 1558 a zove se podle písaře Joachimovským. Třetí označený čís. 3 (dříve N.: 30) je rovněž ze XVI. stol. a byl napsán z rozkazu biskupa Rjazanského Sěrgija.

Text knihy Job: *книгы глѣмыа іовѣ* jest na l. 358 ve svodu č. 1, na l. 409 ve svodu č. 2 a na l. 345 ve svodu č. 3.

Mimoto uvádí Gorskij-Něvostrujev ještě jeden exemplář neúplné bible starozákonní²²⁾ ze XVI. stol., a sice pod čís. 17 (dříve 251), v němž na l. 104 je úplný překlad knihy Job.

Sěrgijevský a Joachimovský svod biblický jsou proto důležitý,

²⁰⁾ Vajs: l. c. str. 60 je vyjmenována.

²¹⁾ Описание славянскихъ рукописей Московской Синодальной библиотекы, Москва 1855, str. 3.

²²⁾ l. c. str. 196.

že v nich už Dobrovský objevil předlohu bible Ostrožské. Pro stejný text totéž tvrdí o svodu Gennadijevském Gorskij-Něvostrujev.

Kdežto překlad některých starozákonních knih v hlavních 3 svodech moskevských má v sobě všechny znaky starobylosti, jako na př. Genesis, Přísloví, Soudců, Žaltáře, jiné podle svědectví Gorského a Něvostrujeva byly sběrateli textů přejaty z textu tolkovaného. Mezi tyto počítají i text knihy Job.²³⁾ Tvrdí o něm, že byl vybrán z překladu starého, krátkého výkladu na knihu Job Olympiodora Alexandrijského (rkp. moskevského Čud. monastýru č. 43, pergam., r. 1394) a dokládají to²⁴⁾ několika příklady. Co se pak stránky jazykové týče, praví:²⁵⁾ »Slovanský překlad knihy Job, vyjme-li první kapitoly později opravené, má v sobě znaky velkého stáří« a v kapitolách námi zde zkoumaných uvádí pro to z lexika 2 doklady, a sice *БРЪСѢЛЬ* za *ὄστρομον* v kap. II, 8 a *ХЛѢВИНА* za *οἰκία* v kap. I., 19. Avšak obojí v našich textech nepřichází, neboť v prvním případě čteme *чрепъ* a v druhém *храмина*. Mají však pravdu v tom, že tvrdí, že překlad v nich obsažený je většinou recense shodné s kódexem B.²⁶⁾

Zbývá ještě zmíniti se krátce o bibli Ostrožské, o jejíž vydání se postaral kníže Konstantin Ostrožský. Tento, chtěje vydati tiskem první slovanský překlad bible, vyprosil si na caru Ivanu Vasiljevičovi jeden biblický svod. Shodně s Dobrovským došli Gorskij s Něvostrujevem k poznání, že svod poslaný Konstantinovi Ostrožskému byl podle všeho totožný s 3 svody ze Synodální bibliotéky moskevské. Jediné, co dle nich učinili vydavatelé b. O., bylo, že přehlédli a srovnali zaslaný jim svod s textem řeckým a latinským a provedli některé menší opravy; někde dokonce podrželi i omyly písařů. Tento text vyšel r. 1581. A není to jistě pouhou náhodou, že v několika málo dokladech, jež Gorskij s Něvostrujevem uvádějí²⁷⁾ jako příklady jazykového novotažení vydavatelů b. O., je u textu svodů Synodálních několik shod s lexikem chrv.-hlah. breviářů a parimejníku. Jsou to: hl. I, 14: *вслица живахъ* (i hlah.) — II, 7: *порази шва гноемъ болѣзненымъ* (i hlah.) — 38, 9: *мыглою же и повихъ* (i рт.) — II, 8: *на смѣтици* (i hlah. i рт.) — III, 25: *сѣпчахъ* (i hlah.).

23) Gorskij-Něvostrujev, l. c. str. VI.

24) Tamže, str. 58—59.

25) Tamže, str. 59.

26) Tamže, str. 60—61.

27) Tamže, str. 61.

Dlužno zde zdůrazniti, že tvrzení Gorského-Něvostrujeva o příslušnosti textu knihy Job v Synodálních svodech moskevských k t. zv. textu tolkovanému, nemusí býti nikterak na újmu ani hodnotě ani stáří stsl. překladu knihy Job, protože sami doznávají,²⁸⁾ že v některých památkách, které vzaly svůj text z překladu tolkovaného, mohou býti i zbytky překladu původního.

B. Popis pramenů stsl. překladu knihy Job a jejich vzájemný poměr.

Jest velmi zajímavé a zároveň poučné, obírat se jak formou tak i obsahem církevněslovanského překladu starozákonní knihy Job, a to už proto, že tato kniha pro svůj básnický ráz skýtala každému, tedy i stsl. překladateli, mnohé potíže. Máť v sobě — a to i v zachovaném zlomkovitém překladě několika hlav — velké množství prvků výpravných, poučných, lyrických i dramatických a jest protkána bohatou mluvou obrazovou.²⁹⁾ V značné části podána formou dialogickou, snaží se řešiti palčivou otázku o příčině a účelu lidského utrpení. Její sentence jsou téměř nabity krasořečnickými obraty a filosofujícími poučeními, jež bylo těžko chápati už v originále. Neudivuje proto, že už i řecký překlad má v sobě jisté, od originálu odlišné zvláštnosti. Tentýž zjev zvýšenou měrou pozorujeme i na stsl. překladě hlavně v rouše hlaholském, pokud jest pořízen z řečtiny, a ovšem ještě více na mladším hlaholském textě založeném na Vulgatě.

Přesto však vidíme, že staroslovanský překlad knihy Job v starším textě hlaholském i v cyrilském parimejním, porovnáváme-li jej s řeckou předlohou, jest ku podivu věrný a bohatost obsahu textu, z něhož čerpal, poměrně šťastně vystihující. Popřítí se ovšem nedá, že nám skýtá řadu námětů k bedlivějšímu zkoumání, na něž dáti stejně uspokojivou a stejně jistou odpověď není nijak snadné.

Jisté jest pouze to, že máme jak v hlaholských tak v cyrilských textech p ř e k l a d z n e s t e j n ý c h d o b a n e s t e j n é c e n y.

V obojích památkách jsou překlady, které můžeme klásti pro jejich jazykovou hodnotu do p r v é h o období literatury staroslovanské. Sem je třeba zařaditi překlad parimejní a první 4 ka-

²⁸⁾ Tamže, str. 133 sub 2.

²⁹⁾ Dr. Hejčl v úvodě ke knize Job: Bible česká, díl I., sv. II., str. 43 násl.

pitoly v některých památkách hlaholských. Pokud se prvého týče, je třeba míti na paměti, že sv. bratří solunští parimejníku jako knihy liturgické církve Východní potřebovali nezbytně hned od samého počátku své velkomoravské mise.

Ale obojí tento překlad, jak čtyři kapitoly v breviářích hlaholských tak i úryvky textu knihy Job v parimejníku, jenž byl pořízen kdysi buď od samých apoštolů slovanských nebo od jejich žáků, a sice podle předlohy řecké, utrpěl časem všelijaké změny. Mnoho škody způsobila v pozdějších dobách neznalost čistého církevního jazyka slovanského, která zavinila větší nebo menší poklesky jazykové. Horší byly však změny, které se daly v tomto původním překladu jak na Východě tak i na Západě po stránce obsahové neboli textové. Na Východě, kde byla řečtina známější, »opravovali« původní cyrilometodějský překlad pod záminkou větší věrnosti, na Západě pak pod vlivem dekretu Innocence IV. z r. 1248, aby se více přiblížili latinské Vulgatě. V této snaze zacházeli zejména pozdější upravovatelé textů parimejních tak daleko, že se leckde snižovali až k hrubým, otrockým grecismům, přičicím se duchu slovanského jazyka. Přesto nacházíme v památkách obojího druhu dosti příznaků staršího, původního překladu. Celkem vzato, přejetý starý hlaholský text prodělal při novém použití na Západě méně pronikavých změn a zachoval namnoze nesporně starobylejší ráz, bližší původnímu překladu, než cyrilský text parimejní.

Na starobylejší ráz chrv.-hlaholského textu knihy Job v této práci použitého poukazují s jazykového hlediska hlavně tato fakta:

Je v něm zachována starší hlásková skupina **-ц-** ve slově **аксид'цѣ** (1, 1), kde parimejník má mladší skupinu **-ст-**: **асоути-дѣстѣн**.

Zachoval ještě duál: **оустьнама** (2, 10), kde pm. má už pádovou koncovku plurální: **оустьнами**.

U jo-km. zájmena 3. os. zachoval hlah. ještě starý enkl. ak. sg. m. **ѣ**: **и** (2, 6), ale pm. má už **его**.

Pro 3. os. pl. užívá hlah. správně přisvojov. zájmena: **брата своего** (1, 13, 18), kde pm. se mu vyhýbá napodobením řečtiny: **брата ихъ** (ἀδελφοῦ αὐτῶν).

Velmi často vyskytuje se ve starém chrv.-hlah. textě ve složeninách slovesa **ити** silný aorist. Tak na př. v 1. os. sg. **иридъ** (1, 21),

ale pm. má **νινδοχῆ**; **πρινδῆ** (1, 15, 16, 17, 19), avšak pm. má tu tvar aoristu sigmat. typu **σ ο**: **πρινχοδῆ**. Stejně je tomu v 3. os. pl. aor. : hlah. **πρινδοῦ** (1, 8; 2, 1), pm. **πρινδοша**, nebo hlah. **οβινδοῦ** (1, 17), ale pm. **οβινδοша**.

Ale vyskytuje se výjimečně v hlah. už i sigmatický aor. typu **σ ο**, 1. sg. **πρινδοχῆ** (2, 2), jenž je tu ovšem i v pm., nebo 3. os. pl. aor. **πρινδοше** (2, 11 bis). Je tu ale už také týž aorist slovesa 2. tř. v 1. os. sg. **πογνιβοχ'** (3, 11) a v 3. os. pl. dokonce aorist s příponou **–πρ** : **πογνιβνοῦше** (4, 7).

Staré tvary udržely se však i v parimejníku, kde čteme: **ωβλοζῆ** (38, 10) za **περιθεις**; nebo **ποложин** (38, 6) za **ὁ βαλῶν**; několik zbytků aoristu: **ποложи** bis, a sice jednou za **ἔθετο** (38, 6) a jednou za **ὁ ἐπαγαγῶν** (38, 6), jednou pak za **ἔθου** (38, 14) – **навѣчи** (38, 18) za **νενουθετήσαι** – **сѣзда** (38, 14), **сѣкроуши** (38, 15), ač se tu všude jinde v 2. os. sg. aor. užívá napořád perifrastického vyjadřování perfekta.

Některé starobylé tvary slovesné uvedl už r. 1903 v práci zprědu zmíněné J. Vajs. Jsou to nestažené tvary impf. **ѣдѣхоч'** (1, 13), **вѣдѣхоч'** (2, 13), **сѣдѣаше** (2, 8); partic. **соуцаѣ** (1, 10), **об'хожда**, **прохожда** (1, 7, 2, 2) silný aor. 1 sg. **сѣсь се** (1, 19); z lexika uvedl **ετερῆ** (1, 2, 9), **μοучителъ** (2, 11), **гредеши** (2, 2), **приклоучьших'се** (1, 22, 2, 10), **внезапоῦ** (1, 19).

Jagić (Entstg. str. 469) vybral ještě jiná slova z lexika. Jsou to: **велин** (1, 3, 19, 2, 12), proti němuž ale jinde stojí **великῆ** (2, 13, 3, 19), **вѣстникῆ** (1, 14, 16, 17, 18), **οροужие** za **μάχιρα** (1, 15, 17) a za **ξίφος** (3, 14), **сноузници** (1, 17), **храмина** 1, 19, 2, 9), **растрѣза** 1, 20, 2, 12), **отъгрѣвати се** (1, 1, 8, 2, 3), **ѣзка** (2, 13), **оутроба** (3, 11) vedle **чрѣво** (3, 11), prvé za **κοιλία**, druhé za **γαστήρ**. Nepočítá jich však do periody nejstarší, nýbrž jen do dob jí blízkých. Z nejstarší doby zdá se mu ale býti aoristový tvar 3. os. pl. ve rčení **раждаше кроеть** (3, 17). K tomu bych dodal, že **чрѣво** nacházíme však ve starém hlah. textu i za **κοιλία** a sice v kap. 1, 21.

Tento důkaz starobylosti vedený z lexikální povahy starého textu hlaholského může býti ještě nejen podepřen, nýbrž i rozšířen leckde též na text parimejní, postavíme-li vedle sebe místa, kde se jejich lexikon rozchází. Odkazuje tu na varianty založené na řeckých různocteních, jak je z důvodu biblické textové kritiky shrnuji níže, uvádím zde vedle sebe čtení starého textu hlaholského před dvojtečkou, za ní pak odlišné čtení parimejní. Opravné snahy textové i jazykové, jež byly na Východě postupem doby pronikavě uplat-

ňovány a jsou i historicky prokázány, u csl. textu parimejního jdoucího zhusta do nejmenších podrobností za řeckou svou předlohou, dají se zvláště bezpečně stopovati a proto se tímto srovnáním jen nově potvrzují, pokud jde o knihu Job. Jsou to tato místa:

Богочистивъ (θεοσεβής, 1₁): бѣчьтьць; богочъстивъ (2, 3): бѣчьтьць, ale v kap. 1, 8 jde i hlaholský text s parimejním — стаднихъ (νομάδες 1, 3): пасомыхъ — добророданъ (εὐγενής, 1, 3): добра рода — сл'ньчнихъ (ἡλίου, 1, 3): слнъныхъ — единъ (ἕνα, 1, 5): ѡдинъ; téhož slova se užívá i v kap. 1, 15 единъ: ѡдинъи, v kap. 1, 16, 17, 18 единъ: ѡдинъ; za tì přichází v kap. 2, 9d етеръ: ѡдинъ — об'хождъ (περιελθὼν, 1, 7): ѡбншъдъ — прохощъ (ἐμπεριπατήσας, 1, 7); прошъдъ — прохощъ (διαπορευθεὶς, 2, 2): прошъдъ — прохощъ (ἐμπεριπατήσας, 2, 2): прохощъ — б'вилъ еси (εὐλόγησας, 1, 10): б'гословествилъ еси; tak i б'внт' (εὐλογήσει, 1, 11, 2, 5): б'гословествить — в домоу (ἐν οἰκίᾳ, 1, 13): вѣ храмнѣ, ale v kap. 1, 19 mají oba texty dvakrát храмна за totéž řecké slovo — оуб'жавъ (σωθεὶς, 1, 15, 16, 17): с'псѣ сѡ, ale ve v. 19 má i hlah. с'псѣ се — оше (ἔτι, 1, 16, 2, 3): ише, avšak v kap. 1, 17, 18, 2, 9 mají oba texty оше — жив'ѣхъоу (ἐβόσκοντο, 1, 14): пасмъхоу сѡ — съжьже (κατέκαυσεν, 1, 16): пожъже — пастри (ποιμένας, 1, 16): пастоухы — ветръ (πνεῦμα, 1, 18): д'хъ — изколи се (ἔδοξε, 1, 21): годѣ б'ѣ — ничимже (οὐδὲν, 1, 22): ничсоже — помислилъ ли еси (προσέσχες, 2, 3): в'нѡт ли (viz Jagić: Entstg. str. 333), čemuž odpovídá místo v kap. 1, 8, kde oba texty mají внет ли s tím však rozdílem, že v kap. 1, 8 je v obou vazba внет ли на раба podle řeckého προσέσχες κατὰ с gen., kdežto parimejník v kap. 2, 3 má své в'нѡт ли рабоу podle řecké předlohy na tomto místě προσέσχες τῷ θεράποντι — такого (κατ' αὐτὸν, 2, 3, tak i v 1, 8): пр'кмы емоу — съблюди (διαφύλαξον, 2, 6): сѣхра ни (viz Jagić, Entstg. str. 402) — поразн (ἐπαισεν, 2, 7): оудари (Jagić, Entstg. str. 409) — гноем' бол'зн'номъ (ἔλκει πονηρῶ, 2, 7; бол'знннъ znamená ale spíš ἀλγεινός): гноимъ лютъмъ — в'зетъ (ἔλαβεν, 2, 9): приѡтъ — в'р'мени (χρόνου, 2, 9): л'ктоу — до колѣ (μέχρι τινος, 2, 9): до коудѣ — т'р'пиши (κατερήσεις, 2, 9): стражеши — пождю (ἀναμένω, 2, 9a; Jagić: Entstg. str. 381): жидоу [Vrb. II. add. recte об ношъ, sed om. cum. Vid пр'бнвѡѣ] на ѣснѣ (διανυκτερεύων αἵθριος, 2, 9c): ѡб ношъ пр'бъвѡѡа на гаснѣ — пр'хощеши (πλανωμένη, 2, 9a): заблюжающнѡ — работающн (λατρίς, 2, 9^a): раба — ждюши (προσδεχομένη, 2, 9a): чающн — что (ἵνα τι, 2, 10): в'скоую (Jagić, Entstg. str. 335).

Přes tyto lexikální rozdíly a přes všechny různosti vyplývající z částečných oprav textu, starý jednotný csl. překlad, jenž tvoří zá-

klad i textu parimejního i starého textu hlaholského, nepopíratelně prosvítá všude, a to i v lexiku.

A tak csl. památky obojího druhu námi zde zkoumané jsou přibližně stejně hodnotným a průkazným svědkem, na něž se můžeme bezpečně odvolávat, zjišťující závislost csl. textu knihy Job na řecké předloze.

Nic nevadí, že růzností mezi oběma je dosti, protože všemožných shodných vlastností jest mnohem více.

Všimněme si poněkud blíže těchto r ů z n o s t í csl. památek námi zde užívaných, abychom si zjednali náležitě jasno jak o jejich vzniku tak i o jejich vzájemných vztazích.

Starý hlaholský text knihy Job rozhodně není vlastním originálním překladem z řečtiny jeho posledních písařů, nýbrž jen pouhým mechanickým opisem jiných, rovněž hlaholských starších předloh.

Opisovači těchto předloh mohou býti trojího druhu. Jedni slovanskou předlohu prostě jen opisovali, ničeho neměníce. U nich vyskytují se chyby jen z nedopatření anebo z neporozumění. Druzí, opisující, současně podnikali tu a tam malé jazykové úpravy, prospěšné podle jejich mínění čtenářům anebo posluchačům liturgických textů. Třetí vyzbrojeni náležitou inteligencí, drželi se sice také starého překladu, ale nahlíželi při tom i do řeckého textu, jež právě měli po ruce, a to nejen k vůli kontrole, nýbrž i proto, aby podle něho co možná nejvěrněji, jak to bylo i v těch dobách ideálem, vadná místa opravovali, po případě i novým překladem doplňovali. K prvním dvěma patří opisovači starých hlaholských textů, k třetím pak opisovači parimejníku.

Stará chrv.-hlaholská předloha, z níž bylo opisováno, podle všeho používala už také zkratk, ovšem asi ne vždy správných, jimž poslední naši hlaholští opisovači leckde však neporozuměli a proto je i zkomolili. Nevěděli totiž, co na takovém záhadném pro ně místě stojí v řecké předloze, do níž však oni ať už z neznalosti řeckého jazyka anebo pro nedostatek řeckého textu anebo z jakéhokoli jiného důvodu nenahlíželi. Jasně to potvrzuje na př. zkomolenina v kap. 3, ¹⁸ breviáře Víta z Omišlje: събираю днь. V hlaholské předloze stála podle všeho zkratka събираю днь, avšak méně schopný opisovač jí nerozuměl, protože nevěděl, že na tom místě stojí řecké φωνήν φροολόγου, což stsl. překladatel správně přeložil dativem adnominálním гласа събирателю дань. — Stejně jest tomu i v kap.

3, 5, kde chrv.-hlah. opisovač, neznaje řeckého textu σκοτός και σκία θανάτου (тьма и сѣнь смертнаѣ v breviáři novljanském II, тма и сѣнь смертныи v bibli ostrožské), zkratku přeložil тма естествона, což by znamenalo »tma přitopená, t. j. čirá«, což asi sotva mohlo povstati podle řecké varianty. — Podobně o neznalosti řeckého textu na tom místě svědčí zmatená celá druhá polovina 23. verše kap. 3: εγοψε ποϋτη[ς]σκη ει (ποϋτη βο) ο̄ νεγο затворит' бо бѣ о немь, kde nejbližší řecká varianta má slova οὐ ἢ ὁδὸς ἀπεκρύβη ἀπ' αὐτοῦ, συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεός κατ' αὐτοῦ. Toho nevěda, csl. opisovač nepochopil smyslu a bezradně tápaje hromadil jen slova. — Z téhož důvodu v kap. 3, 21 napsal nesprávné ησκοϋποϋϋσι, což by odpovídalo řeckému ἔξαγοράζοντες, místo náležitého ησκοποβαϋσι, jak to má bible ostrožská za ἀνορούσσοντες. — Sem patří i přepsání v kap. 3, 22 οβλαδoвани místo οβραδoвани (περιχαρεῖς) a v kap. 3, 13 ηь místo ηηѣ (vŭv).

Mezi oběma hlavními chrv.-hlah. texty zde použitými jsou sice jakési, ale nepatrné rozdíly. Lze je však vysvětliti buď jako přepsání nebo jako opominutí, vyplynuvší z přehlédnutí písařova anebo i jako libovolnou změnu hlavně slovosledu, provedenou spíš jako pouhou jazykovou úpravu, odpovídající jazykovému cítění opisovačovu, po příp. snaze po lepším vyjádření. Vedle toho jsou tu i nečetné rozdíly založené na řeckých různočteních, jak se o tom zmiňuji v této práci jinde. Přesto však nejsou tyto dva chrv.-hlah. texty pouhým opisem jednoho z druhého, ani také nejsou opisy jedné, bezprostředně předcházející hlaholské předlohy, jak by tomu mohla nasvědčovati nápadná a téměř naprostá jejich jazyková shoda. Proti tomu svědčí některé ommissiones ať už v jednom nebo v druhém kodexu, které jsou jen zdánlivé, protože jsou založeny na řeckém různočtení. Tak na př., vypouští-li II. vrbnický breviář v kap. 1, 21 hned celou větu БОУДИ ИМЕ ГНЕ БЛНО ВЪ ВЪККИ, není to jistě jen pouhá náhoda, nýbrž lze pro to nalézt doklad i v řeckém kodexu 256. Podobně je tomu u některých přídavků, u změněného tu a tam slovosledu nebo i u některých zdánlivých zvláštností. Nezbyvá tudíž než uzavírat, že jsou to asi ve 2. nebo 3. stupni zpětném opisy jakéhosi staršího hlaholského pramene společného, jehož neznáme. Bezpečně na něj ukazuje na př. i stejná chyba oběma kodexy převzatá v kap. 1, 5 помншлаше místo послаше (ἀπέστειλεν), jak to má správně text parimejní. Potvrzuje to i ponejvíce stejná dikce obou těchto památek, ať už je podložena řeckým čtením anebo není.

Naskýtá se také otázka: Jaký jest poměr užitého z textu parimejního ruské redakce knihy Job k starému chrv.-hlaholskému textu breviářů Víta z Omišlje a II. Vrbnického? Nehledíme-li na pravopisné odchylky, jež jsou vzhledem k místu i době vzniku samozřejmé, jest to text původně v podstatě totožný se starým textem hlaholským. Byl později toliko upraven jazykově a s ohledem na směrodatnou biblickou recenzi, již byla záhy cařihradská recenze Lukianovská. Je-li opis pořízený prof. Michajlovem ve všem správný, poukazoval by na dávný hlaholský původ Zacharijinského parimejníku mimo jiné i zbytek hlaholské grafiky jevící se v tom, že se tu poměrně dosti často vyskytuje ϵ místo očekávaného a jinak i důsledně jinde psaného μ a to jak na počátku slov, jako na př. ϵ ЛНКО (1, 12), ϵ ЦЕ (1, 16), ϵ МОУ (2, 3, 9), ϵ Н (38, 5), ϵ СТЬ (38, 19), ϵ ДННА] (2, 10), tak i na počátku slabik μ ОМЪШЛЕННЕМЪ (1, 8) a μ РОУЖНЕМЪ (1, 17). Připočteme-li k tomu ještě četné shody textu parimejního se starým textem hlaholským, spadající do oboru textové kritiky, kde totiž přicházejí stejné odchylky od určité recenze v památkách obojího druhu, a máme-li na mysli i většinou stejnou jejich dikci, přesvědčení o původní jednotě stsl. textu, jenž byl jim pramenem, se tím jen zesiluje.

Ale ještě jedna důležitá okolnost zasluhuje povšimnutí. Počítám-li totiž starý hlaholský text vzatý z chrvatských breviářů a parimejní vzatý ze Zacharijinského parimejníku jako dvě navzájem se doplňující části jednoho původního celku, je nám zachováno celkem 98 veršů biblického textu knihy Job z prvního období literatury staroslovanské. Z toho v hlaholském textu máme zachovanou I. kap. celou, t. j. 22 veršů, II. kap. rovněž celou, t. j. 13 veršů, III. kap. také celou, t. j. 26 veršů a ze IV. kap. prvních 9 veršů; celkem tedy 70 veršů. V cyrilském textu parimejním máme zachovanou celou toliko I. kap., z II. kap. jen 10 veršů, z XXXVIII. kap. prvních 23 veršů a z XLII. kap. pouze 5 veršů, celkem tedy jen 60 veršů. Z nich pak jest oběma textům v prvních 2 kapitolách společných pouze 32 veršů jednotného původního překladu. K tomu přispívá starý hlaholský text dalšími jen sobě vlastními 38 verši (kap. II. 11 — IV. 9) stejného původu a stejné ceny literární, kdežto parimejní text jen 28 jinými verši (kap. XXXVIII. 1—23, XLII. 1—5) přibližně stejných vlastností.

Jest tudíž přínos zachovaného nám starého

chr.v.-hlaholského textu k společnému původnímu stsl. překladu — ovšem ze už částečně v rouše pozměněném — rozsahem větší a co se týče jakosti, t. j. jazykové stránky a textové, pokud spadá do oboru biblické kritiky, i cennější, protože jest podle všech neklamných známek bližší původnímu stsl. překladu, zachovav nesporně starobylejší ráz než došlý nás text parimejní.

A tu maně vtírá se nám ještě jedna záhadná otázka. Vzhledem k tomu, že v parimejníku dotyčné verše vůbec nepřicházejí, odkud mají chr.v.-hlaholské breviáře svůj starý text od kap. II., 11 — kap. IV., 9? Kdyby se tento text shodoval s Vulgatou, bylo by zodpovězení nasnadě. Že však je založen rovněž na předloze řecké, jež je co do recense stejných vlastností jako v prvních 2 kapitolách, je nutno hledati jiné rozluštění, a to jest jen jedno. Protože v té pozdní době, z níž pocházejí opisy námi zde citovaných csl. památek, sotva lze pomýšleti na samostatný překlad z řeckého kodexu takových vlastností, nezbyvá než připustiti, že byl tento ojedinělý překlad do chr.v.-hlaholských breviářů pojat a si z úplného překladu celé knihy Job, který v době prvního převzetí ještě existoval a na jehož existenci lze usuzovati i podle zmínky Pannonského životopisu sv. Metoda o úplném překladě knih Písma svatého. Nebyly tudíž přeloženy z Písma svatého snad jen pouhé úryvky parimejní. Tím ovšem by se znovu potvrzovala pravdomluvnost t. zv. Pannonské legendy o sv. Metodějovi (hl. XV.), kde se mluví o překladě Písma svatého celého.

A jest opravdu ku podivu, jak se tyto vzácné zbytky dávného csl. překladu houževnatě udržovaly vlivem úctyhodné konservativní tradice i v prostředí časově a místně vzdáleném. Pádny toho doklad máme v Ostrožské bibli z r. 1581, jež jest první csl. biblí tištěnou na Rusi. Jos. Dobrovský, ačkoli si jí vážil více než jiných biblí na Rusi vydaných, přece jen neměl o ní valně příznivého mínění, zejména pokud se týče překladu knih Starého zákona.³⁰⁾ Ale mimo jiné už i u knihy Job činil poněkud výjimku, ceně ji výše a klada ji z důvodů jazykových (lexikálních) někam k Jihoslovanům.³¹⁾ Kdyby byl Dobrovský více věděl o pari-

³⁰⁾ Vajs ve Sborníku statí k stému výročí smrti Jos. Dobrovského. V Praze 1929, str. 361, pozn. 18.

³¹⁾ Tamtéž, str. 362.

mejníku³²⁾ a též o starých chrv.-hlaholských textech námi zde vpředu zmíněných, že totiž památky obojího druhu obsahují překladové úryvky z některých starozákonních knih tak vzácné jakosti a tak velké příbuznosti, lze právem předpokládati, že by byl zcela jistě svým geniálním důvtipem správně rozpoznal a též i náležitě zvážil jím nedocenené knihy starozákonní, mezi něž patří i kniha Job, jak je nám zachována v bibli Ostrožské.

Podrobil jsem rozboru knihu Job v Ostrožské bibli prozatím jen v kapitolách a verších, které jsou jí společné se starým textem téže knihy v chrv.-hlaholských breviářích a v parimejníku, a shledal jsem, že jsou mezi nimi nejužší příbuzenské vztahy. Ukázalo se totiž, že není pravdou jen to, co tvrdil Dobrovský o jihoslovanském původu překladu knihy Job v bibli Ostrožské, nýbrž ještě mnohem více. Jest to totiž v kap. I., 1—IV., 9 překlad, který vyplynul ze stejného kdysi pramene, jako starý chrv.-hlaholský text breviární, založený na řecké předloze. Jest pro to řada důkazů.

Na jhsl. hlaholský původ památky poukazuje důsledně psané ϵ místo μ na počátku slov, jako na př. ϵMS (1, 2), ϵPO (1, 3), $\epsilon\text{ГДА}$ (1, 5), $\epsilon\text{СИ}$ (1, 10), $\epsilon\text{ЖЕ}$ (1, 11), $\epsilon\text{ЛНКО}$ (1, 12), $\epsilon\text{ДИНЪ}$ (1, 15), $\epsilon\text{ЩЕ}$ (2, 3), ale i na počátku slabik, na př. $\text{п}\epsilon\text{ЕМЛЮЩЕ}$ (1, 4), $\text{с}\epsilon\text{ЩЕЕ}$ (1, 10), $\text{с}\epsilon\text{ОЕГО}$ (1, 13), $\text{п}\epsilon\text{РВЪЕ}$ (42, 5). O tom svědčí i často užívané с , na př. $\text{с}\epsilon\text{ЛО}$ (2, 13), $\text{с}\epsilon\text{ЪЗДЫ}$ (2, 9), $\text{с}\epsilon\text{СА}$ (38, 20), zhusta psané i na nesprávném místě: $\text{с}\epsilon\text{ЛА}$ (1, 1), $\text{с}\epsilon\text{ЛО}$ (1, 5).³³⁾ Obojí není snad jen pouhá osobní libovůle vyplynuvší z archaisující písařské záliby, nýbrž jest to z dávné csl. předlohy odlišného původu tradičně přejatý a podle možnosti věrně zachovávaný starý způsob psaní. Vyskytuje se v ní i dual $\text{оу}\epsilon\text{ТНАМА}$ (2, 10), ale u přisvojovacího zájmena je viděti kolísání: $\text{б}\epsilon\text{РАТА С}\epsilon\text{ОЕГО}$ (1, 13), $\text{б}\epsilon\text{РАТА ИХЪ}$ (1, 18). Užívání aoristu mizí až na nečetné zbytky u sloves IV. tř.: $\text{п}\epsilon\text{ЛОЖИ}$ (38, 5), $\text{с}\epsilon\text{ЪКР}\epsilon\text{ШИ}$ (38, 15). Zachován starší složený tvar part. aor. act.: $\text{в}\epsilon\text{ЛОЖЕН}$ (δ βαλὼν, 38, 6). Ze starého lexika jsou zachovány tvary a slova: $\text{о}\epsilon\text{Х}\epsilon\text{ОЖДЪ}$, $\text{п}\epsilon\text{РОХ}\epsilon\text{ОЖДЪ}$ (1, 7, 2, 2), $\text{м}\epsilon\text{ШЧИТЕЛЬ}$ (2, 11), $\text{в}\epsilon\text{ЪНЕЗАП}\epsilon\text{Ш}$ (1, 19), $\text{в}\epsilon\text{ЛИИ}$ (1, 3, 2, 12), $\text{в}\epsilon\text{ЪСТНИКЪ}$, $\text{ор}\epsilon\text{ЖИИ}$ jen za $\xi\text{ίφο}\varsigma$ (3, 14), храмина (1, 19), растерса (1, 20, 2, 12), $\text{г}\epsilon\text{ЗВА}$ (2, 13), $\text{оу}\epsilon\text{ТРОБА}$ (3, 11). Nestážený tvar ДИВНАА (42, 3).

Hlavní změna, kterou si vydavatelé Ostrožské bible dovolili,

³²⁾ Tamtéž, str. 363, pozn. 22.

³³⁾ Viz Karskij: Славянская кирилловская палеография, Ленинград 1928, str. 191.

byly přečtené lexikální neologismy. Protože názorně ukazují, v čem záleželo ne vždy šťastné novotaření Ostrožské bible, uvádím zde postupně odlišná slova z Ostr. bible před dvojtečkou, za ní pak slova ze starého chrv.-hlah. textu a z parimejního. Ukazuje to též, čeho se držela Ostr. bible více.

1. кар.: бѣгочестивъ (θεοσεβής, 1, 8): hl. богочистивъ, рт. богочытьць — οὐδάλλα σα (ἀπεχόμενος, 1, 8 viz i кар. 2, 3). δγρѣбае се hl. рт. — ѿ всако[-а]го сла дѣканѣа (ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, 1, 8): hl. рт. ѿ всакоє залне веци — бѣ (ἦν¹, 3): hl. бѣ, рт. бѣхоу — баше (ἦν³, 3): hl. рт. бѣ — добра рода (εὐγενής, 3): hl. добророданъ, рт. добра рода — по вса дѣни (καθ' ἐκάστην ἡμέραν, 4, 5): на все дѣни — чищаше (ἐκαθάριζεν, 5): очищаше — егда како (Μή πότε, 5): егда како — в д развѣмѣ своємъ (ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν, 5): hl. въ помислени своємъ, рт. въ срѣдцихъ своихъ — помислилъ . . . еси на (προσέσχεσ κατα, 8): внет . . . на — оубиша (ἀπέκτειναν, 15, 17): избивше — мичемъ (ἐν μαχαίραις, 15, 17): ороужиемъ — stejnyĭm аз же остахъ единъ и прѣдохъ възвѣстити тебѣ liší se od hl. i рт. ve v. 15, 16, 17, 18 — паде (ἔπεσεν, 18): спаде — пожъже (κατέκαυσεν, 18): hl. съжъже, рт. пожъже — пастырѣ (ποιμένας, 18): hl. пастыри, рт. пастоухы — коньници (ἵππεῖς, 17): сноужници — четы (ἀρχὰς, 17): hl. чела (κεφαλὰς), рт. плѣкы — вѣтръ (πνεῦμα, 19): hl. ветръ, рт. дѣхъ — великъ (μέγα, 19): вели — паде (ἔπεσεν, 19): паде се — постриже (ἐκείρατο, 20): остриже — взѣ (ἀφείλατο, 21): отѣтъ — поидоу (ἀπελεύσομαι, 21): ндоу — изволи са (ἔδοξεν, 21): hl. изволи се, рт. годѣ вѣ — слѣзчившихса (τοῖς συμβεβήκοσιν, 22): приклоучьших' се.

2. кар.: аки (ὥς, 1): ꙗко — обхождь . . . прохождь (διαπορευθεῖς . . . ἑμπεριπατήσας, 2): hl. прохождь^{bis}, рт. прошьдъ . . . прохожъ — помислилъ еси на (προσέσχεσ s dat., 3; viz кар. 1, 8): hl. помислилъ еси на-, рт. вѣнѣт ли рабоу podle ѣс. — такова (κατ' αὐτὸν, 3; viz též кар. 1, 8): hl. i v кар. 1, 8 такого, рт. прѣмъ емоу правдивъ (δίκαιος, 3): hl. прѣднь — съблюдн (διαφύλαξον, 6): hl. съблюдн, рт. съхрани — лютымъ (πονηρῶ, 7): hl. болѣзн'номъ, рт. лютъмъ — порази (ἔπαισεν, 7): hl. порази, рт. оудари — остроглетъ (ἀποξύη, 8): строужеть — гноище (κολορία 8): сметище — мнзвш (προβεβηκότος, 9): мимошьдшоу — потреби са (ἠφάνισται, 9): погнве — до колѣ (μέχρι τίνος, 9): до колѣ hl., до коудѣ рт. — трѣпиши (κατερήσεις, 9): hl. трѣпиши, рт. стражиши — пождѣ (ἀναμένω, 9): hl. пожду, рт. жидоу — печали и болѣзни (ὠδίνες καὶ πόνοι, 9): страсти и болѣзни — съ болѣзнію (μετὰ μόχθου, 9): съ оу-

силием — работам (λάτεις, 9): hl. работаючи, рт. раба — обходящи s ak. (περιερχομένη, 9): прѣходящи на — солнечнаго заходенїа (τὸν ἥλιον, τότε δύσεται, 9): слѣнца когда заидеть — w̄ болѣзни и трѣда (τῶν μόχθων . . . καὶ τῶν ὀδυνῶν, 9): hl. ὁ трѣда и страсти, рт. w̄ трѣдѣ и страсти — нѣкѣи (τὶ, 9): hl. етерь, рт. едннѣ — аки (ὡσπερ, 10): вко — прилѣчившихса (τοῖς συμβεβηκόσιν, 10; viz i kap. 1, 22): приклоучиши се.

3. kap.: померѣкнѣтъ (σκοτωθείη, 9): оумлькнѣтъ — да не призритъ (μὴ ἴδοι, 9): да не оузритъ — събирающаго дань (φορολόγου, 18): събирѣю днь — съкровища (θησαυρούς, 21): имѣниѣ — са оужасахъ (εὐλαβούμην, 25): се печахъ.

38. kap.: вѣрю и облакомъ (διὰ λαίλαπος καὶ νέφους, 1): сквозѣ вѣрю и влакѣ — тамн w̄ s gen. (ὁ κρύπτων, 2): съкрытии s akk. podle řec. — оудрѣжанн (συνέχων, 2): съдрожанн — мнитса (οἴεται, 2; viz i kap. 42, 3): непыщѣють (l. -нѣтъ) — съвѣси (ἐπίστη, 4): смѣнши — съвѣси (οἶδας, 5): вѣси — нанѣси (ὁ ἐπαγαγὼν, 5) положи оутвержени сѣтъ (πεπλήγασιν, 6): оудроужниша са — вложени (ὁ βαλὼν, 6): положи — въсхвалиша (ἤνεσαν, 7): въспѣша — одѣланїе (ἀμφίασιν, 9): вдѣнни — съставихъ (συντέταχα, 12): оучинихъ — гати са за крилѣ земли (ἐπιλαβέσθαι πτερυγῶν γῆς, 13): пригати са крилома земли — w̄трати (ἐκτίναξαι, 13): истрати — създамъ еси (ἐπλασας, 14): създа — посадилъ еси (ἔθου, 14): положи — w̄галъ же (om. ли еси, ἀφείλας δὲ . . .); — w̄гитъ же ли — величавыхъ (ὑπερηφάνων, 15): грѣдихъ — страхомъ (φόβῳ, 17): страхы — оубомише (sic!) са (ἔπτηξαν, 17): оужасоша са — оувѣси (νενουθέτησαι, 18): навъче — повѣж (ἀνάγγελον, 18): възвѣсти — колика естъ (πόση τίς ἐστίν, 18): колика локѣтъ естъ — кселаетса (αὐλίζεται, 19): вѣдвармѣтъ — рожен еси (γεγέννησαι, 21): са еси родилъ — видѣ (έόρακας, 22): видѣлъ еси — въ часъ (εἰς ὥραν, 23): въ годиной — рати и свара (πολέμου καὶ μάχης, 23): брани и тѣжи.

42. kap.: неможна же ти ничтоже (ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν, 2): не изнемагѣтъ же тебѣ ничтоже — слова (ῥημάτων, 3): глѣ — дивнаа (θαυμάστα, 3): чѣдна — не свѣдѣхъ (οὐκ ἠπιστάμην, 3): не оумѣгѣхъ — первѣе (τὸ πρότερον, 5): прѣже.

Už první pohled na právě uvedené doklady poučuje nás, že vydavatelé Ostrožské bible, resp. překladatelé její csl. předlohy ze XVI. stol. přejali odněkud text v kap. 2, 11—4, 9 hotový, a to téměř bez větších lexikálních změn, nakládajíce s ním zřejmě s větší úctou než s textem v kap. 1, 1—2, 10, 38, 1—23 a 42, 1—5. Podle všech zná-

mek vzali jej jako cizí neparimejní text přímo z nějakého jihoslovanského pramene, který se dostal až do Rusi a o němž měli příznivější mínění než o domácích textech parimejních té doby.

Že tento jhsl. text knihy Job v Ostrožské bibli pochází z e s t e j n é h o p r a m e n e jako starý text chrv.-hlaholských breviářů, založený na řecké předloze, vidí se jasně i z toho, že jazykově (lexikálně) jest mu bližší než textu parimejnímu, třebaže s tímto jde v podstatě jako csl. památka ruská pravopisně. Sčetl jsem zcela mechanicky všechny, i drobné j a z y k o v é s h o d y, jež nejsou nijak založeny na řecké předloze, a shledal jsem, že se Ostrožská bible shoduje takto se zmíněným textem hlaholským v I. kap. 17krát, v II. kap. — a to jen v prvních 10 verších — 19krát, v III. kap. 8krát a ve IV. kap. 2krát; celkem tedy 46krát. Naproti tomu takto jde s textem parimejním v I. kap. 17krát, v II. kap. jen 10krát a v dalších kapitolách už těchto shod postihnouti nelze. Dokladů těch jako méně významných zde neuvádím zvlášť, protože lze si je najíti v textu bible samotné, jak jej uvádím vzadu.

Ještě pádnější důkazy pro totožnost původního pramene, z něhož čerpaly jak chrv.-hlaholské breviáře tak i předloha bible Ostrožské, vidím v s t e j n ý c h c h y b á c h na stejných místech v památkách obojího druhu. Tak v kap. II., 9 má i bible i breviář Vítův $\bar{w}$ тpудa místo správného $\bar{w}$ тpудъ, jak to má parimejník. V kap. II., 12 čteme v bibli въ зопиша a v breviáři въ зпнше místo správného въ зопъше za řecké βοήσαντες. V kap. IV., 6 stojí v obou památkách въ безмие za řecké ἐν ἀφροσύνη. Uvážíme-li, že jsou mezi tím 2 místa z kapitol, jež se v parimejníku nevyskytují vůbec, jest toto svědectví tím závažnější. Sem je třeba zařaditi z bible též místo v kap. II., 9 об ноцѣ внѣ вѣс покрова za řecké διανυκτερεύων αἰθριος. Parimejník, jehož překladatel se věrně držel řecké předlohy, má ту же ноцѣ прѣбываѣ на гаснѣ. Vrb. II. začíná stejně об ноцѣ, ale vynechává part. praes. прѣбываѣ za αἰθριος má pak rovněž на гснѣ, ale později asi někdo připsal buď interlineální anebo marginální vysvětlení k tomu без покрора což obojí má už vedle sebe i Vrb. II. i Vít, jenž mimo to vynechává об ноцѣ [прѣбываѣ]. Ostrožská bible zřejmě čerpala z pramene blízkého breviáři Vrb. II., nahradivši pouze staré на гснѣ novým внѣ. Napsal-li tudíž kdysi Dobrovský:³⁴⁾ »Ich habe gefunden, dass die Ostroger Herausgeber entweder aus gar zu grosser

³⁴⁾ Slavin, str. 268.

Achtung für die Handschrift oder gar aus Nachlässigkeit viele der auffallendsten Schreibfehler derselben in ihrer Ausgabe beibehalten haben«, pokud se týče částí knihy Job zde zkoumaných, jsem rozhodně pro alternativu prvou. A jestli tyto chyby Dobrovský celé bibli právem vytýká, nemohu jinak než o těchto zpředu zmíněných chybách v knize Job zvolati: O felix culpa! Jsou to právě ony, které vedle jiných kriterií vydatně pomáhají nám luštití spletitou otázku o divných osudech starozákonního textu biblického. Jejich pak svědectví ve prospěch původní jednoty stsl. překladu biblického jest silně podporováno i takovými místy, jako jest na př. v kap. II., 9 **вѣ рнои и червехъ** za řecké *ἐν σαρκὶ σκολήκων*, jež není podloženo žádnou nám známou řeckou variantou a přece je nacházíme jak v Ostrožské bibli tak i v parimejníku a v chrv.-hlaholských breviářích. Totéž dosvědčuje i krásný starý překlad **вси не корене** za řecké *ὀλορίζοι* v kap. IV., 7, jak jest úplně stejně zachován i v Ostrožské bibli i v breviářích. Tvar 3. pl. aor. **оубоаше са** (38, 17) vysvětlí jen jhsl. původ.

Celkem lze říci, že csl. předloha Ostrožské bible jest založena, pokud se knihy Job týče, jak na textu v e l m i b l í z k é m chrv.-hlaholským breviářům tak i parimejníku ruské redakce, jdouc asi tak uprostřed mezi oběma, ale kloníc se nesporně více k prvním. Místy však má překlad odlišný od obou, jdouc buď úplně vlastní cestou, anebo krácejíc ve šlépějích jiných řeckých variant.

Co pak bylo výše řečeno o původu překladu kap. II., 11 — IV., 9 v chrv.-hlaholských breviářích, možno téměř beze změny říci o témže textě i v bibli Ostrožské. Tento text, tak nápadně shodný se starým textem z chrv.-hlaholských breviářů, nemohl býti vzat jinde než z nějakého staršího úplného csl. překladu knihy Job, který kdysi koloval i na Rusi. Že by při zcela samostatné práci 2 různých, navzájem od sebe časem i místem tak velmi vzdálených překladatelů mohla býti příčinou tak udivující shody jak s hlediska lexikálního tak i se zřetelem na příslušnou řeckou recenzi jen pouhá náhoda, nutno pokládati za nemožné. Ovšem to nijak nevylučuje možnost toho, co Dobrovský pokládal za nemožné, když napsal:³⁵⁾ »Bei Gelegenheit der Ausgabe der Ostroger Bibel ward keine neue Übersetzung der Bibel gemacht, sondern die vorgefundene mit häufigen Fehlern abgedruckt«, aspoň místy ne, jak o tom svědčí

³⁵⁾ Slavin, str. 274.

i otrocké grecismy, jako na př. v kap. I., 5 κτ̄ ε̄ς za řecké πρὸς θεὸν, kdežto v chrv.-hl. a v prm. čteme tu о ѣсѣ.

Velkou cenu Ostrožské bible, pokud se týče překladu knihy Job, potvrzuje nám též **n a m n o z e l e p š í a ú p l n ě j š í p ř e k l a d**, jdoucí ve šlépějích kodexu B, jak jest o tom řeč v druhé polovině této práce. V tak pozdní době čekali bychom stopy re-cense mladší.

Vzhledem k tomu všemu lze csl. překlad knihy Job v Ostrožské bibli, a sice v částech, jež tu podrobujeme rozboru, řaditi jako **r o v n o c e n n ě h o** svědka jak k textu parimejnímu, tak i k staršímu textu v chrv.-hlaholských breviářích.

Mimo tento starobylý text máme, a to opět v obojích textech, jak hlaholských tak i cyrilských, úplný nebo téměř úplný překlad knihy Jobovy, který, soudě podle jazyka, je jiného, pozdějšího původu než právě zmíněný text parimejní a starší text chrv.-hlaholský a který proto nutno klásti do **d r u h ě h o** období literárního. Tento text, pokud jest zachován hlaholsky, má na sobě patrné stopy latinské Vulgaty, kdežto text cyrilský, t. zv. Četji a texty komentované čili tolkované, ukazuje na dobu Simeonovskou. Jest mezi nimi nějaké příbuzenství? Řešení této otázky nespadá do rámce tohoto pojednání.

Mladší překlad hlaholský pořízený podle latinské Vulgaty, který se zachoval téměř úplný především v II. breviáři **N o v í j a n s k ě m**, obsahuje **c e n n ě z b y t k y s t a r š í h o** překladu, založeného na řecké předloze, zejména ve dvou prvních kapitolách.

Protože tyto vzácné zbytky jsou cenným dokladem pro to, jak bylo postupováno při korekturách a při pořizování nového překladu podle úřední Vulgaty, uvádím je zde souborně, jak jdou za sebou v prvních 4 kapitolách:

1. kap. 1: **к зѣмли авсид'сѣѣни** (Vid, Vrb. II, pm) — от всакого зла (Vet. Lat., Clem. Rom. et Alex.: ἀπὸ πάντος κακοῦ) — 2: **синовъ ѡ и дещери ѡ** (B, Vid, Vrb. II) — 3: от востока с'нца — 5: **имрѣ скон'чавахоу се** (Vid. Vrb. II, pm.) — о нихъ (Vid, vrb. II) — 6: **п'ражује старѣ д'ѣвль** podle Vulgaty **novým сотона**, ponechal obojí vedle sebe — 7: **придь [сѣмо]** за п'рѣци — 8: **и рече емоу господь** (B, Vid, Vrb. II) — **вне [в истинноу] мишленнемъ твоимъ на раба моего** (A, Vid, Vrb. II, pm.) — **от соущихъ на земли** (B, Vid, Vrb. II) — **подобна емоу** (A, Vet. Lat.) — от всакого зла (Vet. Lat.) — 9: **д'ѣвль**

(Vid, Vrb. II, pm.) — εδα του ης (Vid, Vrb. II, pm.) — 10: pl. вса имѣ-
 ниѣ его blízký pl. вса соущаѣ его (Vid, Vrb. II, pm.) — 11: в лице
 твоє (pm.) — 14: и се (Vid, Vrb. II, pm.) — add. твои р. колоче (Vid,
 Vrb. II, ale není v řec.) — 15; и пришад'ше плѣнающе плѣнише е (Vrb.
 II, pm.) — и раби твоє избвише ороужиемъ (Vid, Vrb. II) — 16: add.
 салъ (ἄγγελος, Vid, Vrb. II, pm.); tak i v. 17., 18. — rouhé огань (Vid,
 Vrb. II, pm.; Vg.: ignis Dei) — и приды (Vet. Lat.: et veni); zacho-
 vaným sil. aoristem je zde a ve v. 17. a 19. bližší Vid a Vrb. II —
 17; оше же семоу глаголющюу (Vid, Vrb. II, pm.); tak i ve v. 18. —
 обидоше (ἐκύκλωσαν, pm.; Vid. Vrb. II: обидоу) — 20: add. госпо-
 девѣ р. поклони се (A⁸, Vid, Vrb. II, pm.) — 21: om. ꙗкоже боу из-
 воли се тако вистъ, jak to má Vid, Vrb. II, podobně i pm. ale i Vg.,
 v hebrejském však toho není a Alex. podle Holmes-Parsonse ozna-
 čuje to ~, to znamená, že tu jde II. breviář Novljanský podle re-
 cense Origenovy. — Stejně je tomu i ve v. 22, kde podle hebr. om.
 labiis suis, jež má Vg., Vid, Vrb. II i pm.

2. кар. 1: прѣд' господемъ² (B, pm.; gl. om.) — 2: и рече (Vid,
 Vrb. II, pm. — приде má společné jen s Ostr. biblí — add. на конец
 придохъ [сѣмо] (pm.; Vid, Vrb. II) — 3: add. на конец и оше др-
 жит' се незлоби (егг. — бивъ; Vid, Vrb. II, pm.) — 4: д'ѣв'ль (Vid,
 Vrb. II, pm.) — 6: рече же (Vid, Vrb. II, pm.) — 8: приѣт' же новъ
 (A, Vid, Vrb. II, pm.) — гнои свои (A, Vid, Vrb. II, pm.). — add.
 ванѣ (ἔξω, Vid, Vrb. II, pm.) — 9: доколѣ (μέχρι τίνος, Vid, Vrb. II;
 pm.: до коудѣ) — 11: слышав'ше же (Vid, Vrb. II) — сие три приѣ-
 тели (οἱ τρεῖς φίλοι: B) — 12: видѣв'ше и (ιδόντες αὐτὸν: B), —
 глави своє (A pod * plurál podle hebrejského, tedy opět vliv Ori-
 genovy recense).

3. кар. má pouze 2. verš shodný s řeckým textem, totiž реки.

4. кар. 1: отвѣщав' же (Vid, Vrb. II) — 3: роуке [om. asi не-]
 оутврѣжденихъ (повлж. I. recte ослабленихъ, Propag.: оутроуѣченихъ,
 A, Vet. Lat.). — Potom jsem našel už jen jediné místo v кар. 38, 8:
 неχοѣаχοу upomínající svým impf. на ἔξεπορεύετο v kod. A místo
 »procedens« ve Vulgatě.

Protože pak řecký text, s nímž se tyto zbytky starého překladu
 csl. shodují, jest text kodexu B, jest nápadná převaha čtení ko-
 dexu B (Hesychiovských) proti čtením kodexu A (Lukianovským),
 což se mi zdá býti příznivým svědectvím ve prospěch původního pře-
 kladu, jenž byl většinou recense Hesychiovské.

Tím přecházíme k druhé otázce, která jest pro nás mnohem

důležitější, a ta jest: Jaký jest vztah csl. textů spadajících do prvního období literatury staroslovanské k řeckému textu hlavních recensí? Dosud až na malé výjimky se tvrdilo obecně, že se původní staroslovanský překlad starozákonních knih, pořízených podle předlohy řecké, opírá o recenzi Lukianovskou. Úkolem druhé části této rozpravy bude, dáti odpověď, je-li tomu skutečně tak stran staroslovanského překladu knihy Job.

ČÁST II.

Řecký text knihy o Jobovi podle Septuaginty a tři čelných recensí: Origenovy, Hesychiovy a Lukianovy.

Řecký text knihy Job máme především v unciálních kodexech: 1. A (Alexandrijském), pro nějž má Holmes-Parsons značku III., jest ze stol. V. a chová se v Londýně. 2. B (Vatikánském), jež H.-P. čísluje II.; jest ze stol. IV. a je v Římě. 3. Ⳑ (Sinajském), jež pochází ze stol. IV. a jest chován dílem v Lipsku, dílem donedávna v Petrohradě a od r. 1933 prodán do Londýna. 4. C (Efrema Syrského čili rescriptus) asi z V. stol., jest uložen v Paříži a má četné mezery. 5. V (Benátském), jež čísluje H.-P. 23; jest asi z VIII. až IX. stol. a uložen v knihovně sv. Marka. 6. X (vatikánském kodexu Jobově), jež jest z IX. stol.; číslován jest gr. 749 a má četné mezery.

Minuskulních kodexů s textem knihy Job uvádí H. B. Swete³⁶⁾ celou řadu, ale jeho seznam není úplný. Mimo to zjistil prof. Vajs osobním nahlédnutím do katalogů, že některé knihovny, jako na př. Ambrosiánská v Miláně, zavedly nové označení. Swete udává někde též označení méně obvyklé. Ve stati »Poetical Books«³⁷⁾ pro knihu Job uvádí tyto kodexy:

H.-P. kod.	46 — stol.	XIV. — Paříž, Nár. kn. Coislin. - značka gr. 4.
„ „	55 — „	XI. ? — Řím, Vatik. kn. - zn. Reg. gr. I. - rec. Hesych.
„ „	68 — „	XV. — Benátky, kn. sv. Marka - zn. Gr. 5 - rec. Lukian.

³⁶⁾ An Introduction to the Old Testament in Greek, Cambridge 1902.

³⁷⁾ Str. 158—163.

H.-P. kod. 107 — stol.	XV. — Ferrara. bibl. Comm. - zn. Gr. 188.
„ „ 110 — „	IX. — Vídeň, Nár. kn. - zn. gr. 11 (Swete: gr. 9) rec. H.
„ „ 137 — „	XI.—XII. — Milán, Ambros. - zn. D 73, nová sign. 249; u H.-P. chybně B 73; kusý, začíná kap. I., 5 - rec. H.
„ „ 138 — „	X. — Milán, Ambros. - zn. M 65, nová sign. 522 - rec. H.
„ „ 139 — „	X. — Milán, Ambros. - zn. A 148.
„ „ 147 — „	XIII. — Oxford, Bodl. Lud. 30.
„ „ 149 — „	XI. — Vídeň, Nár. kn. - zn. gr. theol. 147 - rec. Hes.
„ „ 157 — „	? — Basilej, zn. B. 6. 23.
„ „ 160 — „	XIV. — Drážďany, 2, podle zjištění Vajsova sign. A 66 - rec. Hes.
„ „ 161 — „	XIV. — Drážďany, 3, podle zjištění Vajsova sign. 170 - rec. Hes.
„ „ 228 — „	XIII. — Řím, Vatik. kn. - zn. Gr. 1764.
„ „ 248 — „	XIV. — Řím, Vatik. kn. - zn. Gr. 346 - rec. Orig.
„ „ 249 — „	? — Řím, Vatik. Pius I. - rec. Hes.
„ „ 250 — „	XIV. — Mnichov, Elect. 148.
„ „ 251 — „	XIV. — Florencie, Laur. V. 27.
„ „ 252 — „	IX.—X. — Florencie, Laur. VIII. 27.
„ „ 253 — „	XI.—XIV. — Řím, Vatik., - zn. Gr. 336.
„ „ 254 — „	XIII. — Řím, Vatik. - zn. Gr. 337 - rec. Hes.
„ „ 255 — „	IX. — Řím, Vatik. - zn. Gr. 338.
„ „ 256 — „	XII. — Řím, Vatik. - zn. Gr. 697 - kusý.
„ „ 257 — „	X. — Řím, Vatik. - zn. Gr. 743.
„ „ 258 — „	IX. — Řím, Vatik. - zn. Gr. 749.
„ „ 259 — „	X. — Řím, Vatik. - zn. Gr. 230.
„ „ 260 — „	? — Kodaň, král. kn.
„ „ 261 — „	XIV. — Florencie, Laur. VII., 30.

Kodexy uvedené pod č. 250, 252, 255, 256, 258, 259 bylo by

třeba podle Fielda³⁸⁾ zařaditi k recensi Origenově.

K výše jmenovaným kodexům dlužno přidati ještě 2 papírové kodexy v Nár. knihovně vídeňské, z nichž kodex 199 jest asi z XV. stol. a patří k recensi Lukianovské (neuvádí ho ani Swete ani Holmes-Parsons), kdežto kodex 230 asi ze XVI. stol. má jen I. kap. do 13. verše a jde tu spíš podle kod. B.

U ostatních kodexů výše jmenovaných, kde není poznámky o recensi, k níž by patřily, pro nedostatek pomůcek nebylo lze ji stanoviti.

Jak už jsem se zpředu o tom zmínil, prof. Vajs v r. 1927 pořídil osobně ve vatikánské knihovně výpisky rázovitých míst v kodexu 55 z těch kapitol knihy Job, které jsou zachovány ve starém chrv.-hlaholském textu. Srovnal jsem je s kod. B a shledal jsem, že se s ním shoduje téměř ze 2 třetin. Jest tedy většinou recense Hesychievské, jak to i pro Žaltář konstatoval Rahlfs.³⁹⁾ V Miláně jím prohlédnutý a excerpovaný kod. 138, ačkoli v něm schází kap. IV., jde ze 6 sedmin s kod. B a jest podle toho relativně nejlepší kodex Hesychievský. Dvakrát sice, a to v kap. I., 21 u εἴη τὸ ὄνομα κῦ εὐλογημένον a pak v kap. II., 8 u χρόνου δὲ πόλλου προβεβηκότος má významnou poznámku »οὗ κείται ἐν τῷ ἔβραικῷ«, podle čehož by se zdálo, že by snad mohl býti Origenovský, avšak velmi četná čtení nehexasplární tomu odporují, aspoň pokud se týče částí knihy Job, zachovaných ve st. chrv.-hlaholském textě a v parimejním. Ještě to o něm dlužno připomenouti, že je nadepsán: Του θεοφιλεστατου ολυμπιοδωρου διακονου υποθεσις εις τον Ιωβ a na foliu 5 v jest připsáno: Του θεοφιλεστατου ολυμπιοδωρου διακονου της αλεξανδρεων μεγαλης εκκλησιας. Ve Vídni Vajsem excerpovaný kod. 199 jeví se nám z 9 desetin jako Lukianovský. Tamže jsoucí kod. 110 je téměř ze 4 pětín Hesychievský a kod. 149 Hesychievský silně nad polovinu. V Drážďanech podle katalogu Schnorrova⁴⁰⁾ zjistil Vajs, že kod. podle H.-P. 160, jež Schnorr (str. 25) charakterisuje jako: Liber Hiobi gr. nach der Septuaginta, Jahr. XIV.—XV., jde skutečně také podle kod. B skoro ze 2 třetin. O druhém kodexu drážďanském 3 (nyní A 170 dresd.) poznamenává Schnorr (str. 74): Hiob gr. ex versione LXX., Papier, Jahr. XIV. Tento kodex nese

³⁸⁾ Hexapla, II.

³⁹⁾ Septuaginta-Studien, 2. Heft, str. 55 a 235.

⁴⁰⁾ Dr. Fr. Schnorr v. Carolsfeld: Catalog der Handschriften der königl. Bibliothek zu Dresden, Leipzig 1882.

na sobě poznámku: (των Ιβηρων) d. h. aus dem Kloster der Iberer vom Berge Athos. I on jde víc než ze 2 třetin s kod. B, jest tudíž i on většinou Hesychiovský.

Dodatkem k předcházejícímu dlužno zde učiniti zmínku ještě o kod. 406, o němž tvrdí Eugène Tisserant,⁴¹⁾ že souhlasí obecně s kodexem A. Léon Dieu,⁴²⁾ tvrdí rovněž, že je tento kodex obecně téhož typu jako A, totiž Lukianovský, ač má i odchylky.

K tomu je třeba připomenouti, že z použitých zde řeckých kodexů ovšem žádný nejde cele podle určité čisté recense,⁴³⁾ takže jsou to vesměs texty smíšené, což vzhledem ke způsobu jejich opisování a »zlepšování«, kde téměř každý rukopisný kodex ať pergamenový nebo papírový byl více méně skoro vždy unikátem, nepotřebuje vlastně ani důkazu.

Z církevních Otců spadá sem též komentář sv. Jana Chrysostoma na Joba (Cfr. L. Dieu).

Vztaž stsl. překladu knihy Job k řecké předloze.

Vedle jazykové stránky téměř všechny badatele v oboru csl. literárních památek z několika důvodů už odedávna zajímala otázka, ke které asi čelné řecké recensi patřila předloha, z níž bylo stsl. překladateli Písmo sv. překládáno. A tu, že zejména v Novém zákoně a v Žaltáři už na prvý zběžný pohled shledány byly četné shody s úřední cañhradskou recensí, jež poznenáhlu opanovala téměř celý Východ, a pak že slovanští věrozvěstové přišli právě ze střediska této recense, byla odpověď nasnadě, že totiž řeckou recensí, z níž bylo překládáno, byla cañhradská recense Lukianova.

Toto mínění zastávali donedávna více méně všichni badatelé cizí i domácí, spoléhající při tom ponejvíce jen na úsudek svých předchůdců a opomíjejíce nezbytnou zde vlastní zkušenost, jež vyžaduje jíti do podrobností. Soudili tak na př. z cizích Berg, la Croze, Gorskij a Něvostrujev, Jevsejev, Lagarde, Leskien, Swete a j., z domácích pak Fort. Durich, Dobrovský a Murko vedle jiných. Že ani geniální Dobrovský neměl o řecké předloze stsl. překladu Písma sv.

⁴¹⁾ Un manuscrit palimpseste de Job v Revue biblique internationale, Nouv. sér. 9, 1912.

⁴²⁾ Le text de Job du codex Alexandrinus et ses principaux témoins v Muséon, Louvain 1912, str. 273.

⁴³⁾ Soden: Griech. Neues Test., str. XV. Handausg.

úplně správné představy, nedivíme se ani mnoho, vzpomeneme-li, že se zejména studiem Starého zákona obíral poměrně méně a pak co všechno neměl k dispozici. A pochopíme to tím spíše, uvážíme-li, že ještě dlouho po Dobrovském až do nedávné doby za mnohem příznivějších podmínek práce téměř všeobecně byly o tom šířeny a věřeny názory, jak se ukázalo, nesprávné. Ale už Griesbach⁴⁴⁾ projevil názor odlišný, po něm ještě určitěji o knize Genesis proti Lukianovské předloze vyjádřil se prof. Michajlov⁴⁵⁾ a pro knihu Rut bezpečně zjistil řec. předlohu recense Hesychiovské prof. Vajs. Týž pak pro evangelium sv. Marka zjistil předlohu s t. zv. textem smíšeným, t. j. Lukianovskou sice, ale s četnými čteními Západními a Hesychiovskými.

Vůbec spolehlivou odpověď na otázku, ke které recenzi patřila řecká předloha stsl. překladatelů, nelze podle dosavadních zkušeností platně vyřknouti všeobecně jedním dechem pro bibli celou, nýbrž nutno nejprve trpělivě zkoumati knihu za knihou⁴⁶⁾ a závěrečný platný úsudek může býti jednou jen výslednicí předchozích úsudků částečných.

Nesmí se totiž zapomínati, že stsl. překladatelé nepřekládali celé Písmo sv. snad z jedné nějaké knihy tak jednoduše asi jako je u nás na Západě Vulgata. Podle všeho spíše měli po ruce několik svazků knih, seřazených nejen podle St. a N. zákona, nýbrž seskupených podle liturgických účelů v jiné menší celky.⁴⁷⁾ A ty ovšem mohly býti zcela dobře různé recense. Že by se byli drželi vědomě a schválně knih určité a čisté recense — jež ostatně nikdy ve skutečnosti neexistovala —, těžko lze dnes něčím dokázati. Spíše se zdá pravdě bližším názor, že použili pro různé celky textů roznorodých, anebo ještě spíše asi textů smíšených, jež podle svědectví v. Sodenova⁴⁸⁾ kolovaly až do X. stol. po celém Východě, protože redigování rukopisů podle oficiální recense cařihradské bylo v té době stále ještě ve stadiu vývoje a nikterak ukončeno. — Dotknu se proto v následujícím pojednání jednotlivých řeckých recenzí ne jak šly za sebou v postupu časovém, nýbrž jak zde spolu souvisejí, tedy nejprve doby předorigenovské a recense Lukianovy a na konec Origenovy.

⁴⁴⁾ Vajs ve Sborníku . . . , str. 365, pozn. 29.

⁴⁵⁾ Vajs v knize Rut, str. 23.

⁴⁶⁾ Vajs ve Sborníku . . . , str. 363.

⁴⁷⁾ Rahlfs, Sept.-Stud., II., str. 237.

⁴⁸⁾ Griechisches Neues Testament, Handausg. z r. 1913, str. XVIII.

A. Kniha Job v Septuagintě.

V 2. čísle »Kritických studií staroslovanského textu biblického«⁴⁹⁾ zmínil se prof. Vajs o tom, jaké vážnosti se těší vatikánský kodex B u biblických kritiků právě proto, že obsahuje předorigenovský text Septuaginty, jenž jest recense Hesychiovské.⁵⁰⁾

Dillmann⁵¹⁾ pochybuje sice o přednosti kodexu B proti kodexu A; ukazuje totiž na Ciascovy studie předhexaplárního textu knihy Job v překladu kopticko-sahidském.⁵²⁾

V novější době Leon Dieu⁵³⁾ dokázal však, že kodex A, který je nám známý odjinud⁵⁴⁾ jako snůška textů různorodých, v knize Job jest Lukianovský, tedy nejmladší z čelných řeckých recensí. Tím ovšem zůstává cena kodexu B jako věrohodného předhexaplárního svědka neotřesena. Jediná jeho nevýhoda je v tom, že i on má, třebaže není jich mnoho, místa, jichž podle jiných Hesychiovských kodexů mezi Hesychiovská zařaditi nelze.

Předpokládáme-li tudíž, že vatik. kod. B jest Hesychiovský, docházíme k poznání, že zachovaný nám starý chrv.-hlah. text stejně jako i parimejní a dokonce i text v bibli Ostrožské drží se ponejvíce, ač ne ovšem všude stejnou měrou, kodexu B, tedy předorigenovského čili předhexaplárního textu Septuaginty.

O recensí Hesychiovské jest však známo, že byla v řeckém křesťanském prostředí zatlačována do pozadí recensí Lukianovskou.⁵⁴⁾ Nepopiratelné stopy této korektorské činnosti máme i v csl. rukopisných památkách, zejména v textě parimejním. Jsou dvě možnosti: buď byly přejety už z řeckých kodexů, anebo byly příležitostně podle nich prováděny při pořizování csl. opisů, částečných překladů, zkrátka vždy, kdykoli šlo o nějakou novou úpravu ať rázu jazykového nebo textového, zde ovšem obzvláště. Máme pro

⁴⁹⁾ Kniha Rut v překladě staroslovanském, Praha 1926, str. 22.

⁵⁰⁾ Rahlfs: Sept.-Stud., II., str. 226, § 60, 1.

⁵¹⁾ Textkritisches zum Buche Ijob v Sitzungsberichte d. kön. P. Akademie d. Wiss. zu Berlin 1890, III.

⁵²⁾ A. Ciasca: Sacrorum bibliorum fragmenta coptosahidica musei Borgiani, Romae, 1885—89.

⁵³⁾ Le texte de Job du codex Alexandrinus et ses principaux témoins (jsou to kodexy 68, 249 a 254), v Muséon, Louvain 1912, str. 223 násl. a pak ještě v pojednání: Le Commentaire de s. Jean Chrysostome sur Job v Revue d'histoire ecclésiastique T. XIII., Louvain 1912, str. 640 násl.

⁵⁴⁾ kodexy 68, 249 a 254), v Muséon, Louvain 1912, str. 223 násl.

⁵⁴⁾ Rahlfs: Sept.-Stud., II., § 65, 2, § 66, 2.

⁵⁴⁾ Rahlfs: Sept.-Stud., II., § 65, 4.

chiovské jsou všude z n a č n ě v y š š í než úhrnná čísla shod textu parimejního s týmiž kodexy. Naproti tomu úhrnná čísla shod hlaholského textu s místy oněch kodexů, pokud jdou proti Hesychiovskému kodexy B, tedy s kodexem A, jenž jest v Jobu Lukianovský, jsou m n o h e m n i ž š í než u textu parimejního, kde Lukianovská místa — někde dokonce rapidně — vzrůstají. Tak na př. velmi dobře Hesychiovský kod. 138 (jdoucí v kapitolách, jež zde zkoumáme, s kod. B 64krát a proti němu jen 12krát) má s hlaholským textem v prvních 3 kapitolách 52 shod, s parimejníkem však jen 20; proti němu jde tu hlaholský text jen 28krát, parimejník však 37krát. Co nám to praví? Nic jiného než to, co o Lukianovských opravách starých liturgických textů bylo zpředu už několikrát řečeno jak v první tak i v druhé části této práce. Jinými slovy: V y z a ř u j e z t o h o H e s y c h i o v s k á r e c e n c e ř e c k é p ř e d l o h y, k t e r é p r o k n i h u J o b p o u ž i l s t s l. p ů v o d n í p ř e k l a d a t e l.

V další stati podávám podrobný rozbor jak hlaholského tak parimejního textu knihy Job, uváděje doklady míst jdoucích jednak podle kodexu Vatikánského (B), jednak podle Alexandrijského (A), též i jen podle Sinajského (Ⲙ) a konečně i podle různých jiných. Výsledky srovnávání vidíme přehledně v těchto tabulkách:

V h l a h. b r e v i á r n í m t e x t u j d e:

ze 60 míst v	I. kap. (22 v.):	40 podle B,	13 podle A,	3 podle Ⲙ,	4 podle jiných
» 35 »	II. » (10 v.):	10 »	15 »	1 »	9 »
» 95 »	(kap. I. 1–II. 10):	50 »	28 »	4 »	13 »
» 11 »	(kap. II. 11–13):	8 »	— »	— »	3 »
» 32 »	III. kap. (26 v.):	20 »	8 »	— »	4 »
» 10 »	IV. » (9 v.):	5 »	3 »	— »	2 »

Ze 148 míst v 70 verších : 83 podle B, 39 podle A, 4 podle Ⲙ, 22 podle jiných.

V p a r i m e j n í m t e x t ě j d e:

ze 60 míst v	I. kap. (22 v.):	28 podle B,	27 podle A,	1 podle Ⲙ,	4 podle jiných
» 35 »	kap. II. (1–10 v.):	18 »	11 »	— »	6 »
» 95 »	(kap. I. 1–II. 10):	46 »	38 »	1 »	10 »
» 23 »	kap. XXXVIII. (1–23):	4 »	15 »	— »	4 »
» 7 »	kap. XLII. (1–5):	1 »	5 »	— »	1 »

Ze 125 míst v 60 verších : 51 podle B, 58 podle A, 1 podle Ⲙ, 15 podle jiných.

Z uvedeného zde přehledu se vidí podle textu hlaholského, jaký asi byl stav původní, kdežto text parimejní nám názorně uka-

kazuje plánovité vnikání cařhradské recense Lukianovy opravami do textů starších.

Nyní pak podávám postupně jednotlivé pro to doklady, drže se jednak Sweta,⁵⁷⁾ jednak i Holmes-Parsonse.⁵⁸⁾ Před závorkou jsou čtení z kod. B, tedy Hesychiovská, za ní pak čtení z kod. A, tudíž Lukianovská, po příp. i kod. $\aleph$ nebo jiných, jež zvláště uvádím. Vidí se z toho jasně, čemu byl ten který csl. text bližší.

1, 1 B: ANΘΡΩΠΙΟΣ τις] A: om. τις; gl. Чкъ етер, рт. члѣкъ етеръ.

ib. ἀληθινός, ἄμεμπτος, δίκαιος] ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθεινός; gl. истиннѣнь непорочнѣнь правѣднѣнь, рт. истиньнѣнь.

3 ὄνοι θήλειαι] καὶ ὄνοι θήλειαι; gl. и ослиць, рт. ослатъ.

5 ἀπέστειλεν] ἀπέστειλεν; gl. егг. помншлаше l. послаше, рт. послышаше.

ib. καὶ προσέφερεν] προσέφερεν τε; gl. и пчиносе (καὶ προσφέρων Compl. Ald. a 16 kod. jiných), рт. и приношаше.

ib. περὶ αὐτῶν θυσίαν] θυσίας περὶ αὐτῶν; gl. о нихъ жрътвоу, рт. жрътвы за нѣ.

ib. περὶ³] ὑπὲρ; gl. за, рт. за.

ib. ἐν τῇ διανοίᾳ] ἐν τῇ καρδίᾳ; gl. в помншлени, рт. въ срѣдцихъ сконхъ (in cordibus suis, Vet. Lat.; hebr.)

ib. ἡμέρας] add. αὐτῶν; gl. д'ни, рт. дни.

6 καὶ ὡς ἐγένετο] καὶ ἐγένετο ὡς; gl. и егда бѣ, рт. и бѣ тако.

ib. καὶ ἰδου] om. ἰδου; gl. и се, рт. и се.

ib. μετ' αὐτῶν] add. περιελθὼν τὴν γῆν, καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν; gl. ш нимн, рт. съ нимн.

7 τῷ διαβόλῳ] πρὸς τὸν διάβολον; gl. д'ѣвоу, рт. дивволоу.

8 κύριος] θεός; gl. бѣ, рт. бѣ.

ib. τοῦ παιδός μου] τοῦ θεραπόντος μου; gl. раба моего, рт. раба моего.

ib. κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς] ἄνθρωπος ὅμοιος αὐτῷ...; gl. чка такоуо ѿ соушихъ на зѣми, рт. члѣкка подобна ммоу на земли.

ib. ἄμεμπτος, ἀληθινός] ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινός; gl. непорочнѣнь истиннѣнь прѣднѣнь, рт. непорочнѣнь правѣднѣнь истиньнѣнь.

9 καὶ εἶπεν ἐναντίον τοῦ κυρίου] om. καὶ εἶπεν (podle Swete; podle Holmes-Parsonse však správně: ἐναντίον Κυρίου καὶ

⁵⁷⁾ The Old Testament in Greek, Cambridge 1896.

⁵⁸⁾ Vetus Testamentum graecum, Oxonii, MDCCCXXIII.

- εἶπεν); gl. и рече рече гмь, рт. рѣ рѣдъ гмь.
- ib. σέβεται Ἰώβ] Ἰώβ σέβεται; gl. чтеть новь, рт. некъ (sic.) чтеть.
- ib. τὸν κύριον] τὸν θῆ; gl. ꙗ, рт. ѿа.
- 10 τὰ ἔξω αὐτοῦ] αὐτοῦ τὰ ἔξω; gl. вѣнѣшнаѣ ego, рт. вѣнѣш-
нага ego.
- ib. καὶ τὰ ἔξω πάντων τῶν ὄντων αὐτῷ] om. ἔξω² cod. 106, om.
τὰ ἔξω² Compl., Ald. a 11 kodexū; gl. и вса соушаѣ ego, рт.
и вѣса соушага ego.
- ib. αὐτῷ] N: αὐτοῦ; gl. ego, рт. ego.
- ib. κύκλω] κύκλοθεν; gl. окрѣсть, рт. окрѣтъ.
- ib. τὰ ἔργα] τὰ δὲ ἔργα; gl. дѣла, рт. дѣла.
- 11 εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει] εἰς πρόσωπον σθ εὐλογήσει σε Compl.
Ald. a 11 kodexū vĕtšĭnou origenovských; gl. пред лицем' те
блѣкит', рт. вѣ лице твоѣ благословесткитъ теби.
- ib. τότε εἶπεν] καὶ εἶπεν; gl. тѣгда рече, рт. тѣгда рѣ.
- 12 δίδωμι ἐν τῇ χειρὶ σθ] ἐν τῇ χειρὶ σθ δίδωμι; gl. даю, в роукоу
твою, рт. вѣ роукоу твою вѣдаю.
- ib. παρὰ τοῦ κυρίου] ἀπὸ προσώπου κυρίου; gl. ѿ ꙗ, рт. ѿ лица гна.
- 13 καὶ ἦν ὡς] καὶ ἐγένετο ὡς; gl. и вѣ ꙗко, рт. вѣ ꙗко и.
- ib. οἱ υἱοὶ] καὶ οἱ υἱοὶ; gl. и сѣве, om. ѣном (dat. abs.).
- ib. ἔπινον] ἤσθιον καὶ ἔπινον; gl. ѣдѣхочу и пѣхочу, рт. ѣдоу-
щемъ и пиющимъ.
- 15 ἀπέκτειναν] ἐπάταξαν; gl. из'више, рт. извиша.
- ib. ἐν μαχαίραις] ἐν στόματι μαχαίρας; gl. оружнемъ, рт. оружнемъ.
- ib. σωθεὶς δὲ] καὶ ἐσώθη; gl. оубѣжав же, рт. ѣпецъ же са.
- ib. ἦλθον] καὶ ἦλθον; gl. придъ, рт. придохъ.
- 16 ἄγγελος] add. πρὸς Ἰώβ; gl. вѣстникъ, рт. вѣстникъ.
- ib. πρὸς Ἰώβ] αὐτῷ; gl. к' новоу, рт. ко нвоу.
- ib. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ] add. ἐπὶ τὴν γῆν; gl. с небесе на зѣмю, рт.
съ нѣсе на землю.
- ib. κατέκαυσεν] κατέφαγεν; gl. съжьже, рт. пожъже.
- ib. κατέφαγεν] κατέκαυσεν; gl. поѣсть, рт. поѣстъ.
- ib. σωθεὶς δὲ] N: καὶ σωθεὶς, A: καὶ ἐσώθη; gl. и оубѣжавъ, рт.
и сѣпецъ са.
- ib. ἦλθον] καὶ ἦλθον; gl. придъ, рт. придохъ.
- 17 ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος καὶ εἶπεν πρὸς Ἰώβ] ἕτερος ἄγγελος ἔρχεται
πρὸς Ἰώβ καὶ λέγει αὐτῷ; gl. придѣ дроуги вѣстникъ и рече к' но-
воу, рт. придѣ дроугъин вѣстникъ и рѣ к' но-
воу.
- ib. κεφαλὰς] ἀρχὰς i N; gl. чела, рт. плѣкы.

- ib. μαχαίραις] ἐν μαχαίραις i N; gl. оружнем' рт. оружиемъ.
- ib. ἐσώθη δὲ] καὶ ἐσώθη; gl. и оубѣжавъ, рт. сѣсъ же сѧ.
- 18 λέγων τῷ Ἰώβ] πρὸς Ἰώβ λέγων; gl. гла новоу, рт. гла нивоу.
- ib. τῷ ἀδελφῷ] праем. τοῦ (sic) υἱῷ σου; gl. оу братѧ, рт. оу братѧ.
- 19 ἐπῆλθεν] ἦλθεν; gl. (Vrb. II) нанде, авѣак gl. (Vid) ом., соѣ же аси подле N*! рт. нанде.
- ib. ἐκ τῆς ἐρήμου] ἀπὸ τῆς ἐρήμου; gl. ѿ поустине, рт. ѿ поустина.
- ib. ἐσώθη δὲ] καὶ ἐσώθη; gl. Сѣсъ же се, рт. сѣсъ же сѧ.
- 20 οὕτως] add. ἀκούσας; gl. Сиче оуслишавъ, рт. тѣгда (Vet. Lat.: Tunc) оуслышавъ.
- ib. ἀναστὰς Ἰώβ] Ἰώβ ἀναστὰς; gl. новъ в'ставъ, рт. нивъ вѣставъ.
- ib. κεφαλῆς] add αὐτοῦ καὶ κατεπάσατο γῆν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ; gl. глави своее и посипа пр'етню глвоу свою, рт. главы своимѧ и посипа прѣктню главоу свою.
- ib. προσεκύνησεν add τῷ κυρίῳ i N; gl. поклонн се гоу, рт. поклонн сѧ гви.
- 21 οὕτως] οὕτω καὶ; gl. тако, рт. тако же.
- ib. εὐλογημένον] add εἰς τοὺς αἰῶνας; gl. (Vid) ёлно въ вѣки, рт. ёлно въ вѣкы.
- 22 οὐδὲν ἤμαρτεν] οὐχ ἤμαρτεν; gl. ничимже не съгрѣши, рт. нич-соже не съгрѣши
- ib. ἐναντίον τοῦ κυρίου] add οὐδὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ; gl. (Vid) прѣд'гмъ ни оустнама своимѧ, gl. (Vrb. II) . . ни (ом. въ) оуст'ноу своею, рт. прѣдъ гмъ ни въ оустнѣхъ своихъ.
- 2, 1 ἦλθεν ἐν μέσῳ αὐτῶν] ἐν μέσῳ αὐτῶν ἦλθεν; gl. приде ш ними (ἦλθεν μετ' αὐτῶν cod. 160), рт. приде по средѣ ихъ.
- ib. παραστῆναι ἐναντίον τοῦ κυρίου] ом. παραστῆναι . . . κυρίου² N;* gl. ом., рт. прѣдѣстати прѣдъ гмъ.
- 2 σύμπασαν] γῆν; gl. всю змю, рт. всѧчкоую.
- ib. Πόθεν σὺ ἐρχῆ] ом. σύ cod. 55; gl. ѿкоудоу гредешн, рт. ѿ коудоу ты гредешн.
- 3 εἶπεν δὲ] Vet. Lat.: et dixit; gl. и рече рт. рѣ же.
- ib. πρὸς τὸν διάβολον] τῷ διαβόλῳ cod. 55, 253; gl. д'ѣвоу, рт. диволоу.
- ib. ἄνθρωπος] add ὅμοιος αὐτῷ; gl. чкъ подобна емоу. рт. члвкъ.
- ib. ἄκακος, ἀληθινός, ἀμεμπτος], ἀμεμπτος, δίκαιος, ἀληθεινός; gl. Незлобнвъ прѣднъ истинанъ, рт. незлобнвъ истиннѣхъ непорочнѣхъ.
- ib. διὰ κενῆς ἀπολέσαι] ἀπολέσαι διὰ κενῆς; gl. в т'цѣ погоубн, рт.

- πορογενι τῷ [всє] и μενιηι κєго τῷ μετοю, соž má obdoby spíše v textu kodexů 160, 249 : ἀπολέσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διακενήs.
- 4 ὅσα] praem. καὶ πάντα i N^{c.2}; gl. и всє, рm. и всє,
- ib. ὑπὲρ τῆs ψυχῆs αὐτοῦ ἐκτίσει] ~ : δώσει ὑπὲρ τῆs ψυχῆs αὐτοῦ; gl. за свою доушоу даст', рm. за доушоу свою дастъ (cod. 170. ὑπὲρ τῆs ψυχῆs αὐτοῦ δώσει).
- 5 ἀλλὰ ἀποστείλαs] ἀλλὰ ἀποστεῖλον cod. 55, 161, 248, Compl., Vet. Lat. : sed. extende; gl. нь пошли, рm. нь пославъ.
- ib. ἄψαι] καὶ ἄψαι cod. 161, 248, 253, 261, Bas, Chrys. Vet. Lat. : et tange; gl. и косни, рm. косни сѣ.
- 8 ἔλαβεν] add. Ἰὼβ; gl. в'зєтъ новъ, рm. приятъ нѡвъ.
- ib. ἵνα τὸν ἰχώρα ξύη] ἵνα ἀποξέη τὸν ἰχώρα αὐτοῦ; gl. да стrouжєтъ гнои свои, рm. да стrouжєтъ гноє свои.
- 9 αὐτῷ] τῷ Ἰὼβ; gl. к нємоу, рm. ємоу. 9b μετὰ μόχθων] μετὰ μόχθου cod. 55; gl. сѣ оусилнємъ, рm. сѣ оусилнѣмъ.
- 9b σου τὸ μνημόσυνον] τὸ μνημόσυνον σου; gl. памєтъ твоѣ, рm. твоѣа памѣтъ.
- ib. υἱοὶ] υἱοὶ σου; gl. сѣвє твои, рm. сѣвє.
- 9c τὲ] δὲ; gl. же, рm. же.
- 9d τόπον ἐκ τόπου] add. περιερχομένη; gl. на мѣсто ѿ мѣста прѣходѣши, рm. на мѣсто ѿ мѣста прѣходѣши.
- ib. οἰκίαν ἐξ οἰκίας] add. περιερχομένη cod. 55 a N^{c.2}; gl. вѣ храминоу ѿ храмини, рm. add. приходѣши.
- ib. τῶν μόχθων μου] om. μου i N; gl. (Vid.) ѿ тrouда, ale Vrb. II : ѿ тrouдѣ своихъ рm. ѿ тrouдѣ.
- ib. τῶν ὀδυνῶν, αἶ με νῦν συνέχουσιν] τῶν περιεχούσων με ὀδυνῶν; gl. страсти ежє мє нинє одр'жєтъ, рm. ѿ страсти тѣжє мѣ нѣнѣ вдржѣтъ.
- ib. εἰς Κύριον] πρὸs Κύριον; gl. кѣ Гоу, рm. кѣ гѣ.
- 10 ἐμβλέψας εἶπεν αὐτῇ] ἐμβλέψας αὐτῇ εἶπεν; gl. Он же взрѣкѣ на ню рече, рm. онъ же вѣзрѣкѣ на ню рѣ.
- ib. ὡσπερ] ἵνα τι ὡσπερ; gl. что ꙗко, рm. вѣскоую ꙗко.
- ib. ἐλάλησας] οὕτως ἐλάλησας; gl. гѣа, рm. тако гѣа.
- ib. τὰ ἀγαθα]; τὰ μὲν ἀγαθα; gl. блага, рm. бѣгаѣа.
- ib. τὰ κακὰ] τὰ δὲ κακὰ; gl. злихъ, рm. зѣлыхъ.
- ib. ἐν πᾶσι τούτοις] ἐν τούτοις πᾶσιν; gl. о всѣхъ снхъ, рm. ѿ (sic) всѣхъ снхъ.
- ib. οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰὼβ] οὐχ ἤμαρτεν Ἰὼβ οὐδὲ ἐν; gl. ничєсожє нє с'грѣши новъ, рm. ничєсожє нє сѣгрѣши нѡвъ...

- ib. χεῖλεσιν] add. αὐτοῦ cod. 55 i Vet. Lat.; labiis suis; gl. (Vid.)
оҕετһама евоһама, gl. (Vrb. II) оҕεεтһама рт. оҕεтһамаи.
- ib. ἐναντίον τοῦ Θεοῦ] ἐναντίον τοῦ Κυρίου cod. 157, 249; gl. прѣд'
бѣмь, рт. прѣдъ гѣмь.
- ib. Θεοῦ (resp. Κυρίου)] add. καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ
cod. 157, 259 i A sub ~; gl. и не дастъ безоумнѣ бѣг, рт. и
не дастъ безоумнѣ бѣи.
- 11 χώρας] πόλεως; gl. страһи.
- ib. πρὸς αὐτὸν] add. τοῦ παρακαλέσαι καὶ ἐπισκεψασθε (sic.) αὐτῷ;
gl. к немоу.
- ib. Βαλδὰδ] Βαλδὰς; gl. Бал'дэдъ.
- ib. Σαυχαίων] Αὐχαίων; gl. саоуҕиенски.
- ib. Σωφὰρ] καὶ Σωφὰρ; gl. Софарь.
- 12 οὐκ ἐπέγνωσαν] add. αὐτὸν cod. 250; gl. не познаше его.
- ib. ῥήξαντες] add. δὲ; gl. расτρ'завше.
- ib. γῆν] add. ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, cod. 257: ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν;
gl. претню глвоу екоу.
- 13 παρεκάθισαν] παρεκάθηντο; gl. еѣдѣше.
- ib. ἐλάλησεν] add. πρὸς αὐτὸν λόγον AC, ale cod. 160, 249 јен πρὸς
αὐτὸν; gl. i εεґла к немоу.
- ib. δεινὴν οὔσαν] N: οὔσαν δεινὴν; gl. (Vid., Vrb. II) лютоу соушоу,
gl. (Vrb. I, III) соушоу лютоу.
- 3, 1 Μετὰ τοῦτο] καὶ μετὰ ταῦτα; gl. По еемь.
- 2 λέγων] καὶ ἀπεκρίθη Ἰωβ λέγων; gl. Гле.
- 3 ἐγεννήθη] ἐγενήθη ἐν αὐτῇ; gl. родих се.
- ib. ἡ νύξ ἐκείνη] om. ἐκείνη NAC; gl. ноць; Vet. Lat.: et nox.
- ib. ἡ] ἐν ἡ NAC; gl. в нюже.
- 4 ἡ νύξ] ἡ ἡμέρα N^c. b. AC; gl. ноць.
- ib. εἰς αὐτὴν] ἐπ' αὐτὴν cod. 254; gl. на ню.
- 5 ἐπέλθοι] καὶ ἐπέλθοι; gl. да придетъ.
- ib. ἡ ἡμέρα] add. ἐκείνη N^c. a; gl. днь ть.
- 6 ἐνιαυτοῦ] ἐνιαυτῶν; gl. лѣта.
- 7 ὀδύνη] ὀδυνηρα AC; gl. болѣзнь.
- ib. μηδὲ χαρμονή] καὶ χαρμονή cod. 106, 261, A; gl. и радость.
- 9 ὑπομείναι] καὶ μὴ ὑπομείναι C*, cod. 160, 170; gl. и да не
стрѣпитъ.
- ib. καὶ εἰς φωτισμὸν μὴ ἔλθοι] καὶ μὴ φωτίσαι; gl. ни на свѣтъ
[да] придетъ.
- 10 πόνον] κόπον; gl. om.

- 12 ἵνα τί δὲ¹] καὶ ἵνα τί; gl. по что же.
 ib. ἐθήλασα] add: μῶς μοῦ; gl. съсахъ.
 14 βουλευτῶν] καὶ βουλευτῶν; gl. свѣтънникъ.
 15 ἦ] καὶ; gl. или.
 17 ἐξέκαυσαν] ἔπαυσαν; gl. раждаше.
 18 οἱ αἰώνιοι] δι' αἰῶνος i N^{c. a}; gl. κѣчни.
 ib. οὐκ ἤκουσαν] ἔκ ἔτι ἤκουσαν; gl. не слышаше.
 19 δεδοικῶς] οὐ δεδοικῶς i N^{c. a}; gl. боє се.
 20 ἐν πικρίᾳ] add. ψυχῆς; gl. ест. в горестн ἔτα.
 21 ἀνορούσοντες] add. αὐτὸν i N^{c. a}; gl. неκογпогүще (sic.).
 ib. θησαυρούς] θησαυρόν; gl. имѣннѣ.
 22 κατατύχωσιν] add. θάνατου; gl. оγлогчетъ.
 23 θάνατος] add. γὰρ; gl. смерт' бо.
 ib. ἀνάπαυμα] add. οὗ ἡδός tak to má Swete; Holmes-Parsons má ἡ ὁδός ἀπεκρούβη; gl. егоже погүть съ скри се.
 ib. θεός] κς; gl. бъ.
 24 ἤκει] μοὶ ἤκει i C; gl. ми приде.
 25 ἐφρόντισα] ἐφοβούμην N^{c. a}, εὐλαβούμην A; gl. печажъ се.
4, 1 λέγει] εἶπεν cod. 110; gl. гла.
 3 ἀσθενοῦς] ἀσθενούντων; gl. немошнаго.
 4 ἀσθενοῦντάς τε] ἀσθενοῦντάς δε; gl. немошнне же.
 ib. γόνασί τε] γόνασί δε; gl. колѣнома же.
 ib. ἀδυνατοῦσιν] infirmium má Vet. Lat.; gl. немошнихъ.
 ib. θάρσος περιέθηκας] περιέθηκας θαρσός; gl. др'зость обложилъ еси.
 5 σὺ] σὺ δὲ NAC; gl. ти же.
 6 καὶ ἡ κακία] καὶ ἡ ἀκακία; gl. и злоба.
 7 τίς] ὅτι οὐδὶς; gl. кто.
 8 ἑαυτοῖς] ἐν αὐτοῖς; gl. себѣ.
38,1 νεφῶν] νεφοῦς; pm. облакѣ.
 2 Τίς οὗτος] Vet. Lat.: Quis est; pm. кто ксть.
 3 δὲ] δε σε NAC; pm. же тѣ.
 4 ἐν τῷ θεμελιῶν τὴν γῆν] ὅτι ἐθεμελίωσα τὴν γῆν; pm. когда основалъ землю.
 ib. δὲ] om. A.; pm. повѣж же.
 6 ἐπὶ τίνος] ἐπὶ τίνος δὲ; pm. на чемъ же.
 ib. κρικοί] στυλοί; pm. столпи.
 7 ἄγγελοί μου] add. καὶ ὑμνησαν; pm. (om. καὶ) + въспѣша.
 8 ἐμαίμασεν] ἐμεοῦτο; pm. ражааше см. | αὐτῇ] αὐτῆς NAC; pm. сконца.

- ib. ἐκπορευομένη] ἔξεπορεύετο; рт. исхождашиє.
 12 εἶδε] οἶδε; рт. вѣсть.
 13 ἐκτινάξαι] καὶ ἐκτινάξαι; рт. и истрѣсти.
 14 γῆν πηλὸν] ἀπὸ γῆς πηλὸν Ald.; рт. ѿ земли брѣнниє. | αὐτὸν
 ἔθου] αὐτὸ ἔθου; рт. положи ѿ.
 16 πηγὴν] γῆν; рт. источникъ (pl.!).
 18 δὴ μοι] δέ μοι; рт. ми оубо.
 19 ποία] ἐν ποία; рт. въ кои.
 ib. ποῖος ὁ] ποῖος ἐστίν; рт. кои есть.
 20 εἰ ἀγάγοις] εἰ ἄρα ἀγάγοις; рт. аще ведеши.
 21 οἶδα] οἶδας i N^{c.c}; рт. вѣси.
 ib. τότε] εἰς τοῦτο; рт. тѣгда.
 23' πολέμων] πολέμου i N; рт. брани.
42,1 λέγει τῷ κυρίῳ] cod. 248, Compl., Ald.: τῷ Κυρίῳ λέγει; Vet.
 Lat.: Domino dixit; рт. гви гла.
 2 πάντα δύνασαι] δύνασαι πάντα AC; рт. всѣмъчкаи (sic.) можеши.
 3 καὶ σὲ οἶεται] σὲ οἶεται, Vet. Lat.: te putet; рт. тебе непъ-
 цоуєтъ.
 4 ἄκουσον δὲ] ἄκουσον δὴ; рт. послушани же.
 ib. δὲ²] δὲ σὲ i N; рт. же тѣ.
 5 ἀκοῆν μὲν ὠτὸς] ἀκοῆ μὲν ὠτὸς; рт. слогъкъмь бо оуха.
 ib. ὁ ὀφθαλμός μου ἑώρακέν σε] Chrys. οἱ ὀφθαλμοί μου ἑωράκασί σε;
 рт. очи мои видѣли тѣ.

Přes početná místa Lukianovská jak v starém textě hlaholském tak parimejním stará recense Hesychiovská jasně a nezadržitelně prosvitá. Jest to viděti i z toho, že leckde, na př. v prvních 10 verších II. kap., dokonce i text parimejní jde ještě podle recense Hesychiovské, kde st. text hlaholský už je upraven podle recense cařihradské v poměru 18 : 10, což při úředním favorisování recense cařihradské na Východě dosti spolehlivě dokazuje, že původnímu stsl. překladateli knihy Job byl řeckou předlohou nějaký k o d e x sice už pozměněný, ale i tak ještě k o d e x u B velmi blízký, ba bližší než kterémukoli jinému kodexu téže recense.

Přibližně k stejnému výsledku dospíváme, podrobíme-li v podstatě stejnému srovnávání tytéž kapitoly a verše v Ostrožské bibli, kde jde celkem o 98 veršů. Abych mohl bezpečně posouditi Ostrožskou bibli co do recense řecké předlohy, podle níž byl pořízen její

překlad knihy Job, vybral jsem všechna místa, kde se O. b. shoduje jak s kod. B tak i s kod. A, jdouc současně buď se st. chrv.-hlahol'ským nebo s parimejním textem anebo s oběma. Proti předcházejícím srovnáváním rozšířil jsem zde poněkud hledisko na shodná místa, a to stejnoměrně jak vzhledem ke kod. B tak i ke kod. A. Výsledky jsou přibližně stejné jako u st. chrv.-hlaholského a parimejního textu, jak jsem je přehledně shrnul vpředu. Viděti je z nich dvojí, totiž: 1. že parimejní text podléhal více opravám podle cařihradské recense než chrv.-hlah. text a jemu blízký text předlohy bible Ostrožské, a pak 2. že každý pozdější ať samostatně podnikaný nebo odjinud hotově braný překlad byl čím dále tím více touto recensí proniknut, jak to potvrzují stoupající čísla, kde jde O. b. samostatně podle kod. A.

Mimo to do očí bije nápadně velký rozdíl míst podle kod. B proti místům podle kod. A v bibli Ostrožské, což znovu nasvědčuje tomu, že původní stsl. překlad knihy Job byl asi ponejvíce recense Hesychiovské, když úředně favorisovaná recense Lukianovská se nevzmohla ani na to, aby se v tak pozdním tisku, jakým jest O. b., číselně aspoň vyrovnala recensi potlačované. Viz přehled:

V Ostrožské bibli jde:

v kap. I	38 míst s B; z toho 29 shod s hlah., 21 s prm., 14 s oběma, 2 jen s B
II, 1-10	16 » 9 » 10 » 5 » 2 »
	54 » 38 » 31 » 19 » 4 »
II, 11-13	8 » 5 » — » — » 2 »
III	23 » 16 » — » — » 4 »
IV, 1-9	7 » 5 » — » — » 2 »

O. b. jde v 98 v. 92krát s B; z toho 64krát s hlah., 31krát s prm., 19krát s oběma, 12krát jen s B.

v kap. I	23 míst s A; z toho 10 shod s hlah., 12 s prm., 8 s oběma, 9 jen s A
II, 1-10	14 » 11 » 9 » 8 » 2 »
	37 » 21 » 21 » 16 » 11 »
II, 11-13	2 » — » — » — » 2 »
III	7 » 7 » — » — » — »
IV	2 » 2 » — » — » — »
XXXVIII, 1-23	15 » — » 11 » — » 4 »
XLII, 1-5	2 » — » 2 » — » — »

O. b. jde v 98 v. 65krát s A; z toho 30krát s hlah., 34krát s prm., 16krát s oběma, 17krát jen s A.

Pravdivost této přehledné tabulky potvrzují tyto doklady:

Podle kod. B:

- 1,1: истиненъ непороченъ праведенъ hlah. — 2: снѡвъ седмь и дщерь
три hlah. — 3: от. же р сѡпрѡгъ рт. — ослиць hlah. — 5: при-
ношаше рт. — дѣи² hlah., рт. — 6: и егда hlah. — и се hlah.,
рт. — с ними hlah. рт. — 7: дѡволѡ hlah. рт. — 8: ѣ hlah. —
такова ѡ сѡщи хъ hlah. — 9: ѡвѣща hlah. — чететь ювъ hlah. —
ѣа hlah. — 10: внѣшнѡа его hlah., рт. — 11: аще оубо въ лице
та блѡвить hlah. — 12: тогда рече hlah., рт. — slovosledem
(пре)даю въ рѡцѣ твои hlah. — 13: и бѣ тако сѣи дѣи hlah.
сѣи (sine praes. καὶ) — celý verš až na 2 výjimky — 14: воловъ
(sine твоихъ) рт. — ослицы hlah. — н² (καὶ) рт. — 15: и рабы
(sine твоѡ) рт. — оубиша мечемъ hlah., рт.; tak i ve v. 17 —
16: (sine и) еще hlah. — вѣстникъ hlah., рт. — къ ювѡ hlah.,
рт. — 17: прѣиде дрѡгѣи вѣстникъ и рече къ ювѡ hlah., рт. —
вѣлблѡды (sine твоѡ) рт. — рабы (sine твоѡ) рт. — slovo-
sled чѣты три — 18: оубрата hlah., рт. — 19: нанде hlah.,
рт. — 22: ничимже сѡгрѣши hlah., рт.
- 2,1: от. и καὶ а сѣи рт. — предстатн¹ рт. — по сѡѣдѣихъ рт. —
3: къ дѡволѡ — 4: otrocký graes. вѡм елика имать hlah. —
5: въ лице тѡ блѡвить hlah. — 8: sg. гнои свои hlah. — 9: gen.
сѣисенѣа моего — от. καὶ а просѡдохомѣнѣ рт. — от. περιερ-
χομѣнѣ² hlah. — иже мѡ ѣиѣ обдержатъ hlah. рт. — 10: блага
(sine мѣн) hlah., благаѡ рт. — злаго (sine дѣ) hlah., рт. —
о вѣхъ сихъ hlah., рт. — ничимже сѡгрѣши hlah., рт. —
оустнама (sine своимѡ, Vid.) рт. — 11: страни hlah. — сѡв-
хенски hlah. — софари hlah. — add. к нему² — 12: его — не
познаша (sine его² hlah.) — растерзавше (sine дѣ) hlah. — 13:
сѣдѣша (aor.) hlah.
- 3,1: по семь hlah. 2: гѡм hlah. — 3: вонъже hlah. — 4: та ночь
hlah. — 6: лѣта hlah. — 7: болѣзнь hlah. — 9: ни на скѣтъ
[да не] прѣидетъ hlah. — 10: болѣзнь (πόνον); hlah. от. ! —
11: н² (καὶ) — 12: по что же hlah. — сѣсахъ hlah. — 14: сѣ
цѣрѣми сѣкѣтнѣи hlah., аѣ jinak rochoril druhý řec. genitiv. —
15: или hlah. — 18: вѣчнѣи hlah.: — 19: боми сѡ hlah. —
20: бо (γὰρ) — 21: смѣрти и не ползчатъ (hlah. от.) — иско-
повающе (hlah. zkomolilo) — pl. сѡкровища — 22: оубчатъ
hlah. — 23: покои (sine add.) — 2. pol. verše bezvadně — бѣ hlah.

- 4,3: немошнаго hlah. — 4: дрѣзостію (егг. 1 - ость) обложилъ еси hlah. — 6: и злоба hlah. — 7: оубо (hlah. om.) — кто hlah. — 8: себѣ hlah. — 9: ꙗко (hlah. божитѣ).
- 38,3: ты же ми — 5: gen. sg. еѡ — нанесын — 7: sine add. ὑμνησαν ρ ἄγγελοί μου — 14: глѣваго ак. sg. m. — 15: же² (pm. om.) широтѣ поднѣсныѡ — 20: и вѣси — 21: вѣм бо — 22: тѣгда pm.
- 42,2: все можешн pm. — 3: и тебе мнит сѡ — кто² же — 5: око мое видѣ тѡ.
- Podle kod. A:
- 1,3: и ослиць hlah. — 6; и бѣ тако pm. — 8: — раба моего hlah., pm. — непорочна правѣна истинна pm. — 9: — прѣ глѣ и рече — 10: дѣла же рѣкѣ — окрѣтъ hlah, pm. — 12: ѡ лица глѣ pm. — 13: гадѡхѣ и пѣахѣ hlah., pm. — 15, 16, 17, 19: и остахѣ — 16: и прѣдохѣ — 17: четы pm. — 18: къ юкѣ — 19: ѡ пѣстинѡ hlah. pm. — 20: add. оуслыша (егг. 1 -акѣ) hlah. pm. — юкѣ вѣста (егг. 1 -акѣ) hlah., pm. — add. гѣи ρ поклони сѡ i Ѧ, hlah., pm., — 21: add. тако и — add. вѣ вѣки (hlah. (Vid), pm. — 22: вѣ оустнѣ своею hlah. (Vrb. II).
- 2,3: чѣка подобна емоу hlah. — погѣвити вѣ тѣе — 4: дастъ за дѡшѣ свою — 8: add. юкѣ hlah., pm. — да острѣгаетѣ гнои свои hlah., vĕspnĕ i s pm. — 9: память твоѡ hlah. — сѣове твои hlah. — ты же hlah., pm. — ѡ тѣда hlah. (Vid.), pm. — къ ꙗко hlah. pm. — 10: вѣзрѣкѣ на ню hlah., pm. — что аки hlah., i formou, pm. vĕspnĕ — се глѡ pm. — и не дастъ безвѣмѡ бѣ hlah., pm. — 12: add. глѡкы своѡ — 13: add. к немуу словесе.
- 3,3: ноць (sine ѣкеίνη) hlah. — в нюже hlah. — 4: на ню hlah. — 5: add. тои ρ дѣнь hlah. — 7; и радость hlah. — 23: бо¹ hlah. — 24: ми приде hlah.
- 4,4: немошныѡ же hlah. 5: ты же hlah.
- 38,1: sg. и облакомѣ pm. — 3: же тѡ pm. — 4: егда основахѣ землю pm. — 4: om. же ρ повѣждѣ — 6. па чем же pm. — столпи pm. — на ню — 8: сѡ раждааше pm. — своеѡ pm. нехождаше pm. — 12: вѣсть pm. — 18: повѣж же — 19: вѣ коен pm. — кое есть pm. — 20: аще оубо ведешн.
- 42,4: же тѡ pm. — 5: слѡхомѣ бо pm.

Ve prospĕch Hesychiovskĕ recense řeckĕho kodexu, jenž byl předlohou stsl. překladateli knihy Job, padá tu na váhu ještě jedna důležitá okolnost, která nesmí býti pomínuta mlčením, protože

i jinak svědčí pro příbuznost textu bible Ostrožské se starým chrv.-hlaholským textem breviárním.

Mnohé totiž verše jsou v O. b. lépe zachovány než v chrv.-hlah. breviářích. Jednak nemají jejich chyb, jednak mají správnější překlad než ony. Dokonce je tu řada dokladů pro to, že jsou tu přeložena nejen jednotlivá slova, nýbrž celá rčení, ba dokonce i celé části veršů, jež jsou v hlah. textu buď zkomoleny, anebo scházejí vůbec. A co zvláště jest důležité, jest to, že je to právě většinou v kap. II., 11—IV., 9, tedy v části, jež v parimejníku nepřichází, zato však v chrv.-hlah. breviářích. A dále, řecký kodex, za nímž na těchto místech O. b. jde bez výjimky, jest kod. B. Tak jsme opět dospěli k recensi Hesychiovské, která nám svítí z dálov minulých věků jako recense předlohy řecké, z níž kdysi stsl. překladatelé překládali knihu Job. Úhrnné číslo v její prospěch tím jen stoupá.

Doklady toho, co tvrdím:

V kap. 1, ₅ čteme $\sigma\kappa\omicron\nu\chi\alpha\chi\varsigma \sigma\alpha$ za $\sigma\upsilon\nu\epsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\theta\eta\sigma\alpha\nu$, kde hlah. i pm. mají $\sigma\kappa\omicron\nu\chi\alpha\chi\omicron\upsilon\varsigma \sigma\epsilon$. — 2, ₂: za $\delta\iota\alpha\pi\omicron\rho\epsilon\upsilon\theta\epsilon\iota\varsigma$ má staré проходь (i hlah., ale pm. прошьдъ), za $\epsilon\mu\pi\epsilon\rho\iota\pi\alpha\tau\acute{\eta}\sigma\alpha\varsigma$ обходь (hlah. проходь , pm. прохожъ). — 8: и $\sigma\kappa\delta\alpha\mu\iota\epsilon$ B (hlah. и самъ $\sigma\kappa\delta\alpha\mu\iota\epsilon$, pm. и ть $\sigma\kappa\delta\alpha\mu\iota\epsilon$, což má kod. 55 a j. i A sub. ✱, tedy jest to Origenova rec.) — 11: κ $\eta\epsilon\mu\omicron\upsilon$ B (hlah. om.) — 12: $\kappa\omicron\upsilon\delta\omicron$ B (hlah. om.) — $\omicron\delta\epsilon\upsilon\delta\alpha\varsigma \sigma\kappa\omicron\upsilon$ B (hlah. om $\sigma\kappa\omicron\upsilon$) — $\rho\omicron\sigma\upsilon\pi\alpha\kappa\upsilon\iota\epsilon$ B (hlah. посыпаше) — 13: $\sigma\kappa\delta\alpha\mu\iota\alpha$ B (sine и [καὶ] praes., jak to má hlah.) — $\nu\iota\delta\epsilon\chi\varsigma$ B (hlah. вѣдѣхъ) 3, ₅: $\sigma\tau\epsilon\kappa\eta\kappa\iota\varsigma \sigma\mu\acute{\omicron}\rho\tau\eta\mu\iota\kappa\iota$ B (hlah. егг. естѣствѣна) — 6: $\eta\epsilon \beta\delta\eta$ $\kappa\tau\acute{\omicron}$ $\delta\eta\iota$ $\lambda\epsilon\tau\alpha$ $\eta\iota$ $\beta\delta\eta$ $\kappa\tau\acute{\omicron}$ $\tau\eta\tau\eta\kappa\iota$ $\kappa\tau\acute{\omicron}$ $\delta\eta\iota$ $\mu\acute{\iota}\tau\tau\eta$ (hlah. má text porušený) B — 9. $\eta\omicron$ $\delta\alpha$ $\rho\omicron\kappa\lambda\eta\eta\tau\acute{\omicron}$ $\epsilon\alpha$ B (hlah. нѣ прокленеть ю) — $\rho\omicron\kappa\lambda\iota\eta\eta\mu\iota$ B (hlah. проклинан) — 10: $\eta\omicron$ $\omega\tau\eta$ $\omicron\upsilon\beta\omicron$ $\beta\omicron\lambda\epsilon\upsilon\eta\eta$ ω $\omicron\chi\epsilon\upsilon$ $\mu\omicron\epsilon\iota\omicron$ B (hlah. om.!) — 11: $\beta\omicron$ (hlah. om.) B — $\kappa\tau\acute{\omicron}$ $\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\beta\kappa$ B (hlah. из' оутроби) — $\alpha\beta\epsilon$ (hlah. om.) B — 14: i pl. $\omicron\rho\sigma\eta\mu\iota$ za $\xi\iota\phi\epsilon\sigma\iota\nu$ B (hlah. оружимь) — 17: $\rho\alpha\eta\delta\epsilon\gamma\omicron\sigma\eta \sigma\alpha$ $\mu\omicron\rho\sigma\tau\iota\omicron$ $\eta\eta\kappa\epsilon\alpha$ Ald. (ta je ale celkem Hesychiovská; viz o tom u Vajse ve Sborníku statí..., str. 363, pozn. 25. I kod. 68 má tu $\epsilon\zeta\epsilon\kappa\alpha\upsilon\theta\eta\sigma\alpha\nu$, hlah. podle B раждаше s ak.) — 20: n. sg. $\sigma\kappa\epsilon\kappa\tau\acute{\omicron}$ B — (hlah. егг. скѣта) — 21: [р. желаютъ] $\sigma\mu\acute{\omicron}\rho\tau\eta$ и $\eta\epsilon$ $\rho\omicron\lambda\delta\chi\alpha\upsilon\tau\acute{\omicron}$ (hlah. om.!) — 26: $\mu\eta$ B (hlah. мѣ). — 4, ₇: [sine и praes. hlah.] $\eta\sigma\tau\eta\eta\eta\iota$ B — 8: add. μ , t. j. $\omicron$ za $\alpha\upsilon\tau\acute{\alpha}$ p. $\eta\epsilon$ B (hlah. om.) — 9: om. $\beta\omicron$ B (hlah. habet). — 38, ₂: $\eta\lambda\eta$ B (pm. гль) — 16: add. $\eta\iota$ správně v táz. větě (pm. om.) — 22: 2 sg. aor.: $\nu\iota\delta\epsilon$ — 42, ₃:

ψαδδ (φειδόμενος) — 4: и азъ за καγὼ В (pm. err. нзъ) — възъ-
глю за λαλήσω (pm. глѹ).

Pravda, jsou sice v O. b. i místa, kde bible jde nezávisle od kod. A i B ve šlépějích jiných řeckých kodexů, ale míst těch je pouze 19 a jsou tak roztržena mezi různé kodexy, že, co se týče recense řecké předlohy stsl. předlohy knihy Job, ničeho nemění na tom, co o té věci bylo řečeno výše. Jen pro zajímavost je zde uvádím: 1, ₅: приношаше за нихъ жрътвы, kod. u H.-P. nad čárou — 7: ρῆ γέν 110 a 9 j. — 8: om. ἄνθρωπος 251 — 18: и дще-рамъ (sine τρονмъ) 161, Compl. — 20: add. своем и посыпа прьс-тѹю 55 — 22: w въхъ снхъ 55, 249 — прѣ влѣ hebr., Orig. rec. — 2, ₁: om. прѣстати прѣ глѣ² & * — 2: om. σὺ 55, hlah. — 5: ~ плоти и кости его blízké kod. 147 — но послн 55, 161, 248, Compl. — 11: вельддъ 68 — оутѣшити и (αὐτὸν) 55 — 3, ₈ начинати 261 (χειροῦσθαι) — 12: ~ съвсахъ сесца 106, 261 — 38, ₁₁: съкрѣшат ти сѧ волны Compl. — 14: ~ брѣнѣ ѿ земли Ald., pm. — om. αὐτὸν 161 — 22: om. δὲ¹ kod. 110 a 4 j. — Od uvedení míst, kde O. b. jde vlastní cestou bez ohledu na řec. různocnění anebo míst zřejmě pochybených vinou opisovače, upouštím jednak pro nedostatek místa zde a pak i proto, že nejde v nich o doklady dotýkající se podstaty otázek zde řešených.

C. Recense Origenovská (hexaplární).

Časově Septuagintě nejbližší a literárním významem ne poslední jest t. zv. hexaplární text Origenův. Bylo by slušelo, promluvíti proto o něm nejdříve. Že ale nám jde o to, prokázati spíše, na které recensi stsl. překlad založen jest než na které není, proto je řeč o Origenově recensi na místě posledním.

Origenes byl první, jenž knihu Job, přeloženou kdysi jiným překladatelem než byli ti, kteří přeložili ostatní Starý zákon do řečtiny,⁵⁹⁾ snažil se zlepšiti,⁶⁰⁾ opraviv LXX tak, že nadbytečné přídavky, jichž v původním textu nebylo, označil obely, části však scházející podle jiných, hlavně podle Theodotiona doplnil a označil asterisky. Byla totiž kniha Job v LXX pro nedokonalou znalost

⁵⁹⁾ Bickell: De indole ac ratione versionis Alexandrinae in interpretando libro Job, Marburgi, MDCCCLXII, str. 2, § 2.

⁶⁰⁾ Týž, str. 30, § 20.

jazyka hebrejského⁶¹⁾ přeložena příliš volně,⁶²⁾ takže její překlad patří mezi nejméně dokonalé.⁶³⁾

Avšak, ačkoli byl Origenovský text hexaplární kdysi velmi rozšířen na Východě, my jej dnes známe jenom z t. zv. syro-hexaplárního překladu monofysitského bisk. Pavla z Telly z r. 617. Z tohoto překladu zachovaného ve 4 kodexech knihu Job obsahuje pouze kodex v Ambrosiánské knihovně v Miláně, který vydal kdysi Middeldorpf.⁶⁴⁾ E. Klostermann⁶⁵⁾ počítá mezi hexaplární kodexy z majuskulních X (Vat. gr. 749, u H.-P. 258), z minuskulních pak H.-P. 255 (Vat. gr. 338) a H.-P. 161 (A 170 dresd.), ale o tomto posledním pochybuji, protože podle výpisků Vajsových z knihy Job, o nichž jsem učinil zmínku zpředu, je počtem čtení v Jobu blízký kodexům spíše Hesychiovským.

Abych se přesvědčil, pokud a zdali vůbec byl stsl. Job překládán podle hexaplárního textu, srovnal jsem příslušná místa podle údajů Middeldorpfových⁶⁶⁾ a zde je připojuji pro úplnost, protože vylučují poslední možnost překladovou. (Kde je věcné znění stejné, uvádím jen jedno z nich, protože rozdíly pravopisné se rozumějí samy sebou.)^{66a)} Značka ∼ (obelus) označuje, co v původním textu nebylo, kdežto * (asteriskus) zase to, co by podle hebrejského textu v řeckém překladě býti mělo. V závorce vedle uvádím faktický stav hlah. i pm. překladu:

1, 1: ∼ τις³ (hl. pm. : ετερς) — ∼ ἄμεμπτος³ (hl., pm. : непорочнь) — ∼ πράγματος³ (hl., pm. : вѣщи) — 3: ὄνοι θήλειαι] καὶ ὄνοι ∼ θήλειαι³ (hl. Vrb. II: и ослиць, pm. ма ослатъ, což je jen za ὄνοι; tak je to věcně i ve v. 14) — 5: ∼ καὶ μόσχον — ψυχῶν αὐτῶν³ (hl., pm. : и тельць единь о грѣсѣк [pm. : — ѣхъ] за дѣи нхъ) — 6: ἡμέρα ∼ αὐτῆ³ (hl., pm. : са дань) — ∼ ἰδου³ (hl., pm. : се) — οἱ ἄγγελοι] οἱ υἱοὶ Compl., hebr. (אֱלִילִי) — 7: ἐμπεριπατήσας + Orig. : ἐν αὐτῇ (deest in slav.) — ∼ τὴν

⁶¹⁾ Týž, str. 17, § 15.

⁶²⁾ Týž, str. 16 násl.

⁶³⁾ E. Porcher: Le livre de Job. Version copte bohairique, Paris 1924 v Patrologia Orientalis XVIII, 209 sq. Spisovatel tam praví: Le livre Job est un des plus défectueux (str. 214).

⁶⁴⁾ Codex Syriaco-Hexaplaris [Jobus e codice Mediolanensi] Berolini, 1835.

⁶⁵⁾ Analecta zur Septuaginta, Hexapla u. Patristik, Leipzig 1895: Hexaplarische Noten zum Hiob, fol. 68.

⁶⁶⁾ L. c., str. 604—608.

^{66a)} Před závorkou] je text kod. B; tak i před dvojtečkou, za nimi pak čtení hexaplární.

ὑπ' οὐρανὸν πάρειμι^ς (hl., rm.: прождь под небесноу придь) — 8: τοῦ παιδός μου: τοῦ θεραπεύοντος μου Orig. hebr. A (hl., rm.: раба моего, proto však to není ještě doklad Origenovy recense, protože v csl. překladě рабъ užívá se i za παῖς ve smyslu přeneseném za »dítě boží«) — ἄνθρωπος^ς hl., rm.: человек) — ἄνθρωπος^ς hl., rm.: человек) — 9: ἑναντίον^ς (hl., rm.: предь) — 10: ὄντων αὐτῷ Orig., B: ὄντων αὐτῷ (hl., rm.: соумъ егo) — 11: εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει] εἰς πρόσωπον * σὺ^ς εὐλογήσει σε A, Compl., hebr. a j. (rm.: къ лицу твою благословествнть тебе — 12: ἰδωμ^ς (hl., rm.: даю) — παρὰ τοῦ κυρίου: ἀπὸ προσώπου Κυρίου Ald., A, hebr. (rm. ὦν лица г҃а) — 13: ἔπινον] ἤσθιον καὶ πρᾶσν. sub. * A, Vet. Lat., hebr. a j. (hl.: ꙗѣꙗꙗꙗ ꙗ ꙗꙗꙗꙗ; rm. má dat. absol.) — 14: ἰδοῦ^ς (hl., rm.: се) — αὐτῷ^ς (hl., rm.: емоу) — 15: ἔλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες] καὶ ἐπέλεσε Σαβὰ Aq. hebr., (hl., rm.: пришаде плѣнающн) — 16: ἄγγελος^ς (hl., rm.: вѣстникъ) — πρὸς Ἰὼβ^ς (к' нoкoу hl., rm.) — 17: οἱ ἰπτεῖς ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς γ': οἱ Χαλδαῖοι ἐπέθησαν τρ. ἀρχὰς hebr., Compl. (hl., rm.: снoузницн створнше на нн трн чела) — ἐγὼ μόνος: πλὴν Aq., hebr. (hl., rm.: азъ единъ) — 18: τῷ Ἰὼβ^ς (hl., rm.: нoкoу) — πινόντων: Aq. οἶνον (hl., rm.: п'юимъ) — 19: ἡ οἰκία^ς (hl., rm.: храмина) — ἐγὼ μόνος: πλὴν Aq. (hl., rm.: азъ единъ) — 20: οὕτως^ς (hl.: снцe, rm.: тѣгда, Vet. Lat.: Tupe) — τὰ ἱμάτια ἑαυτῷ: Σ τὴν ἐφεστρίδα αὐτοῦ hl., rm.: рнзн скoе) — 21: αὐτός^ς (hl., rm.: самъ) — ὡς τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο^ς add. Syr. καὶ α ἐγένετο (hl., rm.: ꙗкоже ꙗꙗ ꙗꙗꙗꙗ се [rm. годѣ бѣ] тако бнстъ) — 22: τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ^ς (hl., rm.: прикложчнх' се емоу) — ἑναντίον τοῦ κυρίου^ς (hl., rm.: прѣд' г҃мъ),

2,1: ὡς^ς (hl., rm.: ꙗко) — αὐτῇ^ς (hl., rm.: са) — παρᾶσθῆναι ἑναντίον τοῦ κυρίου^ς (hl., rm.: прѣд'стоѣти прѣдъ г҃мъ) — 2: πάρειμι^ς (hl., rm.: придохъ) — 3: πρὸς τὸν διάβολον] * πρὸς τὸν Σατανᾶν^ς (hl., rm.: д'ꙗꙗꙗꙗ l. var.) — ἄνθρωπος^ς (Vid., rm.: человекo) — 7: ἀπὸ τοῦ κυρίου: * ἀπὸ προσώπου^ς κυρίου A, hebr. (hl., rm.: ѓ ꙗ) — 8: ἐκάθητο: A, Θ праem. αὐτός, hebr. (hl.: самъ, rm.: тѣ) — ἰχώρα: * αὐτοῦ cum Θ, ale i A (hl., rm.: гнон скoн) — 9: ἕξω τῆς πόλεως. Χρόνου δὲ πολλοῦ προβεβηκότος^ς (hl., rm.: канѣ града. вѣмени [rm.: лѣтоу] же многоу мнмошьдшоу) —

~ λέγων — vše až do — νῦν συνέχουσιν³ (hl., pm.: ҃λε — až do — нине одр'жетъ má vše, co v hebr. schází) — τὴν ἐλπίδα] τὸν χρόνον, k čemuž Middeldorpf roznamenává: Lectio aliunde plane innota; myslím, že je to asi vlivem reminiscence χρόνου na ročátku verše (hl., pm.: надѣкниѣ) — οἰκίας] + περιεχομένη (pm.: ̄ω χραμινητι приходаши) — εἶπὸν: εὐλόγησον θεὸν (hl., pm.: р'ци) — εἰς] προς A, Ald., Orig. (pm., hl.: къ) — 10: ~ ἐμβλέψας αὐτήν³ (pm., hl.: възрѣвъ на ню) — ~ τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ³ (hl., pm.: приклоу'ших се еμοу) — χεῖλεσιν] + Syg. αὐτῷ, kod. 55., A (Vid.: оуетнама еконма) hebr. — * ἐναντίον³ hl., pm.: преѣ) — τοῦ θεοῦ: τοῦ Κυρίου (hl.: ѣмъ, pm.: ҃ъмъ) — ~ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ³ (hl., pm.: не дастъ безоумиѣ ѣоу) A podle hebr. — 11: πάντα: * ταῦτα³ cum Θ (hl.: все) — χάρας: πόλεως (hl.: страни) — ~ πρὸς αὐτὸν³ (hl.: к нему) — ~ βασιλεύς³ (hl.: ѣръ) — ~ τύραννος³ (hl.: моччиѣль) — ~ βασιλεύς³ (hl.: ѣръ) — 12: ῥήξαντες: Syg. ραετ. καὶ (hl.: растр'закше) — γῆν] γῆ (hl.: претню) — * Θ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἰς τὸν ὄρανόν (hl.: главоу свою, kod. 257) — 13: * καὶ ἑπτὰ νύκτας³ (hl. и ·ѣ· ноци, má to ale i B!) — p. ἐλάλησεν: Σ Θ πρὸς αὐτὸν λόγον (hl.: вѣгла к нему) — ~ δεινὴν³ (hl.: лиотоу).

3,2: λέγων: * καὶ ἀπεκρίθη Ἰὼβ Aq., Θ, A (hl.: ҃ле) — 5: γνόφος: A. Θ νέφωσις Σ ἀχλὺς (hl.: соумракъ) — καταραθεῖν] καὶ ταραχθεῖν Compl. Ald. (hl.: проклетъ) — ἡμέρα] ἡ ἐκείνη Compl. Ald., A (hl.: днь ть) — 6: ἀπενέγκοιτο sq.: ἀνατεῖλαι ἐπ' αὐτήν σκότος (hl.: да постигнетъ ю тма) — μηδὲ ἀριθμείη: μὴ ἔλθοι omnes (hl.: не боуди въчтень) — ~ εἰς ἡμέρας³ (hl.: въ дьни) — 7: ὀδύνη: Σ ἔκβλητος (hl.: болѣзнь) — ~ μηδὲ χαρμονή³ (hl.: и радостъ A) — 8: ἀλλὰ καταράσαιτο sq.: μὴ ὀνομάσαισαν αὐτὴν ἐπικαταρώμενοι ἡμέραν (hl.: не прокленетъ a t. d.) — ὁ μέλλων: Σ οἱ μέλλοντες (hl.: иже нматъ) — 10: ~ μητρὸς μου (hl.: матере моее) — 16: ~ ἐκ μήτρας μητρός³ (hl.: изъ ложесны матере) — 18: αἰώνιοι * A. Θ εὐθνήησαν³ (hl.: неслишаше B) — 22: περιχαρεῖς δὲ ἐγένοντο: Θ ἐχάρησαν (hl.: обрадовани же бише) — p. κατατύχωσιν + Syg. αὐτῷ (hl.: оулоучетъ) — 24: δακρύω sq.: Aq. ὡς ὕδατα βρούχημά μου (hl.: слъжоу) — 25: φόβος sq.: Σ ὅτι φόβος, ὃν ἐφοβήθην, ἦλθέ μοι (hl.: страхъ бо о немже се печахъ, l. var.) —

4,2: μὴ πολλάκις sq.: A. μήτι ἐπαρώμην λαλήσαι πρὸς σε (hl.: еда

ΜΝΟΗΙΝΕΙΟ ΓΛΑΓΟΛΑΝΟ ΤΗ ΒΙΣΤΥ) — ~ σου³ (hl.: ТВОИХ) — 3: ἀσθενοῦς] ἀσθενούντων cum Alex. (hl.: ΝΕΜΟΨΗΝΑΓΟ) — 4: ἀσθενούντας sq.: Σ τοὺς σφαλέντας (hl.: ΝΕΜΟΨΗΝΗΕ) — 6: κακία. Ita quoque Syg., non ἀκακία (hl.: ЗЛОБА).

- 38,1: ~ κύριος³ (pm.: ГЬ) — 2: ~ ἐμὲ — κρύπτειν³ (pm.: ΜΕΝΕ ЖЕ НЕΠΨΟΓЮТЬ ΤΑΝΤΗ) — 6: ~ ἐστίν³ (pm.: ΚΕΣΤΥ) — 10: περιθεῖς] Syg. καὶ περιθεῖς (pm.: УБЛОЖЬ) — 11: αὐτῇ abest (pm.: ΚΕΜΟΥ) — 17: ~ φόβω (pm.: СТРАΧΥ) — 18: μοι abest (pm.: ΜΗ). — 42,3: κρύπτειν, τίς δὲ ἀναγγελεῖ μοι absunt a Syg. errore scribae (pm.: ΤΑΝΤΗ, КТО ВЪЗВѢСТИТЬ ΜΗΚ) — ~ μεγάλη — ἐπιστάμην³ (pm.: ВЕЛИКА И ЧΟΥДНА НХЪЖЕ НЕ ΟΥΜΚΙΣΑΧЪ) — 4: ~ δὲ³ (pm.: ЖЕ) — δὲ² abest a Syg. (pm.: ЖЕ).

Tyto doklady, jež nám názorně ukazují, že stsl. text Joba se podstatně liší od textu recense hexaplární, potvrzují zároveň, že ani hlaholský ani parimejní text nebyl pořízen podle předlohy Origenovské. Neboť kdyby se byl stsl. překladatel řídil jí, byl by dbal pomocných kritických značek Origenovských a pak i vynechal, co Origenes označil obely jako v hebrejském textu nepřicházející a tudíž v řeckém textu nadbytečné, a naopak zase byl by přeložil a přidal podle hebrejského jako scházející v řeckém textě, co Origenes označil asterisky. Zatím však slovanský překladatel prvé má všechno, protože to měla i jeho předorigenovská řecká předloha, druhého pak nepřidal prostě proto, že toho nebylo ani v jeho předorigenovské předloze. To pak, co má s hebrejským textem společného a co mu je společné též s jinými několika kodexy, nepřijal z Origena, nýbrž z oněch kodexů, jejichž překladatelé si to později doplnili vlastní péčí.⁶⁷⁾ Jediné, co lze připustiti, jest, že byl csl. text, a sice v jeho cyrilské recensi podle hexaplárního textu pouze oprávně, ač ne zdaleka v tom rozsahu, jako tomu bylo u knihy Rut.⁶⁸⁾

Stsl. překladatel knihy Job držel se přesně předhexaplárního textu LXX, jež následoval ve všem, nejen v přidavcích, které v hebrejském textě nejsou, jako na př. v kap. III., 10 μητός, v kap. I., 20 κόμην, nýbrž i v tom, že vynechal — snad to činil nevědomky — tu a tam slova nepohodlná, na př. v kap. II., 12 הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ t. j. εἰς τὸν θεόν, v kap. II., 13 וְאֵלֵינוּ t. j. ἐπὶ τῆς γῆς, po příp. k vůli emfasi

⁶⁷⁾ Bickel: l. c., str. 32, § 21.

⁶⁸⁾ Vajs: Kniha Rut v překladě stsl., str. 16 a násl.

místo 1 hebrejského slova použil dvou, jako na př. v kap. XXXVIII., 1 za הַסְעָרָה הַזֹּאת διά λαίλαπος přidal ještě καὶ νέφους; v kap. XLII., 3 za תְּפִלָּוֹתַי dal μεγάλα καὶ θαυμαστά.⁶⁹⁾

Septuaginta, jsouc překladem hebrejského originálu, zachovává zvláštní zvyk při překládání cizích vlastních jmen. Po prvé když jich užívá, nechtějíc, aby řeckému čtenáři zůstala navždy nesrozumitelnými, překládá je, t. j. spíše je vysvětluje etymologicky a teprve v dalším postupu je přepisuje řeckými literami, nanejvýš že je tu a tam jen přizpůsobí. Tak na př. סַבְיִי t. j. Sabejští, v kap. I., 15, překládá, třebaže nesprávně, οἱ αἰχμαλωτεύοντες, ale už v kap. VI., 19 je gen. pl. Σαβῶν. V tom ji věrně následuje i stsl. překladatel, jenž v kap. I., 15 má též пѣкнающѣи (hl. i pm.) (ba i podle Vulgaty cele polatinštěný breviář Novljanský II. má tu пѣкнающѣ , ač Vulgata tu má Sabaei). Ale již v kap. VI., 19 má Novlj. brev. s Vulgatu саба . Stejně je tomu i v kap. I., 17, kde Chaldeové, kteří se u pror. Habakuka (kap. I., 6—8) a Jeremiáše (VI., 23) chválí pro své jezdecké umění,⁷⁰⁾ v LXX. jsou nazváni οἱ ἵππεις. Podle ní hlah. i pm. text má tu снѡузнѣицн . Stejně je tomu v kap. III., 8, kde Septuaginta hebrejské קִיטֹס překládá jako κῆτος; tu však stsl. překladatel řecké subst. nepřekládá, ponechává je китъ asi jen proto, že si nevěděl rady, jak to přeložiti. Zjev to ostatně v Novém zákoně v nejstarších památkách velmi častý.

Zvláštní zmínky zasluhují v Jobu místa — skoro rovnoměrně roztroušená jak v parimejním tak v hlaholském textě —, která nejdou ani podle známých nám dnes řeckých variant ani podle Vulgaty, jsou však velmi blízká, či lépe řečeno totožná s textem starolatinské Italy. Uvádím tu z nich podle aparátu Holmes-Parsonsova díla ta nejnápadnější: 1, 3: pm.: βαχου σκοτι (Vet. Lat.: erant pecora); hlah. má tu starší a lepší вѣ скотъ — 1, 3 - hlah. (Vrb. II.): и ослиць стаднихъ (et asinae gregales) — 1, 4: pm.: съ собою (secum) — 1, 5: pm.: $\text{въ срѣдцихъ своихъ}$ (in cordibus suis) — 1, 9: pm.: ѡвѣщавъ (respondens) — 1, 20: pm.: тъгда (tunc) — 1, 21: pm.: и нагъ (et nudus) — 2, 3: hlah.: и рече (Et dixit) — 2, 4: hlah.: $\text{и все елико имать чѣкъ}$ (et omnia quaecumque habuerit homo) — 2, 9: hlah. (Vrb. II). об нощъ (om. прѣвѣкае) на ѣснѣ , Vid.: на ѣснѣ , pm. въ нощъ прѣвѣкае на иснѣ

⁶⁹⁾ Bickell: l. c., § 13.

⁷⁰⁾ Bible česká III., str. 299 v pozn. k. v. 29 — Dr. Sýkora.

(pernoctans sub divo) — 2, ₁₀: hlah.: залих ли почто не тр'пим' (mala quare non sustineamus) — 3, ₁₁: hlah.: изъ чрѣва изш'дъ (ex utero exiens) — 4, ₄: hlah.: колѣнома же нѣмоцнихъ (genibusque infirmium) — 38, ₂: рм.: кто естъ (Quis est) — 42, ₁: рм.: гѣи гѣа (Domino dixit) — 42, ₃: рм.: тебе нещощуетъ (te putet). — Je-li málokteré z těchto míst i ve Vulgatě, musíme mítí na paměti, že sv. Jeroným mnohé přejal též z Italy. Aniž by bylo zapotřebí vždycky hned mysliti, že stsl. překladatel Joba v takovýchto a v podobných případech nahlížel do latinského textu, ač ani to není nemožné,⁷¹⁾ lze spíše se domnívati, že tato nápadná shoda se starolatinskou Italou, jež rozhodně není jen náhodná, je dokladem pro pravdě bližší domněnku, že stsl. překladatel užíval jako vedlejší pomůcky nějakého řeckého textu, jenž byl řecké předloze starolatinské Italy namnoze velmi blízký. Zdá se mi, že tomu nasvědčuje i okolnost nikterak bezvýznamná, že jsou leckteré shody s Italou dosvědčeny ještě i jinými řeckými kodexy, jako na př.: 1, ₁₂: рм.: ѿ лица г҃на А а j. — 1, ₁₇: рм.: три плѣкы А Ѧ, 2, ₅: hlah.: нь пошли . . . и косни Compl., kod. cař. rec. — 2, ₁₀: hlah. (Vid): оустнама своимма (labiis suis, * suis⁵) —.

Z Ostrožské bible dají se vedle některých svrchu zmíněných příkladů proto uvéstí ještě i tyto doklady: V kap. první věta v prvním verši jest jistě z Vulgaty, ač i Itala má »nomine Job«. Též v kap: 1, ₈: помыслилъ ли еси на раба моего юба silně připomíná Vet. Lat.: animadvertisti in puerum meum Job. V 3, ₄: и да не изищегъ г҃ь свыше ем upomíná na Vet. Lat.: nec requirat Dominus eam desuper. Jisté to jest v 3, ₂₂: обрадовани же бываютьъ (et gaudio afficiuntur), v 4, ₄: колѣнома же нѣмоцныхъ (genibusque infirmium), v 38, ₂: кто [се] естъ (Quis est), v 38, ₁₄: г҃ликаго (famosum, doplněum) a v 38, ₂₂: въ сокровищихъ (in thesauris), pro což všechno vysvětlení nacházíme bezpečně jen v starolatinské Itale.

⁷¹⁾ Jagić: Entstehungsgeschichte, str. 248; Vajs ve Sborníku statí . . ., str. 368, pozn. 39 a 38.

TEXT KNIHY »JOB«

Z HLANOLSKÉHO BREVIÁŘE
VÍTA Z OMIŠLJE V CYRILSKÉM
PŘEPÍSE.

Fol. 337a I, 1 Чкъ етеръ бѣ в странѣ аксид'-
сцѣ · емоу же име новъ · И бѣ
Чкъ та истинънь непорочнъ
правднъ богочистивъ ѿ гр-
ѣбае се ѿ вское (sic) залне вещи ·
2 Бист' же емоу сѣвъ · ѿ · и дешер-
и три · 3 И бѣ скоть его ов'ць · ѿ · ти-
соушь вел'блоуд же · ѿ · тисоуше
соупроуг же воловнихъ петъ са-
тъ¹⁾ и слоужба многа зѣло · и д-
ѣла великѣ бѣше его на зѣмн ·
И бѣ Чкъ та добрододанъ ѿ в-
стокъ сл'нъчнихъ · 4 Сходеще же
е се сѣве его к себѣ · творахоу
пиръ на все д'ни · поемлюще са
собою в коупѣ²⁾ и три сестри св-
оѣ бѣти и пити ш ними · 5 И егда
скон'чачахоу се д'ни пировни-
е · помишаше (sic) новъ и очищаше
е встае зъ ютра и приносѣ о-
нихъ жр'твоу по числоу ихъ · и т-
ельць единъ о грѣсѣ за дѣше ихъ³⁾

1) Vrb. II add. recte: и ослиць стаднихъ
петъ сать.

2) ~ : в коупѣ съ собою.

3) от. : их'.

Codex B: IΩB.

TEXT KNIHY »JOB«

ZE ZACHARIJINSKÉHO
PARIMEJNÍKU OPSANÉHO PROF.
MICHAJLOVEM.

I, 1 члвкъ ете-
ръ бѣ въ стра-
нѣ асоути-
дѣстѣи (sic) · и-
моу же и-
ма нувъ · и
бѣ члвкъ то (sic)
непѣчънъ пра-
вднъ · исти-
ннъ · бѣ чьтъ-
ць ѿ грѣбага-
и са ѿ вско-
га зѣлы вещи ·
2 бѣ же емоу
седмь сѣкъ ·
и · ѿ · дѣщери
3 и бѣхоу · ско-
ти его · ѿ · вѣ-
ць седме (sic)
тысѣщъ · велѣ-
лоудъ · ѿ · ты-
сѣща · соупро-
гъ вѣловны-
хъ пѣтъ сътъ ·
ѿ · слѣтъ пасо-
мъхъ пѣтъ
сътъ · и слоу-
жба многа
зѣло и дѣла
велика · бѣхоу
его по земли

и бѣ члвкъ тѣ
добра рода · ѿ
вѣстокъ сл-
нъчыхъ · 4 съ-
ходѣше же са
сѣве его къ
себѣ творахъ
пиръ на все
днѣ поемлю-
ще съ собою
и три сестры
своѣ · и пити
и пити съ ни-
ми · 5 и егда
съкончача-
хоу са дѣнь-
е пировни ·
постылаше же
нѣкъ и ѿчи-
щаше га вѣста-
га за оутра
и приноша-
ше жрѣтвы
за нѣ · по чи-
слоу ихъ · и
тельць ѿди-
нъ о грѣсѣхъ
за дѣша ихъ ·

I, 1 ANΘΡΩΠΟΣ τις ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι ᾧ ὄνομα Ἰώβ · καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀληθινός, ἀμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀτεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. 2 ἐγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτὰ καὶ θυγατέρες τρεῖς. 3 καὶ ἦν τὰ κτήνη αὐτοῦ πρόβατα ἑπτακισχίλια, κάμηλοι τρισχίλια, ζεύγη βοῶν πεντακόσια, ὄνοι θήλειαι νομάδες πεντακόσιαι. καὶ ὑπηρεσία πολλή σφόδρα καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς · καὶ ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εὐγενὴς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν. 4 συμπορευόμενοι δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους ἐποιούσαν πότον καθ' ἑκάστην ἡμέραν συμπαραλαμβάνοντες ἅμα καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφὰς αὐτῶν ἐσθίειν καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν. 5 καὶ ὡς ἂν συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πότου, ἀπέστειλεν Ἰώβ. καὶ ἐκαθάριζεν αὐτοὺς ἀνιστάμενος τὸ πρωί, καὶ προσέφερεν περὶ αὐτῶν θυσίαν κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ μόσχον ἓνα περὶ ἁμαρτίας περὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν. ἔλεγεν γὰρ Ἰώβ Μή

Fol. 377b Гл҃аше бо новѣ · еда како си-
нове мои в помишленн сво-
емъ злѣ помислише о бзѣ ·
Тако оубо твораше новѣ на в-
се д'ни.

6 И егда бѣ ꙗко и са дань
и се придоу анѣли бѣжи
прѣд'стоѣти пред' гмь ·
и д'ѣвль приде ш ними. 7 и р-
ече гь д'ѣвлоу ѿ коудоу приде ·
И ѡвѣшавъ д'ѣвль гоу рече · об-
хождь змю и прихождь⁴⁾ (sic) под'-
небесноую придь · 8 И рече емоу гь ·
внет ли помишленнемъ твои-
мъ на раба моего нова · ꙗко
нѣсть ꙗка такого ѿ соущихъ
на зми · ꙗкъ непорочнъ истиннъ
прѣднъ богочѣт'ць ѿгрѣбае се
ѿ всако⁵⁾ залне вещи · 9 Ѳвѣш-
а же д'ѣволь и рече предъ гмь ·
еда тоу не чтеть новѣ га ·

Fol. 377c 10 Не ти ли еси оградилъ⁶⁾ вьнѣ-
шнаѣ его и вноутр'н'наѣ домоу
его и вса соущаѣ его окр'сть ·
дѣла роукоу его блвиль еси ·
и скоти⁷⁾ многи створилъ еси
на зми · 11 Нъ пошли роукоу твою
и косни⁸⁾ вь все еже иматъ · ащ-
е оубо не пред' лицем' те блвнт'.

4) Vrb. II: прохоща.

5) : все злне.

6) ~ : оградилъ еси.

7) add. recte: его.

8) add.: роукоу твою.

9) Vrb. II add. recte: се.

гл҃аше бо нв-
вѣ · еда како
снѣе мои · вѣ
срдцихъ сво-
ихъ злѣ по-
мыслиша
о бзѣ · тако
оубо твораше
нввѣ на вса
д'ни · 6 и бѣ ꙗ-
ко и съ д'нь · и
се придоша а-
нѣли бѣжи · прѣ-
дѣстати прѣ-
дѣ гмь · и ди-
аволъ приде
съ ними · 7 и рѣ
гь диаволоу
ѡ коудоу при-
де · и ѡвѣша
диаволъ гь ·
рѣ вьншѣдѣ
землю · и про-
шѣдѣ всю по-
днѣбноу-
ю · придохъ ·
8 и рѣ емоу бѣ ·
внматъ ли по-
мышленне-
мъ твоимъ
на раба мои-
го нвва · ꙗко
нѣ члѣва по-

добна емоу
на земли · ч-
лѣкъ непоро-
чѣнъ правѣ-
днъ · исти-
ннъ бѣчѣт'-
ць · ѡгрѣбае
са ѡ всакоу
злѣе вещи ·
9 ѡвѣшавъ же
диаволъ · рѣ
прѣдѣ гмь · е-
да тоу не невѣ
(sic) чтеть ба ·
10 не ты еси
имѣ ѡградилъ
внѣшна-
га его · и вѣ-
ноутр'нннн
домоу его ·
и вса соуща-
га его · ѡкрѣтѣ
дѣла роукоу
его · блгосло-
вѣствилъ е-
си · и скоты
его · многы
сѣтворилъ ·
еси по земли ·
11 нъ послн
роукоу твою ·
и косни са
ѣсѣхъ ꙗже н-

ποτε οἱ υἱοὶ μου ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς θεόν. οὕτως οὖν ἐποί-
ει Ἰὼβ πάσας τὰς ἡμέρας. 6 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἰδοὺ ἦλθον οἱ ἄγ-
γελοι τοῦ θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν μετ' αὐτῶν.
7 καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ Πόθεν παραγέγονας; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ διάβολος
τῷ κυρίῳ εἶπεν Περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν πάρεμι.
8 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ κύριος Προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου κατὰ τοῦ παιδὸς μου Ἰὼβ;
ὅτι οὐκ ἔστιν κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἄνθρωπος ἄμεμπτος, ἀληθινός, θεοσε-
βής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. 9 ἀπεκρίθη δὲ ὁ διάβολος καὶ
εἶπεν ἐναντίον τοῦ κυρίου Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ τὸν κύριον; 10 οὐ σὺ περιέφρα-
ξας τὰ ἔξω αὐτοῦ καὶ τὰ ἔσω τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ τὰ ἔξω πάντων τῶν ὄντων αὐτῷ
κύκλῳ; τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ εὐλόγησας, καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας
ἐπὶ τῆς γῆς. 11 ἀλλὰ ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ἄψαι πάντων ὧν ἔχει· εἰ μὴν εἰς
πρόσωπόν σε εὐλογήσει.

12 Тѣгда рече г҃ь д'ѣклоу · все⁹⁾
елико есть его · даю в роукоу т-
вою · на самомь не косни се · и н-
зиде д'ѣвль ѿ г҃а · 13 И бѣ ꙗко съ
днь · и сѣве новли и дѣщери е-
го ꙗдѣху и пѣху вино в
домоу брата своего стар-
ѣшаго · 14 и се вѣстникъ приде
къ новоу и рече емоу · Соупроузи в-
оловь твоихъ орахоу ослиц-
е¹⁰⁾ живѣху близъ ихъ · 15 и
пришадше¹¹⁾ плѣнише и и раби твои
избише ороужнемь · оубѣжав
же азъ единь приде възвѣст-
ити тебѣ · 16 Още семоу глѣющоу · пр-
иде дроуги вѣстникъ и ре-
че к' новоу · Огнь спаде с
небесе на зѣмю · и съжъже овь-
це и пастири поѣсть тако-
жде · и оубѣжавъ азъ единь
приде възвѣстити тебѣ ·
17 Още же семоу глѣющоу приде
дроуги вѣстникъ и рече к' но-
воу · сноузници створише н-
а ни три чела и обидоу вел-

Fol. 377d

¹⁰⁾ Vrb. II add. : же.

¹¹⁾ add recte : плѣнающен,

мѣ · аще не въ
лице твои
бл҃гословест-
вить тебе ·
12 тѣгда рѣ г҃ь
диаволоу ·
се все елико соу-
тъ нго въ рѣ-
коу твою въ-
даю · нѣ самъ-
мь не кости (sic)
сѣ · и изиде
дыаволъ ѿ
лица г҃на ·
13 бѣ ꙗко и
съ днь · ѣно-
мь нѣмь
и дѣщери-
мь нго
падоушемъ
и пиущи-
мь вино въ
храминѣ бра-
та ихъ ста-
рѣшаго ·
14 и се вѣсть-
никъ приде къ
новоу · и рѣ н-
моу соупроу-
зи волокни-
и врахоу и в-
слѣта пас-
хоу сѣ близъ
ихъ · 15 и при-

шѣдше пленяю-
ще · и (sic) плени-
ша ѣ · и рабы
избиша ороу-
жнемь · сѣсѣ
же сѣ азъ вди-
нѣнъ придо-
хъ възвѣсти-
тъ тебѣ · 16 и
еще же семоу
глѣущоу при-
де дроуги
вѣстникъ
и рѣ ко новоу ·
огнь съпаде
съ небесе на зе-
млю · и пожъ-
же вкыцѣ · и
пастоухы · по-
гастъ тако-
же · и сѣсѣ сѣ
азъ вдинъ
придохъ къ
возвѣстити
тебѣ · 17 още
же семоу глѣщю
приде дроу-
ги вѣсть-
никъ и рѣ къ
новоу · сноу-
зници сътво-
риша на ны
· г҃ · плѣкы и
обидоша вѣ-

12 τότε ειπεν ο κύριος τῷ διαβόλῳ Ἴδου πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ δίδωμι ἐν τῇ
χειρὶ σου, ἀλλὰ αὐτοῦ μὴ ἄψῃ. καὶ ἐξῆλθεν ὁ διάβολος παρὰ τοῦ κυρίου. 13 καὶ ἦν
ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, οἱ υἱοὶ Ἰῶβ καὶ αἱ θυγατέρες αὐτοῦ ἔπινον οἶνον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ πρεσβυτέρου. 14 καὶ ἰδοὺ ἄγγελος ἦλθεν πρὸς Ἰῶβ καὶ εἶπεν
αὐτῷ Τὰ ξεύγη τῶν βοῶν ἠροτρία, καὶ αἱ θήλειαι ὄνοι ἐβόσκοντο ἐχομένοι αὐτῶν.
15 καὶ ἐλθόντες οἱ αἰχμαλωτεύοντες ἠχμαλώτευσαν αὐτάς, καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτει-
ναν ἐν μαχαίραις· σωθεὶς δὲ ἐγὼ μόνος ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι. 16 ἔτι τούτου
λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος καὶ εἶπεν πρὸς Ἰῶβ Πῦρ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
καὶ κατέκαυσεν τὰ πρόβατα, καὶ τοὺς ποιμένας κατέφαγεν ὁμοίως· σωθεὶς δὲ ἐγὼ
μόνος ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι. 17 ἔτι τούτου λαλοῦντος ἦλθεν ἕτερος ἄγγελος καὶ
εἶπεν πρὸς Ἰῶβ Οἱ ἱπτεῖς ἐποίησαν ἡμῖν κεφαλὰς γ', καὶ ἐκύκλωσαν τὰς καμήλους

БЛОУДИ ТВОЕ И ПАКНИШЕ И¹²⁾ И
РАБИ ТВОЕ ИЗБИШЕ ОРОУЖИЕМ'
И ОУБЕЖАВЪ АЗЪ ЕДИНЬ И ПРИД'
ВЗВѢСТИТИ ТБѢ. 18 ОЩЕ ЖЕ
СЕМОУ ГЛЮЩОУ ИНЬ ВѢСТНИКЪ
ПРИДЕ ГЛЕ НОВОУ. ЕНЬОМЪ ТВ-
ОИМЪ И ДЕЩЕРАМЪ ТВОИМЪ¹³⁾ КД-
ОУЩЕМЪ И П'ЮЩЕМЪ ОУ БРАТА С-
ВОЕГО СТАРѢШИАГО 19 В НЕ-
ЗАПОУ ВЕТРЬ ВЕЛИ¹⁴⁾ Д ПОУСТ-
ИНЕ И КОСНОУ СЕ В ЧЕТИРИ ОУГЛ-
И ХРАМИНИ. И ПАДЕ СЕ ХРАМИНА
НА ДѢТИ ТВОЕ. И ОУМРѢШЕ.
ЕПЪСЪ ЖЕ СЕ АЗЪ ЕДИНЬ И ПРИДЪ
В'ЗВѢСТИТИ ТБѢ. 20 ЕЩЕ
ОУСЛИШАВЪ НОВЪ К'СТАКЪ Р-
АСТР'ЗА РИЗИ СВОЕ. И ОСТРИЖ-
Е ВЛАСИ ГЛВИ СВОЕЕ. И ПОСНП-
А ПР'СТИЮ ГЛВОУ СВОЮ. И ПАДЪ
НА ЗМНИ ПОКЛОНИ СЕ ГОУ 21 И РЕЧЕ.
САМЪ НАГЪ ИЗИДЪ ИЗ' ЧРѢВА
МАТЕРЕ МОЕЕ. НАГЪ ИДОУ ТАМО.
ГЪ ДА¹⁵⁾ ГЪ ДѢТЬ.¹⁶⁾ ККОЖЕ ГОУ ИЗ-
ВОЛИ СЕ ТАКО БИСТЬ. БОУДИ ИМЕ
ГНЕ БЛНО ВЪ ВѢКИ.¹⁷⁾ 22 О СИХ' ВС-
БХЪ ПРИКЛОУЧЬШИХ' СЕ ЕМОУ НИЧИ-
МЖЕ НЕ СЪГРѢШИ НОВЪ ПРѢД' ГМЪ.
НИ ОУСТНАМА СВОИМА¹⁸⁾ НЕ ДА-
СТЬ БЕЗОУМИѢ БОУ.

Fol. 378a

12) Vrb. II melius: ε.

13) om.: и дещерамъ твоимъ.

14) add. recte: нанде.

15) : дастъ.

16) : отѣсть.

17) om. totum comma: коуди име гне
блно въ вѣки: cod. 256!

18) Vrb. II: оуст'ноу своєю.

ЛЪБЛОУДЪ.
И ПАКНИША А.
И РАБЪ ИЗБИ-
ША ОРОУЖИЕ-
МЪ. СПЪСЪ ЖЕ СМ
АЗЪ ВДНИНЪ
ПРИДОУХЪ ВЪ-
ЗВѢСТИТИ ТЕ-
БѢ. 18 ОЩЕ ЖЕ
СЕМОУ ГЛЮЩОУ. И-
НЪ ВѢСТЪНИ-
КЪ ПРИДЕ ГЛМ
ИВОВОУ. ЕНОМЪ
ТВОИМЪ И ДЪ-
ЩЕРЪМЪ ТВО-
ИМЪ ПДОУЩЕ-
МЪ И ПИЮЩИ-
МЪ ОУ БРАТА
ИХЪ СТАРѢ-
ШИАГО. 19 ВЪ НЕ-
ЗАПОУ ДХЪ. ВЕ-
ЛИИ НАИДЕ Ѡ
ПОУСТЫНА. И
КОСНОУ СМ ЧЕ-
ТЫРЬХЪ ОУ-
ГЛѢХЪ ХРАМИ-
НЫ. И ПАДЕ СМ
ХРАМИНА. НА
ДѢТИ ТВОИ И
УМРОША. СПЪ
ЖЕ СМ. АЗЪ В-
ДИНЪ И ПРИДО-
УХЪ. ВЪЗВѢСТИ-
ТИ ТЕБѢ. 20

ТЪГДА ОУСЛИ-
ШАВЪ ИВЪ.
ВЪСТАВЪ РАС-
ТЪРЗАВЪ РИЗЫ
СВОИ. И ОСТРИ-
ЖЕ ВЛАСЫ ГЛА-
ВЫ СВОИ. И
ПОСТЫПА ПРЪ-
СТИЮ ГЛВОУ
СВОЮ. И ПАДЪ
НА ЗЕМЛИ ПО-
КЛОНИ СМ ГЕН.
21 И РЕ САМЪ
АЗЪ ВЛДКО НА-
ГЪ ИЗИДОУХЪ
ИЩРѢВА МТРЕ
МОИ. И НА-
ГЪ ИДОУ ТАМО.
ГЪ ДАСТЬ ГЪ
УТАТЪ. ТАКО
ГЕН ГОДѢ БЪ
ТАКОЖЕ БЪ.
БОУДИ ИМА ГНЕ
БЛГНО ВЪ ВѢ-
КЪ. 22 О СИ (sic)
ВСѢХЪ ПРИК-
ЛОУЧЬШИХЪ
СМ ИМОУ. НИ-
ЧОЖЕ НЕ СЪ-
ГРѢШИ ИВЪ
ПРѢДЪ ГМЪ.
НИ ВЪ ОУСТЪ-
НАХЪ СВОИХЪ
НЕ ДАСТЬ БЕЗ-
ОУМИИ БЕН :-

καὶ ἠχμαλώτευσαν αὐτάς, καὶ τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν μαχαίραις· ἐσώθη δὲ ἐγὼ
μόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι. 18 ἔτι τούτου λαλοῦντος ἄλλος ἄγγελος ἔρχε-
ται λέγων τῷ Ἰωβ τῶν υἱῶν σου καὶ τῶν θυγατέρων σου ἐσθιόντων καὶ πινόντων
παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν τῷ πρεσβυτέρῳ, 19 ἐξαίφνης πνεῦμα μέγα ἐπῆλθεν ἐκ τῆς
ἐρήμου καὶ ἦψατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας· καὶ ἔπεσεν ἡ οἰκία ἐπὶ τὰ παι-
διά σου, καὶ ἐτελεύτησαν· ἐσώθη δὲ ἐγὼμόνος καὶ ἦλθον τοῦ ἀπαγγεῖλαί σοι. 20
οὕτως ἀναστὰς Ἰωβ διέρρηξεν τὰ ἱμάτια ἑαυτοῦ καὶ ἐκείρατο τὴν κόμην τῆς κεφα-
λῆς, καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησεν 21 καὶ εἶπεν Αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας
μητρὸς μου· γυμνὸς καὶ ἀτελεύσομαι ἐκεῖ. ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλατο· ὡς
τῷ κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο· εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον. 22 ἐν τούτοις
πᾶσιν τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰωβ ἐναντίον τοῦ κυρίου καὶ οὐκ
ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ.

II, 1 Бист' же ѣко и са дань
и придоу аѣгли бжи прѣ-
д'стоѣти прѣдъ гмь.
И д'ѣвлъ приде ш ними.
2 И рече гь д'ѣвоу · ѡкоу-
доу гредешн · т'гда
Fol. 378b рече д'ѣволь прѣд' гмь · Про-
хождь под'небесноу ю и прохо-
ждь всю змю придохъ · 3 и рече
гь д'ѣвоу · помислилъ ли
еси оубо на раба моего нока ·
ѣко нѣсть таково ѡ соущихъ
по зми чкъ · подобна емоу · Не-
зловивъ прѣднъ истинанъ · б-
огочьстивъ от'грѣбае се ѡ
всякого¹⁹⁾ зла · оше же др'жи-
т се незлови. Ти же рече им-
ѣнне его в т'ще погоуби · 4 Ѡве-
щав же д'ѣвлъ гоу рече · кож-
оу за кожоу и все елико има-
тъ чкъ за свою дшоу даст' ·
5 Никако же на пошли роукоу
твою и косни в кости его и в'
пльть его · аще не пред'лицем' т-
е блвнть · 6 Рече же гь д'ѣвоу ·
се предаю ти и · т'кмо дшоу его
съблюди ·

Fol. 378c 7 Изиде же д'ѣволь ѡ га
и порази нова гноем' бо-

¹⁹⁾ Vrb. II: всего

II, 1 бѣи же та-
ко и съ днь
и придо-
ша аѣгли
бжини прѣдъ-
стати прѣдъ
гмь · и дна-
воль приде
по средк ихъ
предъстати
прѣдъ гмь · 2 и
рѣ гь днаво-
лоу · ѡ коудоу
ты гредешн
т'гда рѣ дн-
аволь прѣдъ
гмь · прошьдъ
подънебсн-
ю · прохожъ
всачскоу ю
придохъ · 3 рѣ
же гь днаво-
лоу в'нмат ли
оубо рабоу мо-
нмоу нвоу ·
тако нѣсть
прѣмты емоу
ѡ соущихъ ·
на земли чл-
ѣкъ · незло-
бивъ исти-
ннъ непо-
рочнъ бѡчъ-

тъць · угрѣба-
та сѧ ѡ всако-
го зла · ище
др'жит сѧ
незловы · ты
же рѣ погоу-
би ты ксе и-
менне него ·
т'щетою ·
4 ѡвѣщав же
дनावоль гвн
рѣ · кожоу за
кожю · и все
елико исть
члвкоу за
дшоу ѣою да-
сть 5 не до се-
го же · нъ по-
славъ роу (sic)
свою косни сѧ ·
въ кости не-
го · и плъти
него аще не
въ лице тѧ
бл҃гскрестви-
тъ · 6 рѣ же гь
дनावолоу ·
се прѣдаю
ти него · т'ккъ-
мо дшоу им-
оу съхрани · 7
изиде же дна-
воль ѡ га и оу-

II, 1 Ἐγένετο δὲ ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ παραστῆ-
ναι ἔναντι Κυρίου, καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν ἐν μέσῳ αὐτῶν παραστῆναι ἔναντίον τοῦ
κυρίου. 2 καὶ εἶπεν ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ Πόθεν σὺ ἔρχῃ; τότε εἶπεν ὁ διάβολος ἐν-
ώπιον τοῦ κυρίου Διαπορευθεὶς τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν σύμπασαν
πάρειμι. 3 εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς τὸν διάβολον Προσέσχες οὖν τῷ θεράποντί μου
Ἰώβ; ὅτι οὐκ ἔστιν κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνθρώπος ἀκακος, ἀληθινός, ἀμει-
πτος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ. ἔτι δὲ ἔχειται ἀκαχίας· σὺ δὲ εἶπας
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διὰ κενῆς ἀπολέσαι. 4 ὑπολαβὼν δὲ ὁ διάβολος εἶπεν τῷ κυρίῳ
Δέρμα ὑπὲρ δέρματος· ὅσα ὑπάρχει ἀνθρώπῳ ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκτίσει. 5 οὐ
μὴν δὲ ἀλλὰ ἀποστείλας τὴν χειρὰ σου ἅψαι τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν αὐ-
τοῦ· εἰ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῆσει. 6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος τῷ διαβόλῳ Ἴδου πα-
ραδίδωμί σοι αὐτόν· μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον. 7 ἐξῆλθεν δὲ ὁ διάβολος
ἀπὸ τοῦ κυρίου καὶ ἔπαισεν τὸν Ἰώβ ἔλκει πονηρῶ ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς.

лѣзн'номь²⁰⁾ ѿ ногоу до глѣвн ·
 8 и в'зеть новь црѣпъ да
 строужеть гнои свои ·
 И самъ сѣдѣаше на с-
 метиши ванѣ града · 9 врѣме-
 ни же многоу мимошѣдшоу²¹⁾
 Рече к нему жена его · до кол-
 ѣ трѣпиши глѣ · се пожду врѣ-
 ме още мало чае надѣкниѣ
 спсению моему · Се бо погнѣе
 память твоѣ ѿ зме · снѣе т-
 кон и дещери моего чрѣва
 страсти и болѣзни · еже в'
 таше троуднх' се съ оуслинемь ·
 Ти же самъ в' гнои и в' чрѣ-
 хъ сѣдиши²²⁾ на кенѣ бес покро-
 ва · Из же прѣходеши и работ-
 аючи на мѣсто ѿ мѣста прѣх-
 одеши и в' храминоу ѿ храмини ·
 И ждючи сл'нца когда заид-
 етъ · да почню ѿ троуда²³⁾ и страс-
 ти · еже ме нине одр'жетъ · Нъ р'ци
 етерь глѣ къ гоу и оумри ·

Fol. 378d

10 Он же взрѣвъ на ню ре-
 че · что ꙗко една ѿ безоум-
 нихъ женъ гла · Ище блага
 приѣхомь от роуки гне · залих ли
 по что не трѣпим' · о всѣхъ снхъ
 приклоуч'шихъ се емоу ничѣсож-

20) Vrb. II: болѣзنینомь ·

21) от: мимо ·

22) add. recte: об ношь,

23) melius: ѿ троудъ своихъ ·

дари и шва г-
 номь лють-
 мь · ѿ ногоу
 до глѣвн · 8 и
 приатъ и-
 швъ чрепъ ·
 да строуже-
 ть гнои ско-
 и · и тѣ сѣдѣ-
 ше на смѣти-
 ши ванѣ гра-
 да · 9 лѣгоу же
 многоу ми-
 мошѣдшоу
 рѣ же емоу же-
 на его · до коу-
 дѣ стражешн
 глѣ · 9а се жи-
 доу шще мало
 врѣмѣ · чае
 надѣкниѣ ·
 спсению мо-
 юмоу (sic) · 9б се
 бо погнѣе тво-
 га памѣ ѿ зе-
 мѣ · сѣинѣе
 и дѣщери
 моего чрева
 страсти и во-
 лѣзни ихъ-
 же в' тѣше-
 тоу троудн-
 хъ сѣ · съ оуси-

льемь · 9с тѣ
 же самъ въ
 гною · и въ
 чрѣвхъ сѣди-
 ши · шб ношь
 прѣбывага
 на гаснѣ · 9д
 азъ же заблю-
 жающиѣ раба ·
 на мѣсто ѿ
 мѣста · прѣ-
 ходѣши · и
 въ храминоу
 ѿ храминѣ
 приходѣши ·
 чаючи слн-
 ца · кѣгда за-
 идетъ · да по-
 чню ѿ троудъ ·
 и ѿ страсти-
 и ꙗже мѣ нѣ-
 нѣ шдржати
 нѣ рѣци глѣ
 единѣ къ гс
 и оумри · 10
 шнѣ же кѣзрѣ-
 въ на ню рѣ-
 въскоую ꙗ-
 ко една тѣ
 ѿ безоумны-
 ихъ женъ · ꙗ-
 ко гла · аще
 блгага приа-

8. και ἔλαβεν ὄστρακον ἵνα τὸν ἰχώρα ξύη, και ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξω τῆς πόλεως. 9 χρόνου δὲ πολλοῦ προβεβηκότος εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων 9а Ἴδου ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου; 9б ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισται σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς, υἱοὶ και θυγατέρες, ἐμῆς κοιλίας ὠδίνες και πόνοι, οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μετὰ μόχθων. 9с σύ τε αὐτὸς ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων κάθησαι διανυκτερεύων αἰθριος · 9д καγὼ πλανωμένη και λάτρις, τόπον ἐκ τόπου και οἰκίαν ἐξ οἰκίας, προσδεχομένη τὸν ἥλιον πότε δύσεται, ἵνα ἀναπαύσωμαι τῶν μόχθων μου και τῶν ὀδυνῶν αἱ με νῦν συνέχουσιν. ἀλλὰ εἶπόν τι ῥῆμα εἰς Κύριον, και τελεύτα. 10 ὁ δὲ ἐμβλέψας εἶπεν αὐτῇ Ὅσπερ μία τῶν ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας · εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; ἐν πᾶσιν τούτοις τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἡμαρ-

е не с'грѣши новъ оустнама сво-
 нма²⁴⁾ пред' бѣмъ и не дасть без-
 оумнѣ боу. 11 Елишавше же три
 друзи его²⁵⁾ наш'дше на нь прид-
 оше къждо ѿ своее страни к нему.
 Ел'фасъ темански црь. Бал'д-
 адъ саоухенски моучитль. Гоф-
 аръ минненски црь. И придше в
 коупѣ оутѣшити и посѣтити его.
 12 видѣвше же издалице не по-
 знаше его. и взашше глсмь
 велиемь всплакаше се. рас-
 тр'завше одждю. И посипаш-
 е прстию глкоу свою. 13 и сѣдѣш-
 е оу него .ѿ. дни и .ѿ. ноци.
 И никтоже ѿ нихъ взгла к нему.
 вѣдѣхоу бо вѣвоу лютоу соушоу
 и великоу зѣло.

Fol. 379c III, 1 По семь дврѣзе новъ оу-
 ста своѣ. и прокле-
 ть днѣ свои 2 глѣ. 3 да
 погибнетъ днѣ вънже ро-
 дих се. И ноцъ в нюже рѣ-
 ше се есть моужскъ поль.
 4 та ноцъ боуди тма. и не из-
 ниши еѣ гъ свише. И да не пр-
 идеть на ню свѣтъ 5 и да
 приметъ ю тма ествѣтъ-
 на. и семр'тъ. да придеть на
 ню соумракъ. проклетъ днѣ
 ть и та ноцъ. 6 да постигн-
 етъ ю тма. Не боуди в'ч-
 тень въ днѣхъ лѣта ни б-
 оуди въчтень къ днѣ мѣ-

хомъ. ѿ роу-
 кты гнѣ. зѣ-
 лыхъ ли не по-
 трѣпимъ.
 ѿ (sic) вѣхъ
 сихъ приклю-
 чѣшихъ са
 нему. ничсо-
 же не сѣгрѣ-
 ши иновъ. оу-
 стьнама пре-
 дъ гѣмъ. и не
 дасть безоу-
 мна бѣи. ∴ ~

²⁴⁾ Vrb. II om. : свонма.

²⁵⁾ add. recte: все зло.

τεν Ἰωβ τοῖς χείλεσιν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. 11 Ἀκούσαντες δὲ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ τὰ κακὰ πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ, παρεγένοντο ἕκαστος ἐκ τῆς ἰδίας χώρας πρὸς αὐτόν, Ἐλειφάξ ὁ Θαιμανῶν βασιλεὺς, Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος, Σωφάρ ὁ Μειναίων βασιλεὺς· καὶ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν ὁμοθυμαδὸν τοῦ παρακαλέσαι καὶ ἐπισκέψασθαι αὐτόν. 12 ἰδόντες δὲ αὐτόν πόρρωθεν οὐκ ἐπέγνωσαν, καὶ βοήσαντες φωνῇ μεγάλῃ ἔκλαυσαν, ρήξαντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ στολήν. καὶ καταπασάμενοι γῆν. 13 παρεκάθισαν αὐτῷ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐλάλησεν· ἑώρων γὰρ τὴν πληγὴν δεινὴν οὖσαν καὶ μεγάλην σφόδρα. III, 1 Μετὰ τοῦτο ἤνοιξεν Ἰωβ τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν αὐτοῦ 2 λέγων 3 Ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα ἐν ἣ ἐγεννήθην, καὶ ἡ νύξ ἐκείνη ἣ εἶπαν Ἰδοὺ ἄρσεν. 4 ἡ νύξ ἐκείνη εἶη σκότος, καὶ μὴ ἀναζητήσαι αὐτὴν ὁ κύριος ἄνωθεν, μηδὲ ἔλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος. 5 ἐκλάβοι δὲ αὐτὴν σκότος καὶ σκία θανάτου, ἐπέλθοι ἐπ' αὐτὴν γνόφος. καταραθεῖ ἡ ἡμέρα 6 καὶ ἡ νύξ ἐκείνη, ἀπενέγκαιτο αὐτὴν σκότος· μὴ εἶη εἰς ἡμέρας ἐνιαυτοῦ, μηδὲ ἀριθμηθεῖ εἰς ἡμέρας μηνῶν.

сеци · 7 Ношь та боуди бол-
 ѣзнь · и не приди на ню вес-
 елие и радость · 8 Нь прокле-
 неть ю прокланннн (sic) оного дн-
 е · иже имать начети в-
 блики кить · 9 Да оумлькноу-
 ть звѣзди тоє ноши · и да
 не стръпнть ни на свѣтъ
 придетъ · и да не оузрнть д'-
 ньнице ксиꙗюше · 10 ꙗко не з-
 атвори врата чрѣва
 матере моеє · 11 По что из'
 оутровн не оумрѣхъ · и изъ ч-
 рѣва изш'дъ не погнбох' ·
 12 По что же ме срѣтоста
 колѣнѣ · по что же съсца
 съсахъ · 13 Нь оубо спавъ оум-
 лькноул бнхъ · оусноув же
 почил бнхъ · 14 съ цр'ми свѣ-
 тьникъ зме · иже хѣлах-
 оу се ороужнемь · 15 или съ кне-
 зн · ииже много злато ·
 иже наплънише домаи с-
 вое сребра · 16 Или ꙗко извр'-
 г'къ излазе изъ ложеcнъ
 матере или ꙗко младѣн-
 ци иже не видѣш (sic) свѣта ·
 17 Тоу нечнстнвн раждаше
 ꙗрость гнѣва · тоу почиш-
 е прѣтроуждени тѣломь ·
 18 ꙗ коупѣ же кѣчни не слыш-
 лше глса събираю днь · (sic) 19 м-

Fol. 380a

7. ἀλλὰ ἡ νύξ ἐκείνη εἶη ὀδύνη, καὶ μὴ ἔλθοι ἐπ' αὐτὴν εὐφροσύνη μηδὲ χαρμονή.
 8 ἀλλὰ καταράσαιτο αὐτὴν ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ μέλλων τὸ μέγα
 κῆτος χειρώσασθαι. 9 σκοτωθεῖν τὰ ἄστρα τῆς νυκτὸς ἐκείνης· ὑπομείναι, καὶ εἰς
 φωτισμὸν μὴ ἔλθοι, καὶ μὴ ἴδοι ἐωσφόρον ἀνατέλλοντα. 10 ὅτι οὐ συνέκλεισεν πύλας
 γαστροῦ μητροῦ μου ἀπὴλλαξεν γὰρ ἂν πόνον ἀπὸ ὀφθαλμῶν μου. 11 διὰ τί γὰρ
 ἐν κοιλίᾳ οὐκ ἐτελεύτησα; ἐκ γαστροῦ δὲ ἐξῆλθον καὶ οὐκ εὐθύς ἀπωλόμην; 12 ἵνα
 τί δὲ συνήντησαν μοι τὰ γόνατα; ἵνα τί δὲ μαστοὺς ἐθήλασα; 13 νῦν ἂν κοιμηθεῖς
 ἡσύχασα, ὑπνώσας δὲ ἀνεπαυσάμην 14 μετὰ βασιλέων βουλευτῶν γῆς, οἱ ἡγαυριῶντο
 ἐπὶ ξίφεσιν, 15 ἢ μετὰ ἀρχόντων, ὧν πολὺς ὁ χρυσός, οἱ ἔπλησαν τοὺς οἴκους αὐ-
 τῶν ἀργυρίου, 16 ἢ ὥσπερ ἔκτρομα ἐκπορευόμενον ἐκ μήτρας μητροῦ, ἢ ὥσπερ νή-
 πιοι οἱ οὐκ εἶδον φῶς. 17 ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἐξέκαυσαν θυμὸν ὀργῆς, ἐκεῖ ἀνεπαύσαντο
 κατάκοποι τῷ σώματι · 18 ὁμοθυμαδὸν δὲ οἱ αἰώνιοι οὐκ ἤκουσαν φωνὴν φορολόγου.

алъ и великъ тоу естъ · и р-
 авь боє се ꙗ своего · 20 По ч-
 то дань естъ соущимъ в г-
 орести ѣта (!) · и животь в-
 олѣзньнамъ дѣламъ · 21 иже
 желаютъ искоупоюще (sic) ꙗко
 имѣниѣ · 22 Обладовани (sic)²⁶ ж-
 е бише · аще оулоучеть · 23 сем-
 р'т' бо моужевн покои · ег-
 же поуть съскри се · поуть
 бо ѿ него затворит' бо бѣ
 о нем · 24 Пръвѣ бо брашна м-
 оего вздиханне ми приде ·
 слъжоу же азъ · одржим'
 страхомъ · 25 страх бо о нем-
 же се печухъ приде ми · и ег-
 оже се боѣхъ срѣте ме ·
 26 Ни оумрихъ ни оумл'чахъ н-
 и почихъ · наиде же ме гнѣ-
 въ · IV, 1 Оуещав же елифаз' ·

Fol. 380 b

теманитъ ꙗла · 2 еда мно-
 жицею глано ти бистъ · в'
 троудѣ крѣпость же ꙗль ·
 твонхъ кто стрѣпнть · 3 ащ-
 е бо ти наоучилъ еси мн-
 оги · и роуцѣ немоцнаго оут-
 ꙗшилъ еси · 4 немоцниие же в'-
 здвигль еси сѣвси · Кол-
 ꙗнома же немоцниихъ др'з-
 ость обложилъ еси · 5 нин-
 е же приде на те болѣзнь ·
 и косноу ти се · ти же потъ-
 ца се · 6 Кое оубо не страх ли
 твои естъ · в безоумне и н-

²⁶) recte: обрaдовани (περιχαρείς).

19 μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἐστίν, καὶ θεράπων δεδοικῶς τὸν κύριον αὐτοῦ. 20 ἵνα
 τί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναϊς ψυχαῖς; 21 οἱ ὁμείρον-
 ται τοῦ θανάτου καὶ οὐ τυγχάνουσιν, ἀνορούσσοντες ὡσπερ θησαυροῦς · 22 περιχα-
 ρεῖς δὲ ἐγένοντο ἔαν κατατύχωσιν. 23 θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυμα, συνέκλεισεν γὰρ
 ὁ θεὸς κατ' αὐτοῦ. 24 πρὸ γὰρ τῶν σίτων μου στεναγμὸς ἦκει, δακρῦω δὲ ἐγὼ συν-
 εχόμενος φόβῳ. 25 φόβος γὰρ ὄν ἐφρόντισα ἦλθέν μοι, καὶ ὄν ἐδεδοίκειν, συνήν-
 τησέν μοι. 26 οὔτε εἰρήνευσα οὔτε ἡσύχασα οὔτε ἀνεπαυσάμην, ἦλθεν δέ μοι ὀργή.
 IV, 1 Ὑπολαβὼν δὲ Ἐλειφᾶς ὁ Θαιμονεΐτης λέγει 2 Μὴ πολλάκις σοι λελάληται ἐν
 κόπῳ; ἰσχὴν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑποίσει; 3 εἰ γὰρ σὺ ἐνουθέτησας πολλοὺς, καὶ χεῖρας
 ἀσθενοῦς παρεκάλεσας, 4 ἀσθενοῦντάς τε ἐξανέστησας ῥήμασιν, γόνασίν τε ἀδυνατο-
 ῦσιν θάρσος περιέθηκας · 5 νῦν δὲ ἦκει ἐπὶ σὲ πόνος καὶ ἥψατο σου, σὺ ἐσπούδασας.

адежда твоѣ и злоба
поути твоего · 7 Помени же к-
то чистъ си погибѣ · на
и к'гда и истинни вси ис-
корене погибноуше · 8 ꙗкоже
є видѣхъ ороушее злобоу ·
сѣющен же печали пож'-
нють себѣ · 9 О повелѣниѣ
бо божіѣ погибноутъ · ѿ дѣ-
ха же гнѣва его ищезноут' ·

XXXVIII, 1 рѣ-
чь нювѣсккозѣ
бѣрю и влакѣ
2 кто есть
сѣкрыши
мене сѣвѣ-
тъ сѣдрожа-
и же глѣ въ ср-
днѣ · мене же не-
тъщюють та-
ити · 3 прѣпо-
таши тако
моужъ чрѣ-
сла своѣ · въ-
прошоу же тѣ
и ты мнѣ ѿ-
вѣщан · 4 кде
бѣ ꙗгда ѡсно-
вахъ землю ·
повѣжъ же ми
аще ѡмѣши
разоумъ 5 кто
положи мѣрѣ

єи аще вѣси
или кто поло-
жи вѣрвь на
нен · 6 на чемъ
же ли столпи
єта оудроужи-
ша сѣ · кто же
єсть положи-
и камень оу-
глантин на
нен · 7 ꙗгда бы-
ша звѣзды ·
въспѣша мѣ-
глань велне-
мь · вси ангѣ-
ли мои въспѣ-
ша · 8 загради-
хъ же море кра-
ты · ꙗгда ра-
жааше сѣ · ищ-
рѣва мѣре сво-
єта исхожаа-
ше · 9 положи-
хъ же ємоу
влакѣ ѡдѣ-
ниє мѣгло-
ю же ꙗго покн-
хъ · 10 положи-
хъ же ємоу пре-
дѣлы · ѡбло-
жъ затвори
и краты · 11
рѣчь же ємоу до

---

6 πότερον οὐχ ὁ φόβος σου ἐστὶν ἐν ἀφροσύνῃ, καὶ ἡ ἐλπίς σου καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου; 7 μνήσθητι οὖν τίς καθαρός ὢν ἀπώλετο, ἢ πότε ἀληθινοὶ ὀλόριζοι ἀπώλοντο; 8 καθ' ὄντροπον ἴδον τοὺς ἀροτριῶντας τὰ ἄτοπα · οἱ δὲ σπεύροντες αὐτὰ ὀδύνας θεωροῦσιν ἑαυτοῖς. 9 ἀπὸ προστάγματος Κυρίου ἀπολοῦνται, ἀπὸ δὲ πνεύματος ὀργῆς αὐτοῦ ἀφανισθήσονται. XXXVIII, 1 εἶπεν ὁ κύριος τῷ Ἰωβ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν 2 Τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ δὲ οἶεται κρύπτειν; 3 ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου, ἐρωτήσω δέ, σὺ δὲ μοι ἀποκρίθητι. 4 ποῦ ἦς ἐν τῷ θεμελιῶν με τὴν γῆν; ἀπάγγελον δέ μοι, εἰ ἐπίστη σύνεσιν. 5 τίς ἔθετο τὰ μέτρα αὐτῆς, εἰ οἶδας; ἢ τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς; 6 ἐπὶ τίνος οἱ κρίκοι αὐτῆς πεπήγασιν; τίς δὲ ἐστὶν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῖον ἐπ' αὐτῆς; 7 ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα, ἤνεσάν με φωνῇ μεγάλη πάντες ἄγγελοί μου. 8 ἔφραξα δὲ θάλασσαν πύλαις, ὅτε ἐμαίμασεν ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῆς ἐκπορευομένη · 9 ἐθέμην δὲ αὐτῇ νέφος ἀμφίαςιν, ὀμίχλη δὲ αὐτὴν ἐσπαργάνωσα · 10 ἐθέμην δὲ αὐτῇ ὄρια, περιθεῖς κλειθρα καὶ πύλας · 11 εἶπα δὲ αὐτῇ Μέχρι τούτου ἐλεύση, καὶ οὐχ

СЕГО ПРИДЕШИ
И НЕ ПРѢДЕ-
ШИ. НЪ В СЕБѢ
СЪКРОУШАТЬ
СА ТВОЯ ВЛЪ-
НЫ. 12 ИЛИ ПРИ
ТЕБѢ ОУЧИНИ-
ХЪ СВѢТЪ ОУ-
ТРЕННИ. ДЪНИ-
ЦА ЖЬ (sic)
ВѢСТЬ ЧИНЪ
СВОИ. 13 ПРѢ-
ПАТИ СА КРИ-
ЛОМА ЗЕМЛИ.
И ИСТРАСТИ
НЕЧЪСТИВЫЯ
Ѡ НЕІА. 14 ИЛИ
ТЫ ПРИИМЪ
Ѡ ЗЕМЛА БРЪ-
НИИ СЪЗДА
ЖИВОТНО. И
ГЛІКО. ПОЛОЖИ
И НА ЗЕМЛИ.
15 ѠПАТЪ ЖЕ
ЛИ Ѡ НЕЧЪСТИ-
ВЫХЪ СВѢТЪ.
МЪШИЦА ЛИ
ГРЪДЫХЪ СЪ-
КРОУШИ. 16
ПРИДЕ ЖЕ ЛИ НА
ИСТОЧНИКЪ
МОРЕСКИЯ.
СТОПАМИ ЖЕ
ПО БЕЗДЪНѢ
ХОДИЛЪ ИСИ.

17 ѠВРЪЗАЮТЬ
ЖЕ ЛИ СА ТЕБѢ
СТРАХЪ ВРА-
ТА СЪМРЪТНА-
ІА. ВРАТНИЦИ
ЖЕ ЛИ АДОВЪ.
ВИДѢШЕ ТА
И Ѡ ЖАСОША
СА. 18 НАВЪЧЕ
ЖЕ ЛИ ШИРО-
ТОУ ПОДЪНБЕ-
НОУЮ. ВЪЗВѢ-
СТИ МИ ОУБО
КОЛИКА ЛОКЪ-
ТЪ ИСТЬ. 19
ВЪ КОНИ ЖЕ
ЗЕМЛИ ВЪ-
ДВАРАИТЬ
СВѢТЪ. ТЪМѢ
ЖЕ КОИ ЕСТЬ
МѢСТО. 20 АЩЕ
ВЕДЕШИ МА
ВЪ ПРѢДѢЛЪ
ИХЪ. АЩЕ ЛИ
ЖЕ ВѢСИ СТЬ-
ЗА ИХЪ. 21 ВѢ-
СИ ОУБО ІАКО
ТЪГДА СА ИСИ
РОДИЛЪ. ЧИСЛО
ЖЕ ЛѢ ТВОИХЪ
МНОГО. 22 ПРИ-
ДЕ ЖЕ ЛИ ВЪ СК-
РОВИЩА СИѢ-
ЖНАІА. СЪКРО-
ВИЩА ЖЕ ЛИ

ὑπερβήση, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεται σου τὰ κύματα. 12 ἢ ἐπὶ σοῦ συντέταχα φέγγος πρωινόν, ἑωσφόρος δὲ ἶδεν τὴν ἑαυτοῦ τάξιν 13 ἐπιλαβέσθαι πτερύγων γῆς, ἐκτινάξαι ἀσεβεῖς ἐξ αὐτῆς; 14 ἢ σὺ λαβὼν γῆν πληλὸν ἔπλασας ζῶον, καὶ λαλητὸν αὐτὸν ἔθου ἐπὶ γῆς; 15 ἀφεῖλας δὲ ἀπὸ ἀσεβῶν τὸ φῶς, βραχίονα δὲ ὑπερηφάνων συνέτριψας; 16 ἦλθες δὲ ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἐν δὲ ἰχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας; 17 ἀνοίγονται δὲ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἄδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν; 18 νενουθέτησαι δὲ τὸ εὖρος τῆς ὑπ' οὐρανόν; ἀνάγγελον δὴ μοι πόση τίς ἐστίν; 19 ποία δὲ γῆ ἀυλίζεται τὸ φῶς, σκότους δὲ ποῖος ὁ τόπος; 20 εἰ ἀγάγοις με εἰς ὄρια αὐτῶν; εἰ δὲ καὶ ἐπίστασαι τρίβους αὐτῶν; 21 οἶδα ἄρα ὅτι τότε γεγέννησαι, ἀριθμὸς δὲ ἐτῶν σου πολὺς. 22 ἦλθες δὲ ἐπὶ θησαυροῦς χιόνος, θησαυροῦς δὲ

ГРАДНАГА ВИ-
 ДѢЛЪ ИСИ. 23
 ШАДИТЬ ЖЕ ЛИ
 ТИ СѢ ВЪ ГОДИ-
 НОУ ВРАГОМЪ.
 ВЪ ДѢНЬ БРАНИ
 И ТѢЖИ. XLII, 1
 ѠВѢЩАВ ЖЕ
 ИШВЪ ГВИ ГЛА.
 2 ВѢМЪ ЯКО
 ВЪСАЧКАГА (sic)
 МОЖЕШИ. НЕ
 ИЗНЕМАГАЮТЬ
 ЖЕ ТЕБѢ НИЧСО-
 ЖЕ. 3 КТО БО И-
 СТЬ ТАГАН ТЕ-
 БѢ СЪВѢТЪ.
 ЦАДАН ЖЕ
 ГЛА ТЕБЕ. НЕПЪ-
 ЦОУИТЬ ТАИ-
 ТИ. КТО ВЪ-
 ЗВѢСТИТЬ
 МНѢ. ИХЪЖЕ
 НЕ ВИДѢ ВЕЛИГА
 И ЧОУДНА ИХЪ-
 ЖЕ НЕ ОУМѢГІ-
 ХЪ. 4 ПОСЛОУ-
 ШАН ЖЕ МЕНЕ
 ГИ ДА ИЗЪ (sic)
 ГЛЮ. ВЪПРО-
 ШОУ ЖЕ ТѢ.
 ТЫ ЖЕ МѢ
 НАОУЧИ.

5 СЛОУХЪМЪ БО
 ОУХА ОУСЛЫ-
 ШАХЪ ТѢ ПРѢ-
 ЖЕ И ТЫНѢ ЖЕ
 ОЧИ МОН ВИ-
 ДѢЛИ ТѢ ∴ ~.

χαλάζης έόρακας; 23 απόκειται δέ σοι εις ωραν έχθρων, εις ημέραν πολέμων και μάχης; XLII, 1 Ὑπολαβών δέ Ἰώβ λέγει τῷ κυρίῳ 2 Οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐθέν. 3 τίς γάρ ἐστιν ὁ κρύπτων σε βουλήν; φειδόμενος δέ ῥημάτων, καί σε οἶεται κρύπτειν; τίς δέ ἀναγγελεῖ μοι ἃ οὐκ ᾔδειν, μεγάλα και θαυμαστά ἃ οὐκ ἠπιστάμην; 4 ἄκουσον δέ μου Κύριε, ἵνα καγὼ λαλήσω· ἐρωτήσω δέ, σὺ δέ με δίδαξον. 5 ἀκοήν μὲν ὡτὸς ἤκουόν σου τὸ πρότερον, νυνὶ δέ ὁ ὀφθαλμός μου έόρακέν σε.

OSTROŽSKÁ BIBLĚ.

(R. 1581.)

Книга іовъ . глава перьвая .

І, 1. Мужъ бѣ въ земли хустъ имене-
немъ іовъ . бѣ члкъ тои истиненъ
непороченъ праведенъ, блгочес-
тивъ, оудалма сѣ ѿ всѣхъ зла дѣ-
аніа 2. бысть же емѣ снѣвъ сѣмь, и
дщера три . 3. и бѣ скѣ его, овецъ
ѡѣ, вельблѣю ѡѣ, свпрѣгъ воловъ ѣ
сѣ . и ослицы пасомыхъ пѣтъ сѣ стѣ .
и слѣжба емѣ многа сѣло, и дѣла
велѣа о немъ бѣша на земли . И бѣше
члкъ тои добра родѣ, ѿ востокъ
слнчъныхъ . 4. Съходяще же сѣ
снѣве его къ севѣ, и творахъ пиръ
по всѣ днѣ, поемлюще сѣ въ кѣпѣ
и три сестры своа гѣсти и пити с
ними . 5. Егда же скончахъ сѣ
днѣе пира . посылѣ іовъ и чищаше
ѣ . вѣстающн за оутра, приноша-
ше за нѣхъ жрѣтвы ро числѣ нѣхъ .
и телець единъ о грѣсѣхъ за
дѣша ѣ . Глаше бо іовъ, егда како
снѣве мои въ развѣмѣ своемъ сло
помыслиша къ бѣ . тако оубо твѣ-
раше іовъ по всѣ днѣ . 6. И егда
бысть тако сен днѣ . и се прѣидо-
ша аггели бжїи прѣстѣти прѣ глѣ,
и дѣволъ прѣиде с ними . 7. И рече
гѣ дѣволъ, ѿкъдѣ прѣиде . и ѿ-
вѣща дѣволъ и рѣ гѣн . обхождѣ
зѣлю и прохѣжѣ пѣнѣнѣю прѣи-
дохъ . 8. И рѣ емѣ гѣ, помыслѣ
лѣ еси оубо на раба моего іова,
яко нѣсть члкъ такова ѿ свщї
на зѣли непорочна правѣна истинна
блгочестива, оудалма сѣ ѿ всѣ-
каго зла дѣаніа . 9. ѿвѣща же дѣ-
волъ прѣ глѣ и рече . егда тѣне
чететъ іовъ гѣа . 10. не ты ли огра-
ди внѣшнаа его и внѣтреннаа
домѣ его и все свщее окрѣтъ его .
дѣла же рѣкъ его блѣнѣ еси и ско-
ты его многы сътвориша еси на

земли . 11. но послѣ рѣкъ твою и
косни сѣ въ все еже имать . аще
оубо въ лице тѣ блѣнитъ . 12.
Тогда рече гѣ дѣволъ, се все елико
есть его предаю въ рѣцѣ твои,
самого же не косни сѣ . І изыи-
де дѣволъ ѿ лица гѣна . 13. И бѣ
яко сен днѣ, снѣве іовови и дщера
его гѣдахъ и пѣхъ вино въ домѣ
брѣта своего старѣншаго . 14. И се
вѣстникъ прѣиде къ іовѣ и рѣ емѣ .
свпрѣгъ волокъ орахъ и ослицы
пасохъ (sic!) близъ ѣ . 15. и прѣ-
шѣше плѣнѣющн плѣнѣша нѣхъ и
рабы оубиша мечемъ, аз же остѣ
единъ и прѣидохъ възвѣстити
тебѣ . 16. Ещѣ семѣ глѣущѣ прѣиде
дрѣгын вѣстникъ и рече къ іовѣ .
огнь паде съ нѣсе на землю и по-
жѣже окца, и пастыраа погѣтъ та-
коже, аз же остахъ единъ и прѣи-
дохъ възвѣстити тебѣ . 17. Ещѣ
же семѣ глѣущѣ прѣиде дрѣгын вѣст-
никъ и рѣ къ іовѣ . конѣници
сътвориша чѣты три, и обыдоша
вельблѣуды и плѣнѣша ѣ, и рабы
оубиша мечемъ, аз же остѣ единъ,
и прѣидохъ възвѣстити тебѣ . 18.
Ещѣ же и семѣ глѣущѣ, инъ вѣст-
никъ прѣиде глѣ къ іовѣ . снѣомъ
твоимъ и дщерамъ гѣдѣшимъ
и пѣющимъ оубрѣта нѣхъ старѣн-
шаго, 19. и кънезапѣ вѣтрѣ ве-
ликъ нанде ѿ пѣстынаа и коснѣ
сѣ въ чѣтыри оуглы храмини, и
паде храмина на дѣти твоа и оуб-
роша, аз же остахъ единъ и прѣи-
дохъ възвѣстити тебѣ . 20. И се
оубслыша іовъ вѣста и растѣрѣа
ризы своа, и постѣриже власы гла-
вы своаа и посыпа прѣстѣю . и пѣ
на землю поклонн сѣ гѣн 21. и рече .
азъ бо нагъ изыидохъ ѿ чрева
мѣре моаа, нагъ и поидѣ . Гѣ

дасть и гь взм, такоже изколи сѧ
гѣи, тако и бысть, бѣди имѧ гнѣ
блвено въ вѣки. 22. ѿ (sic!) всѣхъ
сихъ слѣдившихсѧ емѣ ничимже
ювѣ съгрѣши прѣ бмѣ, ни въ
оустнѣхъ своєю и не дасть беззвѣта бѣ.

Глѧ. е.

II, 1. Бысть же аки сѧи днѣ, и
прѣидоша аггли бжѣи прѣстати прѣ
гмѣ. и дѣволъ прѣиде по средѣхъ
ихъ. 2. и рече гь дѣволъ ѿкъдѣ
прѣиде. тогда рѣ дѣволъ прѣ гмѣ.
обхожѣ всю землю и прохощѣ
пѣнѣнсю и прѣдохъ. 3. И речѣ
(sic!) гь къ дѣволу, помыслилъ
еси оубо на раба моего юва. тако
нѣсть такова ѿ сѣщихъ на зем-
ли, члѣка подобна емѣ, незлобивъ,
правдивъ истиненъ блгочестивъ
оудалма сѧ ѿ всякаго зла, еще
же и незлобѣ дръжѣ сѧ. Ты же,
рече, имѣнѣ его побѣдити въ
тщѣ, 4. ѿвѣща же дѣволъ гь
рѣ. кожѣ за кожѣ и всѧ елика и-
мать члѣкъ дасть за дшѣ свою.
5. и никакѣ но послѣ рѣкъ свою
и косни сѧ плоти и кости его,
аще оубо въ лице тѧ блвить. 6.
рече же гь дѣволу, се предаю ти
его, токмо дшѣ его съблюди. 7.
Изыде же дѣволъ ѿ лица гнѣ и
поразѣ юва гноемъ лютымъ ѿ
главы и до ногѣ. 8. и взм ювѣ
чрепѣ да острѣгаетъ гнои свои
и сѣдѣше на гноищи внѣ града.
9. Времени же многѣ минѣвшѣ,
рече к немѣ жена его глѧ до колѣ
трѣпиши, се пожѣ время еще мало
чѧ надѣканѣ спсѣнѣа моего. се
бо потреби сѧ ѿ земли память
твоя. снѣже твои и дщѣра моего
чрева печали и болѣзни, нхже во
тщѣ родѣ (!) съ болѣзнію. Ты же
самъ въ гнои и червехъ сѣдиши
об ноцѣ внѣ без покрова. Из же

прехощѣи работѧ, мѣсто ѿ
мѣста, обхощѣи и домъ ѿ до-
ма, чѧющѣ (sic!) солнечнаго за-
хожденѣа, да почю ѿ болѣзни и
тѣда, иже мѧ ннѣ обдержѣ. но
рцы нѣкии глѣ къ гѣ и оумри.
10. он же възрѣвъ на ню и рече,
что ты аки едина ѿ беззвѣтнѣхъ
женѣ се глѧ. аще блгѧ прѣхощѣ
ѿ рѣки гнѣа, слаго не сътерпимъ
ли. ѿ (sic!) всѣхъ сихъ прилѣ-
чивших сѧ емѣ, ничимже съгрѣ-
ши ювѣ прѣ гмѣ бмѣ оустнама
и не дасть беззвѣта бѣ. 11. Слы-
шавше же трѣ дрѣси его все слоѣ
нашѣше нанѣ, прѣидоша каждо ѿ
своеѧ страны к немѣ. елифѣсъ
деманьскѣи црѣ, вельдѣдѣ сав-
хѣнскѣи мѣчитель, софарѣ минѣн-
скѣи црѣ. и прѣидоша к немѣ къ
кѣпѣ оутѣшити и и посѣтити
его. 12. видѣвшѣ же его издалеча
и не познашѣ. И възопѣша гла-
сомъ велѣимъ въсплакаша сѧ рас-
терзавше каждо одеждѣ свою и
посыпавше перѣстѣю главы своѧ
13. сѣдѣша оу него сѣмъ днѣи
и сѣмъ ноцѣи, и никтоже ѿ нѣхъ
возгѣла к немѣ словесе. видѣхѣ бо
извѣ лютѣ сѣщѣ и великѣ зѣло.

Глѧ. ф.

III, 1. По сѣмъ ѿврѣзе ювѣ оуста
своѧ и проклатѣ днѣ свои 2.
глѧ. 3. да побивнетѣ днѣ вонѣже
родѣ сѧ, и ноцѣ в нѣѣ рѣша, се
есть мѣжескѣ полѣ. 4. та ноцѣ
бѣди тма. и да не изищѣ гь съ-
выше еѧ, и да не прѣидѣ на ню
свѣтѣ. 5. и да прѣимѣ ю тма и
стѣнѣ смѣртныи, да прѣидѣ на ню
сѣмрѣа и да проклѣ бѣди (sic!)
днѣ тѣи 6. и тѣ нѣ да постигнѣ
тма. не бѣди въ днѣи лѣта ни
бѣди вѣчтенѣ въ днѣи мѣтѣ. 7.
нѣ та бѣди болѣзнь, и не прѣиди

на ню веселіе и радость . 8. но да проканѣ еѣ проклинами того днѣ, иже имать начинати великїи кї . 9. да померѣкнѣ и звѣзды томъ ноши, и да не стерпїи ни на свѣѣ да не прїидѣ . и да не призрїи деньница въсїающїи, 10. тако не затвори краты черева мѣре моеѣ . но ѡгна оубо болѣзнь ѡ очїю мою . 11. почто бо въ оутробѣ не оумрѣ . и тако ис черева ѡшѣ и абїе не гибоухъ . 12. по что же ма срѣтоста колѣни . почто же съсъса сесца . 13. нїѣ оубо аще оуснѣла бѣ оу молчѣ, почїи бѣ . 14. съ црѣми свѣтнїки земля иже хвалахѣ сѣ орѣжїи, 15. или съ князи, имже много злато и наполниша дома своѣ сребра . 16. или тако извергъ излаза из ложеснѣ мѣре или тако младенцы иже не видѣша свѣта . 17. Тѣ нечестивїи раждегоша сѣ горостїю гнѣва . тѣ почиша претрѣжїи тѣломъ . 18. въ кспѣ же вѣчнїи не слышаша гласа събирающаго дань . 19. малъ и великъ тѣ есть, и рабѣ бои сѣ господина своего . 20. по что бо дань есть свѣщимъ въ горестнї свѣѣ, и болѣзненамъ дшамъ животъ, 21. иже желаютъ смрти и не полѣчатъ, ископовающе тако съкровища, 22. обрадованїи бывають, аще оулачатъ . 23. смртъ бо мѣжѣ покон, затворитъ бо бѣ о немъ . 24. прѣвѣ бо брашна моего въздыханїе ми прїидѣ . слезѣ же азъ одрѣжимъ страхомъ . 25. страхъ бо о немже сѣ оужасахъ . прїидѣ ми, и егоже болю сѣ, срѣте ма . 26. ни оумирїи, ни оумолчахъ, ни почихъ, наидѣ ми гнѣвъ .

Глѣ, д .

IV, 1. Ѡвѣща же еидасѣ фема-

нитинъ глѣ . 2. егда множицею глѣно ти бысть въ трѣдѣхъ, крѣпость же глѣ твоихъ кто стерпитъ . 3. аще бо ты наоучилъ еси многи, и рѣцѣ немощнаго оутѣшилъ еси . 4. немощнымъ же въздвиглъ еси словесы, колѣнома же немощныхъ дрѣзостїю (sic!) обложилъ еси . 5. нїѣ же прїидѣ на тѣ болзнь и коснѣ ти сѣ, тѣ потща сѣ . 6. кое оубо не стрѣ ли твои есть въ безвмїе, и надежда твоѣ и злоба пѣти твоего . 7. помани же оубо, кто чистъ сын погнѣе, или когда истиннїи вси ис корене погнѣоша, 8. такоже видѣ орѣжїихъ злобою, и сѣющїи же ѣ печали пожнѣ сѣбѣ . 9. ѡ повелѣнїѣ глѣ погнѣнѣтъ, ѡ дѣха гнѣва его исчезнѣтъ .

Глѣ, ли .

XXXVIII, 1. Кече гѣ ювѣ вѣрею и облакомъ . 2. кто се есть тѣмнѣ ѡ мене свѣтѣ . оудрѣжамн же глѣ въ срѣцы, мене же мнит сѣ танти . 3. Пренѣоши тако мѣжѣ чресла своѣ, въпрошу же тѣ, ты же ми ѡвѣщани . 4. гдѣ бѣ егда основахъ землю, повѣжѣ ми, аще свѣси развѣмъ . 5. кто положи мѣры еѣ, аще свѣси, или кто нанеси вервь на ню . 6. на чемъ же столпи еѣ оутвержени сѣтъ, кто же есть вложенъ камень оуголннн на ню . 7. Егда быша звѣзды, въсхвалиша ма гласомъ велїемъ вси аггли мои . 8. заградихъ же море краты, егда сѣ раждааше ис черека мѣре своѣ исхожаше . 9. Положихъ же емѣ облакъ одѣанїе, темность еѣ родихъ 10. и положихъ еи прѣдѣла, обложивъ затворы и краты . 11. рѣхъ же емѣ . до сего прїидеши и не прїидеши, но в сѣбѣ си

съкрѣшат ти сѧ волны. 12. или при тебѣ съставихъ свѣтъ оутренїи, днѣнница же вѣсть чинъ свои. 13. пати сѧ за крилъ земля, ѿтрасти нечестивыѧ ѿ неѧ. 14. или ты брѣнѣ вземъ ѿ земли създадѣ еси жикотно, и глѣваго посадилъ еси на земли. 15. ѿгалъ же нечестивыхъ свѣтъ, мышницѣ же величавѣ съкрѣши ли. 16. прїиде же ли на источники моря, стопами же ли по безднѣ ходилъ еси. 17. ѿврѣзают же ли ти сѧ страхомъ врата смѣрти, вратницы же ли адовы видѣвше тѧ оубоаше (sic!) сѧ. 18. оувѣси ли же широтѣ пѣнѣныѧ, повѣж же ми колка есть. 19. въ коен же земли вселѣет сѧ свѣтъ, тѣм (sic!) же кое есть мѣсто. 20. аще оубо ведеши мѧ въ предѣлы ихъ, аще же ли и вѣси стезѧ ихъ.

21. вѣм бо тако тогда роженъ еси, число же лѣтъ твоихъ много. 22. прїиде ли въ сокровищїи снѣга, съкровища же града видѣ ли. 23. шадї же ли ти сѧ въ часть врагъ, или въ днѣ рати и свара.

Глѣ, мв.

XLII, 1. ѿвѣща же ювѣ и рѣ къ гѣ. 2. вѣмъ все тако можеши, неможна же ти ничтоже. 3. кто бо есть тамъ тебе совѣтъ, шадѧ же слова и тебе мнѣ сѧ таити. Кто же възвѣстїи ми. ѿже не видѣхъ, велиѧ и дивнаѧ ихъже не свѣдѣхъ. 4. послѣшан мене гѣ да и азъ възвѣглю. въпрошию же тѧ, ты же мѧ наоучи. 5. слухомъ бо оуха оуслышѧ тѧ первѣе, ѿнѣ же око мое видѣ тѧ.

VERSIO VETEROSLAVICA LIBRI JOB.

Brevis conspectus dissertationis. — In prima parte demonstratur affinitas et auctoritas codicum tam cyrillicorum quam glagoliticorum in dissertatione hac adhibitorum. Correcturae in codicibus utriusque generis seriori tempore peractae, quae impugnari non possunt, communem versionis fontem nullo modo excludunt.

Pars secunda aliam quaestionem solvere contendit. Maior enim pars philologorum aequae ac theologorum, qui perscrutatione literalium monumentorum veteroslavicorum se occupant, usque ad tempora nuper elapsa consentiebat in persuasione, primos translatores s. Scripturae e lingua graeca in linguam veteroslavicam vestigia recensionis Luciani pressisse. Quod vero auctores Gorskij et Nevostrujev praesagire potius quam probare ausi erant, quod dein lucide prof. Michajlov de libro Genesis et prof. Vajs de libro Ruth demonstraverant, hoc praesens dissertatio quoad librum Job argumentis internis e codicibus veteroslavicis saec. XIII et XIV sumptis fulcire conatur, nempe antiquissimam veteroslavicam versionem libri Job versionem hodie nobis notam adornatam esse maiori ex parte iuxta recensionem Hesychii et quidem ad instar codicis cuiusdam, qui paululum a codice Vaticano differebat. Ad normam recensionis Luciani videntur seriori demum tempore solummodo correcturae esse susceptae et quidem plus in textu cyrillico libri liturgici ecclesiae orientalis, qui vocatur liber paroemiorum (*parimejník*), quam in croatico-glagoliticis breviariis ecclesiae occidentalis. — Norma recensionis hexaplaris, cuius est auctor Origenes, in vertendo libro Job prorsus excluditur. Ad finem dissertationis loci versioni veteroslavicae communes cum versione veterolatina Italiae adducuntur. — Dissertatio agit solummodo de cap. I, 1—IV, 9 et XXXVIII, 1—23, XLII, 1—5, quorum textus in manuscriptis veteroslavicis reperitur.

*

OBSAH:

Úvod	1
Část I. Vzájemný poměr církevněslovanských pramenů s hlediska jazykového.	
A. Přehled rukopisných pramenů stsl. překladu knihy Job.	
I. Texty hlaholské	3
II. Texty cyrilské	4
B. Popis pramenů stsl. překladu knihy Job a jejich vzájemný poměr	7
Část II. Řecký text knihy o Jobovi podle Septuaginty a tří čelných recensí: Origenovy, Hesychiovy a Lukianovy	22
Vztah stsl. překladu knihy Job k řecké předloze	25
A. Kniha Job v Septuagintě	27
B. Kniha Job v recensi Hesychiově a Lukianově	28
C. Recense Origenova (hexaplární)	41
Shody se starolatinickou Italou	46
Texty knihy Job	48